

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM
DALI**

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRETİM
MATERYALLERİNİN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL
MİRAS EĞİTİMİNDE KULLANIMI**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Süheyla Candan HÜNDÜR**

**Danışman
Doç. Dr. Deniz AKPINAR**

Haziran 2022, ERZİNCAN

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM
DALI**

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRETİM
MATERYALLERİNİN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL
MİRAS EĞİTİMİNDE KULLANIMI
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Süheyla Candan HÜNDÜR**

**Danışman
Doç. Dr. Deniz AKPINAR**

Haziran 2022, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Süheyla Candan HÜNDÜR

İmza

XXXXXX

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Program Adı : Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Başlığı : Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretim Materyallerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitiminde Kullanımı

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 114 sayfalık kısmına ilişkin 09/06/2022 tarihinde **IThenticate/Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 15'tir.

Filtrelemeye **alıntılar ve kaynakça dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimedenden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim./...../.....

Danışman: Doç. Dr. Deniz AKPINAR

Süheyla Candan HÜNDÜR

İmza

İmza

KILAVUZA UYGUNLUK

“Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretim Materyallerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitiminde Kullanımı” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Süheyla Candan HÜNDÜR

İmza

Danışman

Doç. Dr. Deniz AKPINAR

İmza

Sosyal Bilimler Enstitüsü ABD Başkanı

Prof. Dr. Necdet TOZLU

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Deniz AKPINAR danışmanlığında Süheyla Candan HÜNDÜR tarafından hazırlanan ‘‘Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretim Materyallerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitiminde Kullanımı’’ adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

21.06.2022

JÜRİ:

Danışman :

İmza

Üye:

İmza

Üye:

İmza

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu’nun / / tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... / /

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Yapılandırmacı anlayış ile birlikte öğrenme ve öğretme süreci daha etkin ve kolay hale gelmiştir. Bu etkinliği sağlayacak materyaller de sistemde yerini almıştır. Öğrenmelerin çoğunun görsel öğrenmeler yoluyla gerçekleştiği göz önüne alınacak olursa öğretim ortamında görsel araç kullanımının önemi anlaşılmaktadır. Soyut konuların öğretiminde büyük katkısı bulunmaktadır. Soyut kültürel mirasın somutlaştırılmasında, öğrenmeleri kolaylaştırmasında ve öğrenme ortamının zenginleştirilmesinde görsel materyallerin önemi ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı öğrenenlerin görüşleri nitel yöntem ile araştırılmıştır.

Tez hazırlama aşamasında bilgi ve önerilerini benimle paylaşan saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Deniz Akpınar'a teşekkürü borç bilirim. Yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Yeşim Bozkurt'a, maddi ve manevi olarak yanımda olan annem, babam ve amcam Taner'e, azimli ve kararlı olan şahsıma minnettar olduğumu belirtmek isterim. Ayrıca ismini sayamadığım, her zaman destek olan hayatımdaki insanlara teşekkür ediyorum.

Beni her konuda destekleyen, her zaman yanımda olduğunu hissettiren, başarısını ve azmini örnek aldığım yengem Hacer'e ve çalışkanlığını, sabırlı oluşunu, azmini örnek aldığım, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, motive kaynağım olan kıymetli dayım Coşkun'a şükranlarımı sunarım.

Süheyla Candan HÜNDÜR

Erzincan - 2022

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRETİM MATERYALLERİNİN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS EĞİTİMİNDE KULLANIMI

Süheyla Candan HÜNDÜR

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi,
Danışman: Doç. Dr. Deniz AKPINAR**

ÖZET

Öğrenmelerin içinde ne kadar çok duyu organı yer alırsa bilgi de o kadar kalıcı hale gelmekte, hatırlanması kolay olmakta, öğrenim verimli ve etkin hale gelmektedir. Özellikle soyut bilgilerin hatırlanmasını kolaylaştırmak için somutlaştırılması ve öğretim araçları ile desteklenmesi gerekmektedir. Soyut olan bilgilerin en fazla bulunduğu ders Sosyal bilgiler dersidir. Bundan dolayı da bu ders içeriğinde kullanım gereksinimini ortaya çıkarmaktadır. Soyut kültürün somutlaştırılması, görsel öğrenmeleri desteklemesi, duyu organlarına hitap ederek öğrenmeleri kolaylaştırması soyut kültürel miras eğitiminde kullanım gereksinimini ortaya çıkarmaktadır. Öğretimde görsel ve işitsel araçların kullanılması soyut konuların somutlaştırılmasında kullanılan etkili araçlardır. Bu araçlar, öğrenilen bilgilerin basit, anlaşılır hale gelmesini ve bilgilerin kalıcı olmasını sağlamaktadır.

Bu araştırmanın amacı, Sosyal bilgiler dersinde öğretim materyallerinin kullanımına yönelik öğrenci görüşlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Sosyal bilgiler dersi kapsamında nitel bir çalışma yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul Pendik İlçesi'ndeki bir ortaokulun 7.sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve veriler içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin tümünün olumlu yönde görüş belirttikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin kullanılan öğretim araçlarını eğlenceli, öğretici, kalıcı ve gerekli buldukları açıkça görülmüştür. Soyut kültürel mirasın öğretiminde etkili araçlar olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Somut Olmayan Kültürel Miras, Görsel Ve İşitsel Araçlar

THE USE OF TEACHING MATERIALS IN SOCIAL STUDIES CLASS IN INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE EDUCATION

Süheyla Candan HÜNDÜR

**Erzincan Binali Yıldırım University,
Institute of Social Sciences**

Master Thesis,

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Deniz AKPINAR

ABSTRACT

As long as the number of sense organs involved in learning increases the information become more permanent, easy to remember and the learning also becomes efficient and effective. Especially to facilitate the remembering of soft information, it needs to embodied and supported by teaching tools. The social studies subject is the course that involves the soft information more than the other courses. Therefore, this course reveals the need for use in the content. Embodying intangible culture, supporting visual learning, facilitating the learning by appealing to their sense organs reveals the need for use in the social cultural heritage education. The use of visual and auditory tools in teaching is effective to embody abstract subjects. These tools ensure that the learned information becomes simple, understandable and the information is permanent.

The aim of this research is to examine student's views on the use of visual tools in intangible cultural heritage education. In accordance with this purpose, an aqualitative study was carried out within the scope of social studies course. The study of the researched consisted of 7th grade students of a secondary school in Pendik district, Istanbul. A semi- structured interview form was used as a data collection tool and datas were analyzed using content analysis. Looking at the research results, it was determined that all of the students expressed possitive opinions. It was clearly seen that the students found the teaching tools fun, instructive, permanent and necessary. It was confirmed that there are effective tools in teaching intangible cultural heritage.

Keywords: Cultural Heritage, İntangible Cultural Heritage, Visual And Auditory Materials.

İÇİNDEKİLER

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRETİM MATERYALLERİNİN SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS EĞİTİMİNDE KULLANIMI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
KLAVUZA UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	ivv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xivv
RESİM LİSTESİ	xvi

GİRİŞ

Araştırmanın Problem Durumu	6
Problem Cümlesi	8
Alt Problemler	8
Araştırmanın Amacı	8
Araştırmanın Önemi	9
Araştırmanın Varsayımları	12
Araştırmanın Sınırlılıkları	12
Tanımlar	13

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Kültür nedir?.....	14
1.2. Milli Kültür ve Eğitim	18
1.3. Eğitimde Öğretim Materyallerinin Kullanımı	23
1.3.1. Görsel ve İşitsel Araç: Video	28
1.3.2. Görsel Araç: Fotoğraf	30

1.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitiminin Yeri.	31
1.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültürel Miras Eğitiminin Yeri	39
1.5.1. Somut Olmayan Kültürel Miras	45
1.6. Türkiye ve Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi	51
1.7. Soküm Sözleşmesi.....	55
1.7.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Öğeleri	59
1.7.1.1. Meddahlık	59
1.7.1.2. Mevlevi Sema Töreni.....	60
1.7.1.3. Aşıklık Geleneği.....	61
1.7.1.4. Nevruz	62
1.7.1.5. Karagöz	63
1.7.1.6. Geleneksel Sohbet Toplantıları	64
1.7.1.7. Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali	65
1.7.1.8. Alevi- Bektaşî Ritüeli: Semah.....	66
1.7.1.9. Tören Keşkeği Geleneği.....	66
1.7.1.10. Mesir Macunu Festivali.....	67
1.7.1.11. Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği	67
1.7.1.12. Ebru: Türk Kağıt Süsleme Sanatı.....	68
1.7.1.13. Geleneksel Çini Ustalığı	69
1.7.1.14. Yufka Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü	69
1.7.1.15. Bahar Kutlaması: Hıdırellez.....	70
1.7.1.16. Isık Dili	70
1.7.1.17. Dede Korkut Mirası: Destan Kültürü, Halk Masalları ve Müzik	71
1.7.1.18. Geleneksel Türk Okçuluğu	72
1.7.1.19. Minyatür Sanatı.....	73
1.7.1.20. Geleneksel Zeka ve Strateji Oyunu:Mangala.....	73
1.7.2. Yaşayan İnsan Hazineleeri Ulusal Envanteri.....	74
1.7.2.1. Hüsn-ü Hat Sanatçısı.....	77
1.7.2.2. Minyatür Sanatçısı	80
1.7.3. Halk Kültürü	82
1.7.3.1. Halk Oyunları.....	86
1.8. İlgili Yayın ve Çalışmalar	86

1.8.1.Yurt İçinde Yapılan alışmalar	87
1.8.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	90

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Deseni	94
2.2. Çalışma Grubu	95
2.3. Veri Toplama Araçları	95
2.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	95
2.4. Uygulama Süreci	96
2.4.1. Araştırmacının Rolü	96
2.5. Verilerin Toplanması	97
2.6. Verilerin Analizi	97

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	99
3.1.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Derse Yönelik Tutumlara İlişkin Bulgular	99
3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	100
3.2.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Kültürel Mirasa Yönelik Farkındalığın Oluşmasına İlişkin Bulgular	100
3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	101
3.3.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Kültürel Mirasın Aktarılmasına İlişkin Bulgular	101
3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	103
3.4.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Öğrenmeler Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular	103
3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	104
3.5.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Öğrenme Süreçlerine Etkisine İlişkin Bulgular	104
3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	105
3.6.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf Ve Video Kullanımının Gerekliliğine İlişkin Bulgular	105

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

“Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Derse Yönelik Tutumlarınıza İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?” Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar	107
“Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Kültürel Mirasa Yönelik Farkındalığınızın Oluşmasına İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?” Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar	108
“Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Kültürel Mirasın Aktarılmasına Yönelik Görüşleriniz Nelerdir?” Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar	109
“Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Öğrenmeleriniz Üzerindeki Etkisine İlişkin Görüşlerinin Nelerdir?” Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar	110
“Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Öğrenme Süreçlerinize Etkisi Nasıldır?” Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar	111
“Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Gerekliliğine İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?” Alt Problemine İlişkin Sonuç ve Tartışmalar	112
ÖNERİLER.....	113
KAYNAKÇA.....	115
ETİK KURUL ONAYI.....	120
EKLER	121
EK-1 Somut Olmayan Kültürel Miras Öğeleri.....	121

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SOKÜM	: Somut Olmayan Kültürel Miras
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Öğrenme Alanları ve Sınıf Düzeyleri	34
Tablo 1.2: Kültürel Miras Beceri, Değer ve Kazanım.....	43
Tablo 1.3: Soküm Listesi	53
Tablo 3.1: Derse Yönelik Tutumlara İlişkin Öğrenci Görüşleri	99
Tablo 3.2: Fakındalığın Oluşmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri	100
Tablo 3.3: Kültürel Mirasın Aktarılmasına Yönelik Öğrenci Görüşleri	102
Tablo 3.4: Öğrenmeler Üzerindeki Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri	103
Tablo 3.5: Öğrenme Süreçleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri..	104
Tablo 3.6: Fotoğraf veVideo Kullanım Gerekliliğine İlişkin Doğrudan Alıntılar...	105

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Öğretim Materyalleri ve Unsurları	27
Şekil 1.2: Soyut Kültür Alanları	48
Şekil 1.3: Halk Kültürü Dersi Öğrenme Alanları	84

RESİM LİSTESİ

Resim 1.1: Karagöz Oyunu	36
Resim 1.2: Yufka Ekmeği	35
Resim 1.3: Çini Sanatı.....	36
Resim 1.4: Hat Sanatı.....	79
Resim 1.5: Minyatür Sanatı.....	81

GİRİŞ

Dünya sürekli değişmekte ve küresel bir hal almaktadır. Bu değişim birçok alanı da etkilemektedir. Ekonomi, sosyal, siyasal alanı etkilediği gibi kültürel alanı da etkilemektedir. Bununla birlikte değerleri ve değerlere karşı yaklaşımlarımız da değişmekte ve etkileşim yaşanmaktadır. Daha doğrusu etkileşime açık hale gelmektedir. Sahip olduğumuz kültürel değerlerin etkileşime açık hale gelmesi, bu değerlerin korunmasını ve sürdürülebilir olmasını da zorlaştırmaktadır. Kültürel değerlerin bu denli değişime açık olması kaybolma ve unutulma riskini de ortaya çıkarmaktadır. Çünkü dünyanın küresel bir boyuta ulaşmasıyla birlikte insan düşünceleri, değerleri, zihniyeti, olgu ve olaylara karşı bakış açısı da değişmektedir. Bununla birlikte sahip olduğumuz kültürel öğelerin yerine başka öğeler geçmekte veya insan zihninde kaybolup gitmektedir. İnsan zihniyle oluşturulan kültürel öğeler bu etkilenmeler ile yine insan zihninde kaybolmakta ve değerlerin korunmasını da zorlaştırmaktadır. Değişime açık olması kaybolma riskini artırmaktadır. Bu durum kültürel miras için büyük sorun teşkil etmekte ve kültürel miras aktarımına engel oluşturmaktadır.

Özellikle soyut kültürel öğelerin saklanması, korunması ve nesillere aktarımı oldukça zordur. Soyut olan kültürel öğelerin kaybolma riski fazladır. Çünkü soyut kültürel öğeler sözlü bir şekilde ortaya çıkmıştır. Geleneklerimiz, müziğimiz, halk oyunlarımız, kıyafetlerimiz, halk hikâyelerimiz vb. gibi soyut kültür öğelerimiz bulunmaktadır. Bu öğeler insan zihninden, doğadan ve yaşam biçiminden ortaya çıkmıştır. Yazıya aktarılmadığı veya nesilden nesile aktararak yaşatılmadığı takdirde sadece insan zihninde unutulup gidecektir. Çünkü soyut olan her şey kaybolma ihtimali taşımaktadır. Göz önünde bulunmadığı, yaşanmadığı veya yaşatılmadığı durumlarda bu ihtimal de artmaktadır.

Somut olmayan kültürel öğelerin aktarımında bu ihtimalin göz önünde bulundurulması gerekmektedir çünkü bu soyut öğeler kültürümüzün bütününe oluşturacak parçalara sahiptir. Ayrıca toplumun oluşmasında önemli bir payı da bulunmaktadır.

Kültür, insanlar arasında bağlayıcı bir işleve sahiptir. İnsanlar arasındaki ortak paydaları ve değerleri gösteren, etkileşim ve iletişimi sağlayarak sosyal ağı oluşturan, birliği ve dayanışmayı sağlayan önemli bir etken yapıdadır. Birleştirici ve bütünleyici bir özelliği bulunmaktadır. Bu yüzden toplum için insan, insan için de kültür lüzumlu bir işlevdedir. Kültürün yok olması demek toplumun yok olması demektir. Çünkü toplumu ayakta tutan şey kültürdür. Kültürü kaybolan toplumlar tarihsel süreç içerisinde kaybolmaya yüz tutmaktadır. Bundan dolayı kültürün korunması ve nesillere aktarılması gerekmektedir. Özellikle kültürün birleştirici ve ortak payda da bütünleştirici özelliği, genç nesillere bilinç ve farkındalık oluşturularak aktarımını gerekli kılmaktadır. Kültür, toplumun kim ve ne olduğunu gösteren kimliğidir. Kimliğin kaybolması; ne olduğunun, kim olduğunun bilinmemesi, anlam taşınamaması demektir ki bundan dolayı toplumun kimliğini oluşturan kültürün, yaşanması ve korunması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bireyin eğitiminde ilk olarak aile sonra çevre etkilidir. Daha sonra ise okul ile temellerin oluşturulması sağlanmakta ve şekillenmektedir. Bu yüzden okullarda verilen eğitim ile nesilden nesile kültürel aktarım gerçekleştirilerek bu mirasın sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır. Eğitim ile kültürel değerler, beceriler kazandırılmaktadır. Bilinç ve farkındalığın sağlanması, sorumluluk değerinin kazandırılması ve mirasın aktarılmasında eğitimin işlevi bulunmaktadır. Eğitim bireyin hayatında önemli ve kalıcı izler oluşturmaktadır. Bu kültürel mirasın nesillere aktarılmasında, tanıtılmasında, öneminin anlaşılmasında, yaşatılması gerektiği inancının oluşturulmasında eğitimin rolü büyüktür. Eğitim TDK tarafından ‘‘çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye¹ amacı taşımaktadır. Birey aldığı eğitim ile bilgilerini pekiştirmekte, tamamlamakta ve öğrenme sağlamaktadır.

Eğitimin en önemli işlevlerinden birisi de kültürel miras eğitiminin verilmesidir. Kültürel mirasın aktarılması gerekliliğini anlamış, sorumluluğunu hissetmiş, bu konuda önemli adımlar atarak öğretim programında ve ders kitaplarında ‘‘Kültür ve Miras’’

¹ Ramazan Sever, ‘‘Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Öğretimi ile İlgili Temel Kavramlar’’, içinde *Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi*, ed., editör Ramazan Sever, (Ankara: Pegem Akademi, 2021), 2.

öğretimi önemli bir kaynak olarak görülmüştür. Kültürel miras, bir toplumun ortak geçmişini anlatan, toplumun dayanışma ve birlik duygularını güçlendiren, insanların tarih boyunca biriktirdikleri deneyimlerin ve geleneklerin devamlılığını sağlayan, gelecekteki şekillenmelerine yön veren değerlerdir.² Bu yüzden önemli bir yere ve değere sahiptir.

Dünyadaki ilk ve en önemli gelişme ise soyut kültürel mirasın korunması gerekliliğini anlamış, sorumluluğa ve farkındalığa sahip olduğunu gösteren UNESCO olmuştur. UNESCO, kültür çeşitliliğinin korunması ve yaşatılması gerekliliği hususunda önemli bir adım sayılan sözleşmeyi kabul etmiş ve sözleşme maddelerinde kültürel mirası koruma noktasında taraf olan devletlere de önemli sorumluluklar ve hassasiyetler yüklemiştir. Kültür varlıklarının tespiti, aktarımı, korunması, yaşatılması, incelenmesi konularına ilişkin gelişen dikkate 2003 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) tarafından kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi önemli bir eşiktir.³ Bu durumun bilinç ve farkındalığı oluşturmak için atılmış önemli bir adım olduğunu söyleyebiliriz. Kültürel mirası korumak, yaşatmak ve bu konuda sorumluluklar kazandırmak sözleşmenin amacıdır. Sözleşmenin amacı ve taraf olan devletlerin uyması gereken maddeler göz önüne alındığında kültürel mirasın aktarımı hususunda en önemli görev eğitime düşmektedir. Bu noktada okullarda verilen eğitim ile sözleşme hükümleri tam anlamıyla yerine getirilmekte ve ülkenin üzerinde bulunan sorumluluğun gerçekleştirilmesine imkân verilmektedir. Bilinç ve farkındalık sahibi insanın bu sorumluluğu yerine getirmesi beklenen bir durumdur. Bu sorumluluğun oluşturulması okullarda verilen eğitim ile amaçlı ve mümkün hale gelmektedir.

Türkiye, 2006 yılında sözleşmeye taraf olduğundan bu yana kültürel mirasın aktarımı noktasında eğitimi de göz önüne almış ve öğretim programının genel amaçlarında yer vermiştir. Beceri ve değer kazanımı noktasında eğitimin işlevi düşünülmüş, kültürel mirasın korunması gerekliliği benimsenerek eğitime görevler

² Gizem Öksüz Kuşçuoğlu ve Murat Taş, “Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi” *Yalvac Akademi Dergisi*, 5 Aralık 2017. (Erişim Tarihi 4 Temmuz 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yalvac/issue/32621/334791>

³ Kadirhan Özdemir, “Somut Olmayan Kültürel Miras Yönetimi: Sivil Toplum Katılımı”, *Milli Folklor Dergisi*, 20 Haziran 2021. (Erişim Tarihi 11 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/millifolklor/issue/64594/919470>

verilmiştir. Amaç ise kültürel değerleri koruyan, anlayan ve bu konuda bilinçli davranan nesiller yetiştirmek olmuştur. Bu amaç doğrultusunda seçmeli ders olarak halk kültürü dersinin konulması, ders kitaplarında soyut ve somut olmayan kültürel miras öğelerine yer verilmesi, beceri, değer ve kazanımların öğretim programında yer alması eğitim alanında önemli sayılan gelişmeler olarak görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersinin kültürel miras aktarımında önemli bir yeri bulunmaktadır. Soyut konuların en fazla yer aldığı, kültürel mirasa karşı duyarlılık değerinin, sorumluluk değerinin bulunduğu, zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin yer aldığı, her türlü konuda nitelikli ve etkin vatandaş yetiştirme amacıyla bulunan bir derstir. Konusu doğrudan insan toplumunun teşkilatına ve gelişmesine toplumsal birliklerin bir parçası olması dolayısıyla insana dair bilgiler⁴ den oluşmaktadır. Bu yüzden kültür aktarımında önemli bir işlevi bulunmaktadır. Kültürel mirasın tanıtılması, tanınması, bilinç ve farkındalık oluşturulması, bu konuda beceri ve değer kazanımının sağlanmasında sosyal bilgiler dersinin içeriğinde yer almaktadır.

Kültür gibi konular soyut konulardır ve soyut konuların öğretilmesi zordur. Bu yüzden somutlaştırılması gerekmektedir. Bu durum, öğretimin kolaylaştırılması için materyal kullanım gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Böylece soyut konuların öğretimi ve öğrenimi kolaylaştırılmakta, anlama, anlatmaya yardımcı olunmaktadır. Sosyal bilgiler soyut konuların en fazla yer aldığı ders olarak düşünülürse materyal kullanımının önemi daha da anlaşılmaktadır. Öğretim etkinlikleri, uygulamalar, araç-gereçler ve ortamlar, öğrencilerin üst düzeyde düşüncelerini, kendilerini değerlendirmelerini, öğrenme sürecine ilişkin farkındalıklarını artırmalarını ve yansıtma becerisi geliştirmelerini sağlayacak şekilde düzenlenir.⁵

Özellikle görsel araçlar soyut konuların somutlaştırılmasında kullanılan etkili materyallerdir. Görsel araçlar; konunun anlaşılmasını kolaylaştırmakta, görsel öğrenmeleri destekleyerek bilgilerin kalıcılığını sağlamakta ve öğrenimi

⁴ Fitnat Gürgil, ‘‘İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Halk Kültürünün Yeri: İlköğretim Öğrencilerinin Halk Kültürü Dersi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri’’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2011),21.

⁵ Servet Özdemir, Halil İbrahim Yalın ve Ferudun Sezgin, *Eğitim Bilimine Giriş* (Ankara: Nobel Yayınevi, 2012), 162.

hızlandırmaktadır. Özellikle soyut kültürel miras eğitiminde kültürel öğelerin görselleştirilmesi, tanıtılması ve tanınmasına katkı sağlamaktadır. Görsel araçlar aynı zamanda ekonomiklik ve zaman kaybının önüne geçerek sınıfa getirilmesi mümkün olmayan olay ve kişilere karşı da avantaj sağlayarak alternatif oluşturmaktadır.

Soyut kültürel miras öğeleri insan zihninde yer alan ve yaşanması insan faaliyetlerine bağlı olan bir unsurdur. Somut kültürel miras öğeleri gibi sürekli göz önünde olan veya kalıcı bir yapıt olma özelliğinde değildir. Sürdürülebilirliği için göz önünde bulundurularak yaşatılması ve sadece insan zihninde değil kalıcılığın da sağlanması için insan zihninden çıkarılıp yaşama serilmesi gerekmektedir. Meddahlık, karagöz, ıslık dili, aşıklık geleneği vb. gibi kültür öğelerinin soyut olmasından dolayı korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması kolay değildir. Çünkü bu öğelerin yaşatılmadığı veya yaşanmadığı durumunda unutulup gitmesini ve sadece geçmişte takılı kalmasını olağan hale getirmektedir. Soyut kültürel öğelerin insan zihninde değil yaşamın içerisinde yer verilerek nesillere aktarılması gerekmektedir.

Görsel araçlar ile somut olmayan kültürel miras öğelerinin somutlaştırılması, daha önceden bilinmeyen veya hiç karşılaşılmayan öğelerin tanınması, kültürel öğelerin varlığından haberdar edilerek bu konuda farkındalığın oluşturulmasını olağan hale getirmektedir. Görsel araçların avantajlarından faydalanmak ve soyut kültürel miras eğitiminde kullanmak, hem eğitim öğretim ortamını zenginleştirmekte hem de kolay öğrenmeleri desteklemektedir. Eğitimde araç; öğrencinin öğrenmesi, öğretmenin etkili bir öğretme sağlayabilmesi için özel olarak hazırlanmış, eğitim yaşantılarını zenginleştirmek, öğrenilecek konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak maksadıyla, geliştirilmiş öğretme-öğrenme yardımcısıdır.⁶ Öğretim ortamında soyut bilgilerin somut hale getirilerek öğrenimi kolaylaştırması için görsel araçlar aracılığıyla desteklenmesi gerekmektedir. Bu durum somut olmayan kültürel miras eğitiminde görsel araç kullanımının önemini ortaya koymakta ve kullanım ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

⁶ İsa Halis, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002), 37

Araştırmanın Problem Durumu

Dünyanın giderek küreselleşmeye başlaması ve her şeyin yerini teknolojiye bırakarak daha hızlı ve kolay hale gelmesiyle birlikte, bu hızlılığı yakalamak günümüz dünyasında pek de mümkün değildir. Ülkeler artık sınırların dışına taşınmış veya uyum sağlamak için taşınmak zorunda kalmıştır. Toplumlar başka toplumlarla iletişim haline girerek etkilenmeye ve etkilemeye açık hale gelmiştir. Böyle bir durumda kültürel değerlerde değişim, değersizleşme ve önemsizleşme oluşturarak insanlar arasında ayırmaya, kültürden kopmalara ve değerlerin kaybolmasına neden oluşturmaktadır.

Teknolojik değişimler, bakış açısındaki değişim, göçler, nüfusun artmasıyla oluşan değişimler vb. gibi unsurlar değer değişimlerine neden olmaktadır. Değerlere verilen önem, ilgi, saygınlık, duyarlılık, sorumluluk ve bilinçli olma durumunda azalma yaşanabilmektedir. Bütün bunlar insanoğlunun ‘‘millilik’’ şuuruna sahip olmasını da engellemektedir. Çünkü her şeyin değiştiği çevrede değerlerin değişmeden, yozlaşmadan ve kaybolmadan korunması zor hale gelmektedir. Kültürü korumak güçleşmektedir. Özellikle göz önünde bulunmayan ancak yaşanıldığı veya yaşatıldığı takdirde varlığını gösteren soyut kültürel öğeleri korumak zorlaşmaktadır.

Yaşam koşulları, istekler, ihtiyaçlar vb. değişmesi ve bu değişimlerden olumsuz etkilenen, değişime açık hale gelen alanlardan biri de kültür olmuştur.

Kültür, insanların sahip olduğu değerleri, ortak paydalarını gösteren, birlik ve beraberliğin oluşmasını sağlayan en temel unsurdur. Ancak değişime açık olması sahip olduğu değerleri ve birlikteliği oluşturma noktasında olumsuz etkiler oluşturmakta ve bu da toplumu etkilemektedir. Değerlerin korunması ve sürdürülebilir olması toplumların varlıklarını devam ettirebilmeleri için gereklidir. Bu yüzden kültürün gelecek kuşaklara tanıtılması, anlatılması ve farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Kültürün anlam kazandığı, öneminin artırıldığı ve yaşatılması noktasındaki gayesi, sürdürülebilirliği noktasındaki bilinçliliği eğitim ile mümkün olmaktadır.

Eğitim sayesinde; kültürümüzü yakından tanıma, bilinçli hale gelme, farkındalığın oluşması, süreç içerisindeki değişim ve sürekliliği algılama, gözlemleyebilme ve yakından inceleyebilme fırsatını bularak kültürel mirası koruma duygusu ve sorumluluğu oluşturulmaktadır. Bilinç ve farkındalığın erken yaşlarda kazandırılması önem arz etmektedir. Erken yaşlarda kazanım sağlanması ileride bilinçli

ve sorumluluk duygusuna sahip vatandaş olmaları noktasında temel yapıyı oluşturmaktadır. Nitelikli vatandaş olmaları için nitelikli şekilde yetiştirilmeleri gerekmektedir. Bundan dolayı erken yaşlarda kazanılan beceri ve değerler büyük önem taşımaktadır. Kültür çevreden öğrenilir ancak kültürel farkındalığın ve bilincin sağlanması eğitim ile olmaktadır. Eğitimin kültür aktarımı noktasında etkililiği, işlevi ve amaçları bulunmaktadır. Ancak o zaman anlamını taşımış olacaktır.

Kültür, insanoğlunun yaşamının toplamından ibarettir. Kültür insanlar arasında varlığını gösterdiği zaman anlam kazanır. Onu anlamlı kılan insandır. İnsanlar arasındaki ilişkide, iletişimde, bakış açılarında, düşünce kalıplarında bulunmaktadır. Bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlı olunmalı ve bütünlüğün korunması gerekmektedir. Bütünlüğün bozulması demek, toplumsal düzenin bozulması demektir ki bu istenilmeyen bir durumdur. Dolayısıyla toplumlar varlıklarını sürdürebilmek, dayanışma, birlik ve beraberliğin sağlanması için kültürlerine sahip çıkmalı ve korumalıdır. Özellikle mirasın korunması ve geleceğe taşınması noktasında aktif olmalıdır. Özellikle soyut kültürel öğeleri korumak zordur. Toplumda maddi olarak gözle görülen bir görünüme sahip olmadıkları için kaybolmaya yüz tutması olağan olmaktadır. Bu durum da soyut kültür öğelerin varlığı için tehdit oluşturmaktadır.

Ancak kullanılacak görsel araçlar ile bu tehlikenin önüne geçilebileceği düşünülmektedir. Böylece soyut kültür öğeleri somutlaştırılacak ve kültür aktarımı gerçekleştirilecektir. Kültürel miras eğitimi her birey ve aynı zamanda her toplum için ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın yeteri kadar giderilmediği durumlarda olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Değersiz hissetme, anlamsızlık, ortak duygu paylaşımının kaybolması vb. gibi. Bu eğitimin yeteri düzeyde verilmediği durumlarda birey için ‘‘kültür’’ kavramı anlamsız hale gelecektir. İnsanoğlu kendisi için bir anlam ifade etmediği kavrama karşı önem vermeyecektir. Bu yüzden anlamlaştırılması, anlaşılması ve tanıtılması eğitim yoluyla sağlanarak nitelik kazandırılması gerekmektedir.

Problem Cümlesi

Sosyal bilgiler öğrencilerinin somut olmayan kültürel miras eğitiminde fotoğraf ve video kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?

Alt Problemler

- Öğrencilerin somut olmayan kültürel miras eğitiminde fotoğraf ve video kullanımına yönelik görüşleri nedir?
- Öğrencilerin fotoğraf ve video kullanımının öğrenme ve öğretme süreçlerine etkisine ilişkin görüşleri nasıldır?
- Somut olmayan kültürel miras eğitiminde fotoğraf ve video kullanımının öğrencilerin görüşlerine etkisi nasıldır?

Araştırmanın Amacı

Sosyal bilgiler dersinde fotoğraf ve videonun soyut kültürel miras eğitiminde kullanımına ne yönde ve nasıl bir şekilde etkide bulunduğu dair sorulara cevaplar aranmıştır. Bu çalışmanın amacı, Sosyal bilgiler dersinde fotoğraf ve videonun soyut kültürel miras eğitiminde kullanımına ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemektir. Yapılandırmacı anlayış doğrultusunda hem video hem de fotoğraf araçlarını kullanarak somut olmayan kültürel mirasın öğrenilmesi üzerindeki katkılarını belirlemek amacıyla öğrenci görüşlerini değerlendirmektedir.

Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır.

- Öğretim materyallerinin öğrenme üzerinde katkıları var mıdır?
- Öğretim materyallerinin bilgilerin kalıcılığına katkısı var mıdır?
- Öğretim materyalleri öğrencilerin derse yönelik ilgisini artırır mı?

Araştırmanın Önemi

Dünya üzerindeki hızlı değişimler yaşam koşullarını da değişime açık hale getirmektedir. Bu değişim eğitim, sağlık, ekonomi, sosyal hayatta olduğu gibi kültür alanında da değişimlerin yaşanmasını olağan kılmaktadır. Her şeyin değişime açık olduğu ve maruz kaldığı bir dünya da sahip olunan değerleri ve kültürel mirası korumak zorlaşmaktadır.

Kültür insanları ve toplumları ayakta tutan, bütünleştiren, ortak paydada buluşturan, her türlü duyguların ve beraberliğin birlikte yaşanılmasını sağlayan bir yapıdadır. Toplumlara varlığını sürdürmesi sahip oldukları değerleri ve kültürleri koruma sorumluluğunda bulunmaktadır. Kültürün yaşatılması ancak bilinçlilik ve

farkındalık ile mümkün olmaktadır. Sahip olunan değerlerin farkındalığını yaşayan insan için bu mirası korumak ve yaşatmak zor olmayacaktır. Bu bilinç ve farkındalığın sağlanması eğitim ile mümkün olmaktadır. Eğitim ile beceri ve değer kazanımı sağlanılmaktadır.

Milli, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri⁷ programın özel amaçlarını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda kültürel mirasın aktarılması, anlatılması ve anlaşılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Eğitim programının amaçlarından birisi de kültürel miras alanı ile ilgili olmuştur.

Sosyal bilgiler dersi soyut konuların en fazla yer aldığı ders olarak düşünülecek olursa bu dersin öğretiminde materyal kullanılarak soyut olan konuların somutlaştırılması, öğrenme ortamını zenginleştirerek farklılık oluşturulması ve öğrenmelerin desteklenilmesi, önemli işlevlere sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle soyut kültürel miras öğelerinin somutlaştırılarak verilmesi kültürel miras aktarımına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Görsel araçlar öğrenmeleri kolaylaştırmakta aynı zamanda birden fazla duyu organlarının öğrenme içerisinde yer almasıyla birlikte öğrenmeleri kalıcı ve anlamlı hale getirmektedir. Soyut kültürel miras aktarımında da önemli rolü bulunmaktadır. Buna bağlı olarak sınıfa getirilmesi mümkün olmayan nesneler, kişiler, olaylar ve durumlarda kullanılan öğretim materyalleri sayesinde kolayca gözlemlenebilir, kolayca öğrenilebilir hale getirmekte ve öğrenme ortamını zenginleştirmektedir.

Somut olmayan kültürel miras öğretimi ile ilgili doğrudan fotoğraf ve video kullanılarak öğrencilerin öğrenmeleri üzerindeki etkisini incelemeye yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yapılan çalışmaların çoğunlukla benzer içerikli olduğunu söyleyebiliriz. Bu alanda yapılan; öğretmen ve öğrenci görüşlerinin alınması, ders kitaplarının incelenmesi, kültürel mirasın programdaki yeri, etkinlik örneği vb. gibi

⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, *Sosyal Bilgiler Dersi (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6 ve 7.Sınıflar Öğretim Programı)* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2018), 8.

alışmalar bulunmaktadır. Çalışmaların genel olarak; eğitim, turizm, folklor, halk bilimi gibi alanlarda yapıldığını söyleyebiliriz.

Alanyazın araştırmalarına bakıldığında; Gürkan, ‘*Sosyal bilgiler ders kitaplarının somut olmayan kültürel miras açısından incelenmesi*’ adlı çalışmayı ele almıştır. Araştırmanın genel amacı, ilk ve ortaokullar 4.,5.,6. ve 7.sınıf düzeyindeki ders kitaplarını ‘soyut kültürel miras’ öğeleri ve öğretim programları çerçevesinde incelemektir.⁸ Araştırma da yer alan sınıf düzeyindeki ders kitapları doküman analizi kullanılarak somut olmayan kültürel mirasın yeri incelenmiştir. Araştırma sonucuna bakıldığında ise millilik ve yerellik kavramlarına yeterli sayıda vurgu yapıldığı, geleneksel öğelere sıkça yer verildiği ancak konunun evrensel boyutunun göz ardı edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Özlek çalışmasında, ‘*Sosyal bilgiler öğretmenlerinin somut olmayan kültürel miras öğretimine ilişkin görüşlerini belirlenmesi*’⁹ ni ele almıştır. Amaç, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin soyut kültürel mirasa ilişkin düşüncelerini belirlemektir. Öğretmenlerin konuya ilişkin yeteri kadar bilgi sahibi oldukları, kültürel mirasın korunarak nesillere aktarılma bilinci ve farkındalığı taşıdıkları, kültürel mirasa ilişkin kavramların açıklanmasında zorluk yaşamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Gürel çalışmasında, ‘*Somit olmayan kültürel miras etkinliklerinin 7.sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanımı*’ nı ele almıştır. Çalışmanın amacı, Soyut kültür öğelerini içeren etkinliğe ilişkin öğrencilerin algılarını, görüşlerini ve tutumlarını belirlemektir.¹⁰ Araştırma sonucunda, öğrencilerin soyut kültürel mirasa yönelik önemli katkı sağladığı, farkındalık düzeylerinin artarak bilincin oluşmasında önemli katkılar sağladığına ulaşılmıştır.

Çengelci yaptığı çalışmada, ‘*Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri*’ ni incelemiştir. Araştırmanın temel amacı, 4.,5.,6. ve 7.

⁸ Bahar Gürkan, ‘‘Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Somut Olmayan Kültürel Miras Açısından İncelenmesi’’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2015), 6.

⁹ Güendaml Özlek, ‘‘Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretimine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi ‘’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, 2019), 1.

¹⁰ Davut Gürel, ‘‘Somut Olmayan Kültürel Miras Etkinliklerinin 7.sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımı’’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2018), 6.

sınıf öğretim programındaki soyut kültürel mirasa ne kadar yer verildiğini belirlemektir.¹¹ Araştırma sonucunda, kazanım ve etkinliklerin en çok yer aldığı sınıf düzeyi 7.sınıf olarak belirlenmiştir.

Çankaya ise ‘*Somut olmayan kültürel mirasın müzecilik bağlamında korunması*’ adlı çalışmada, somut olmayan kültürel mirasın korunması için müzelerin önem arz ettiği, kaybolma riskine karşı müzeler ile korunmasının mümkün olduğunu belirtmiştir.¹² Ortaya çıkan incelemeler sonucunda; müzeler için nasıl çalışmaların yapılacağı, müzelerin kültürü korumalarındaki nedenleri, müzelerdeki öğeler ile insanlar arasındaki bilgi köprüsünün nasıl oluşturulacağına yönelik konulara değinilmiştir. Kültürel mirasın kaybolma tehlikesine karşı önlem oluşturulması ve farkına varılması gerekliliği belirtilmiştir.

Kasapoğlu, ‘*Somut olmayan kültürel miras (soküm) ve Eğitim: Halk kültürü dersi örneği*’ adlı çalışmayı ele almıştır. Araştırma kapsamında, yurt içinde ve yurt dışında eğitimde halk bilim ne ölçüde yer aldığını belirlemek ve bu konuda hangi çalışmaların yer alabileceğini ortaya çıkarmak için bu konu ele alınmıştır.¹³ Sonuç olarak; halk kültürü ders saatinin artırılması, halk bilim ve benzeri alanlardan mezun olan öğretmenlerin vermesi, halk kültürü dersini veren öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları ve konuyla ilgili önem derecelerinin düşük olduğu görülmüştür.

Bu araştırmanın koruma gerektiren, önem verilmesi gereken somut olmayan kültürel miras eğitiminde fotoğraf ve video kullanımının; farkındalık oluşturmada, kültürel mirasın nesillere aktarımında, tanıtmaya ve tanımlarının sağlanmasında, aynı zamanda konunun somutlaştırılıp öğrenmeleri destekleyerek bu alandaki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırmanın somut olmayan kültürel miras

¹¹ Tuba Çengelci, ‘‘Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yeri’’ *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 Nisan 2012. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/vefod/issue/16695/173545>

¹² Esra Çankaya, ‘‘Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzecilik Bağlamında Korunması’’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2006), 59.

¹³ Pınar Kasapoğlu Akyol, ‘‘Somut Olmayan Kültürel Miras (soküm) ve Eğitim: Halk Kültürü Dersi Örneği’’ (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2015), 3.

eğitiminde fotoğraf ve video kullanımının önemli katkılar sağlayacağı da düşünülmektedir.

Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının yeterli olduğu,
- Araştırmaya katılan öğrencilerin istekli davrandıkları,
- Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme sorularına öğrencilerin içten cevap verdikleri varsayılmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- 2020-2021 eğitim öğretim yılı,
- Yedinci sınıf Sosyal bilgiler dersi ‘‘Somut Olmayan Kültürel Miras’’ alanı,
- Araştırma, araştırmacı tarafından oluşturulan ve uygulanan yarı yapılandırılmış formdan elde edilen veriler ve nitel yöntem ile sınırlıdır.
- İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne bağlı 7.sınıf öğrenci grubundan elde edilen veriler,

Tanımlar

Somut olmayan kültürel miras: Toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar.¹⁴

Kültür: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.¹⁵

Öğretim Materyalleri: Daha etkili öğretim sağlamak amacıyla, öğrenme ve iletişimle ilgili araştırmalara dayalı, insan ve maddi kaynakların birlikte kullanılarak öğrenme ve öğretme sürecinin bütününe belirli özel hedefler açısından sistematik olarak tasarlanması, uygulanması ve değerlendirilmesidir.¹⁶

¹⁴ “Somut Olmayan Kültürel Miras”, (Erişim Tarihi 16.08.2021), <https://unesco.org.tr>

¹⁵ “Türk Dil Kurumu [TDK]”, (Erişim Tarihi 28.11.2021), <https://sozluk.tdk.gov.tr>

¹⁶ Mete Alım, “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (ÖTMG) Dersinin Önemi ve Öğretim Sürecine İlişkin Öneriler” *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11 Eylül 2011. (Erişim Tarihi 4 Mart 2022) <https://dergipark.org.tr/pub/ataunidcd/issue/2442/31155>

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın literatür çalışması doğrultusunda kuramsal çerçevesi belirtilmiştir.

1.1. Kültür nedir?

Kültür'ün birçok tanımı bulunmakla beraber, tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde oluşturulan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, ekin, hars¹⁷ şeklinde tanımlanmıştır. Yani kültür, insanoğlunun oluşturduğu değerlerin süreç içerisinde gelişiminin toplamından ibarettir. Yaşam boyunca süregelen ve yaşantılar sonucunda ortaya çıkarak insanın doğada yaptığı eylemlerin sonuçlarından oluşmuştur.

İnsanoğlunun doğaya anlamlar yükleme ve anlamların kavrama dönüştüğü bir süreçten oluşmaktadır. Olaylara, olgulara, nesnelere vb. gibi kendinden anlamlar yükleyerek inançları, iradeleri ve akılları doğrultusunda ortaya çıkan, değişim ve süreklilik arz ederek oluşturulan alışkanlıkların maddi veya manevi boyutunun bütünü kazanılan ve öğrenilen bir kavramdır. Latince'den gelen kültür kavramı ilk olarak, ürün yetiştirmek (cultivation) ya da hayvan yetiştirmek (çobanlık ve besicilik) ve zihin eğitimi anlamlarında kullanılmıştır.¹⁸ Nüfusun artması ile birlikte anlamları da artmıştır. Zaman içerisinde genişlemiş ve her dilde yeni bir anlam kazanarak ilk kullanılan anlamından uzaklaşmış ve zengin anlamlar zincirine sahip olmuştur. Taşıdığı anlam genişleyerek

¹⁷ Ahmet Avcı, *Eğitim Bilimine Giriş* (İstanbul: Türdav yayın grubu, 2014), 674.

¹⁸ Osman Özkul, *Kültür ve Küreselleşme* (İstanbul: Açılım Kitap, 2013), 25.

daha geneli kapsayacak boyuta ulaşmıştır. Kültür kavramının farklı tanımlarının bulunmasının altında her insanın farklı kavrayışı yatmaktadır. Çünkü kültür nesnel bir şey değildir. Bu yüzden altındaki farklı tanımlarıda çeşitlilik göstermektedir. Bir bakış açısı sonucunda anlamaştırdığımız ve zihnimizde kavramsal hale getirdiğimiz için insanlar tarafından değişik şekillerde tanımları yapılmakta ve yorumlanmaktadır.

Kültür, bizim doğduğumuz yerden başlayarak edindiğimiz çevreden tutun hayatımızın sonuna kadar görerek öğrendiğimiz ve edindiğimiz alışkanlıkların toplamından oluşmaktadır. Toplumlara göre, yaşadığımız çevreye göre ve zamana göre değişebilen bir özelliği bulunmaktadır. Kültür yaşadığımız çevrede anlam kazanır ve bu yönüyle de toplumsaldır. Hem bireyi hem de toplumu kapsamakta ve ilgilendirmektedir. Nesilden nesile aktararak öğrenilir ve tecrübe ile sabitlenmiştir. Bir toplumun kimliğini, belleğini, geleneksel benliğini ortaya koyan değerler bütünü olmakla beraber özgünlüğe ve geleneksel yapıya sahip olduğu için de sürekliliğini koruyan bir yapıya sahip olmuştur. Kültür, insanlık için bütünlüğü temsil eden bir yapıya sahiptir. Birşelen kültür parçaları ile birlikte bütünlüğü yakalamıştır.

Kültür'ün ne olduğu ile ilgili çeşitli tanımların bulunması, toplumu ilgilendiren değerlerin olması, aynı zamanda bireyi de ilgilendirdiği için tanımlarda yerini almıştır. Hemen hemen her anlamda tanımını yapmak mümkündür. Zaten kültür öğeleri insanların inançlarından, değer yargılarından, geleneklerinden oluşarak hafızalarda yer almaktadır. Dolayısıyla çeşitli tanımlar geliştirmek mümkündür.

İster yabancı olsun ister yerli olsun her toplumda çeşitli tanımları bulunmaktadır. Bizim ülkemizde de aydınlar, bilim adamları, yazarlar vb. gibi kişiler kültür'ü tanımlamışlardır. Yaşanılan ve yaşanmış bir özelliği olması nedeniyle de özgün tanımlar yapmak mümkündür. Zaman geçtikçe algılanış biçimi, dönemin özellikleri, yaşanmışlıklar vb. kültür kavramına da çeşitli tanımlar getirileceği düşünülmektedir.

Atatürk’e göre kültür; bir insan cemiyetinin devlet hayatında, fikir hayatında yani ilimde, sosyal hayatta ve güzel sanatlarda, iktisadi hayatta, yani ziraatte, sanatta, ticarete, kara, deniz ve hava ulaşımında yapabildiği şeylerin bütünüdür.¹⁹ Yani insanoğlunun hayatında ortaya koyduğu tüm maddi ve manevi öğelerin tümünü içerdiğini belirtmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür²⁰ sözü, önemini ve yapı taşı oluşturduğunu göstermektedir. İnsanoğlunun kendi eliyle ortaya çıkardığı ürünler bütünü olarak da söylenebilir. Erol Güngör’e göre ise şöyle tanımlanmaktadır; bu halde bir topluluğun ihtiyaçlarını karşılamak üzere benimsemiş bulunduğu hayat tarzı bütün maddi ve manevi unsurlarıyla birlikte onun kültürünü teşkil etmektedir.²¹ Kültürün insan ihtiyaçlarını bütün yönleriyle karşılanan öğelerin kültürü oluşturduğunu ve ortaya çıkarmış olduğu hayat tarzını yansıttığını belirtmektedir. Mehmet Kaplan göre kültür; maddi ve manevi her şeyi işlemek ve geliştirmek demektir.²² Kaplan, insanlar tarafından ortaya çıkan her şeyin kültürü oluşturduğunu belirtmektedir. Sözlü, yazılı, somut veya soyut olan her şey insan elinden çıktığı sürece kültürü oluşturmaktadır. Demek ki, belirli bir topluluğa ait sosyal davranış ve teknik kuruluşlar “kültür” ü meydana getirmektedir.²³ Ziya Gökalp kültürü; insan toplumlarının bütün fertlerini birbirine bağlayan, yani kişiler arasındaki uyumu sağlayan kurumlar hars (kültür) kurumlarıdır²⁴ şeklinde tanımlamaktadır.

Kültür, insanların inançlarından, tükettikleri ürünlerden, düşüncelerinden, hayata bakış açılarının sentezinden ortaya çıkmaktadır. Her toplumun dinlediği müzik, yediği yemek, giydiği kıyafet, inandığı değerler, yaşayış biçimleri vb. kısaca insanın sosyal hayatını oluşturan ve yaşamında önemli hale gelmiş veya getirilmiş, topluma mal edilmiş öğeler kültürü oluşturmaktadır.

Kültürel öğeler iki kısma ayrılmaktadır: Somut olan kültürel öğeler ve somut olmayan kültürel öğeler. Bu öğeler gelecek nesillere aktarım için “miras” konumunda

¹⁹ Şükrü Ünal, *Dil ve Kültür* (Ankara: Eskiye yayınları, 2012), 167.

²⁰ Şahin Yenişehirlioğlu, “Cumhuriyetimizin Kültürel Temeli” *Atatürk Yolu Dergisi*, 1 Haziran 1995. (Erişim Tarihi 3 Temmuz 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ankuayd/issue/1865/22682>

²¹ Erol Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik* (İstanbul: Ötüken yayınları, 1989), 76.

²² Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil* (İstanbul: Dergah yayınları, 1983), 38.

²³ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü* (İstanbul: Ötüken yayınları, 1998), 16.

²⁴ Ziya Gökalp, *Hars ve Medeniyet* (Ankara: Elips kitap, 2007), 7.

yer almaktadır. Somut olan ögeler kültürün maddi kısmını oluştururken, soyut olan ögeler ise kültürün manevi kısmını oluşturmaktadır. Bu iki ayrı kısımda yer alan ögeler kültürel çeşitliliği oluşturmakta ve zenginleştirmektedir. İnsanların kullandıkları araçlar, aletler, yapılar kültürün somut yani maddi boyunu oluşturmaktadır. Gelenekler, görenekler, adetler, yaşayış biçimleri ise kültürün soyut yani manevi boyutunu oluşturmaktadır. Her ne kadar kendi içinde böyle bir ayırım yapılmış olsa da genel olarak baktığımız zaman kültür bütün olarak ele alınmalı ve yapılan bu ayırımın da doğal bir ayırım olmadığı unutulmamalıdır. Bunlar sadece kültürün içinden doğan ve kültürü oluşturan parçalarıdır.

Baktığımız zaman kültürün benzer noktalarda tanımını ortaya çıkmaktadır. İster sözlü ister yazılı olsun insan emeği sonucu ortaya çıkan ve insanların yaşamlarını oluşturan unsurlar kültürün tanımına girmektedir. Kültürün birçok tanımının bulunmasına karşın hemen hemen içerisinde bulunan tarifler insanoğlunun yaşayışının yansımasından kaynaklanmaktadır.

İnsanoğlu zaten var olan bir kültürün içerisinde doğmaktadır ve bu çeşitliliğin içerisinde yaşamaktadır. İnsan, kültürü doğduğu çevreden öğrenir ve bu çeşitliliği tanır. Zaten insanoğlu yaşadığı çevreden kültürel çeşitliliği tanıyarak öğrenmekte ve öğretmektedir. Böylece kültürel miras aktarımında zincirin halkaları tamamlanmış olmaktadır. Kültürü oluşturan bu halkaların görünen faydaları olduğu kadar görünmeyen faydaları da bulunmaktadır. Kültürün toplum üzerinde görünmez, bağlayıcı ve birleştirici işlevleri bulunmaktadır. Bu bağlar toplum arasındaki ilişkiler üzerinde olumlu etkiler sağlamaktadır. Toplum üzerindeki etkilerinin yanında insanlar üzerinde de olumlu katkıları bulunmaktadır. İnsanların umut ederek yaşama tutunmaları, hayatlarında heyecan ve mutluluk oluşturmaları, hayata pozitif pencerelerden bakması gibi katkıları bulunmaktadır. Bütün bunlar insanı hayatta tutan, yaşamına anlam katan, hayatını farklılaştıran güzelliklerden oluşmaktadır.

Kültür, insanların gelenek ve göreneklerini, değerlerini, alışkanlıklarını, bakış açılarını, bilgilerini, iç dünyasını kapsayan çeşitliliklere sahiptir. Bu çeşitlilik içerisinde; halk hikâyeleri, toplumsal uygulamalar, şölenler, müzik, halk oyunları, el sanatları, gösteri sanatları, gelenekler vb. gibi kültürel zenginlikler yer almaktadır. Bu çeşitlilik sosyal ilişkilerin oluşmasında, toplumsal uyumda, ortak noktaların oluşmasında büyük katkı sağlamaktadır.

Kültür, çok geniş bir perspektife sahiptir. Çünkü içerisinde toplumun; tarihi, sanatı, hayat tarzı, edebiyatı, coğrafyası, yemekleri, mimarisi, tarımı, oyunları vb. yer almaktadır. Bu yönüyle toplumların geçmişine ayna olmakta, geleceğine ise ışık tutan bir terim olarak yer almaktadır. Her ne kadar günümüzdeki tanımını değiştirmiş olsa da içeriği hep aynı olmuştur. Toplumun mayasını oluşturarak insanların sevinçlerini, duygu ve düşüncelerini, üzüntülerini, hayata karşı bakış açılarını ortaya çıkarıp bizleri yansıtan bir yapıya sahiptir.

Çok yönlü ve evrensel boyutlu olmakla birlikte insanların sosyalleşmelerini de sağlamaktadır. İnsanların yaşadıkları coğrafyaya ve bu coğrafyanın gerekliliğinden doğan yaşam tarzlarına göre şekillenmektedir. Aynı zamanda insan ihtiyaçlarına karşılık vererek her türlü ihtiyacın giderilmesini de sağlamaktadır.

Kültür, insanları ortak bir paydada buluşturmakta ve birleştirmektedir. Bu birleşme sayesinde toplumsal barış, dayanışma ve beraberinde birliğin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Öğrenilen bir kavramdır ve toplum içerisinde şekillenmektedir. İnsanların manevi olarak ihtiyaçlarını karşılamakta, güç vermekte, dayanıklılığı artırmakta ve yaşamı anlamlı kılmaktadır. Ayrıca toplumsal düzeninin sağlanmasına, uygun davranışların ortaya çıkmasına, bireylerin aitlik duygusunun kazanmasına ve toplumsal dayanışmanın oluşmasına katkıda bulunmaktadır. İnsanların yaşam tarzlarından doğmakta, süreklilik gösterebilmekte, değişimlere uğrayabilmekte, diğer toplumlardan etkilenmekte veya etkilemekte ve tarihsel süreçlerden geçmektedir.

Genel olarak baktığımız zaman kültürün benzer noktalarda tanımı ortaya çıkmaktadır. İster sözlü ister yazılı olsun insan emeği sonucu ortaya çıkan ve insanların yaşamlarını oluşturan unsurlar kültürün tanımına girmektedir. Kültürün çok yönlü ve evrensel boyutu bulunmakla birlikte insanları sosyalleştirme boyutu da bulunmaktadır.

Kültür, insanları bir arada tutarak birlikteliği sağlamakta ve bu da güçlülüğü oluşturmaktadır. Bölünmüş veya iki yere ayrılmış toplumların yok olması bütünlük sağlanamadığından dolayı kolaylaşmaktadır. Ancak tek parça halinde bütünlük oluşursa yıkılması kolay olmayacaktır. Bu yüzden toplumların ayakta kalmasındaki en önemli etken birlik ve beraberliğin sağlanması, ortak değerlere sahip çıkılması ve kültürün korunmasındaki sorumluluk duygusunda bulunmaktadır.

1.2. Milli Kültür ve Eğitim

Kültür; bizim özümüzü, kimliğimizi ve yaşayış tarzımızı oluşturmaktadır. Sahip olduğumuz gelenekler, inanç sistemimiz, değerlerimiz, tutum ve alışkanlıklarımızın hepsi bu oluşum içinde yer almaktadır. Bizi biz yapan en değerli şey kültürümüzdür. Kültür, insanların ortak değerlerini ortaya koymakta ve yansıtmaktadır. Hayatımız boyunca edindiğimiz ve edineceğimiz değerler kültürümüzü oluşturmaktadır. Bu ortak değerler insanların birikimlerini oluşturmakta ve insanların içinden çıkmaktadır. Millet kavramının temellerinden biri olan kültür, toplumun duygu ve düşüncelerinin, dünya ve unsurlarını anlama ve anlamlandırma sistemlerinin, var olma ve geleceğe taşınma kaygılarının insan ve doğa gerçeğinin birleşmesiyle şekillenmiştir.²⁵

Her toplumun kendine özgü kültürel değerleri farklılık göstermektedir. İnsanların yeme, içme, giyim, düşünce, okuma alışkanlıkları, selamlama tarzları, eşitlik, namus, ahlak gibi kavramlara yükledikleri anlamlar ülkelere göre birbirinden farklılık gösterir.²⁶ Toplumların yaşadığı olaylar ve iz bırakan durumlar birbirinden farklı olmakta ve hafızalarda yer edinmektedir. Her toplumun kendine ait bir kültürü vardır. Türk milleti de dili, töresi, dini, hukuku, düşüncesi ve hadiseler karşısındaki hususi davranışları ile asırlardan beri yaşamakta olduğuna göre bir milli Türk kültürü mevcut demektir.²⁷ Toplumların içinde bulundukları coğrafya, yaşam tarzları, inanışlar, yemekleri vb. birbirinden farklıdır. Bu farklılık milli kültürdür. Farklılıklar aynı zamanda kültürel çeşitliliğin ve zenginliğin de birer göstergesidir.

Her insanda bulunan ve kişiye özgü olan parmak izlerimiz gibi kültür de kendi toplumu ve milleti için bir özgünlüğe sahiptir. Bu özgünlüğümüzü yansıtan, bize kim olduğumuzu gösteren ve belli eden unsur milli kültür'dür. Bizi diğer toplumlardan ayıran, kendi içinde değerleri barındıran ve bize ait olan öğelerin bütünüdür. Giyecek, yiyecek, müzik, oyunlar vb. gibi öğeler milli kültürümüzü oluşturmaktadır. Her yörenin kendine ait giysileri bulunmakta ve renkleri, şekilleri, boyutları, hacimleri farklılık göstermektedir. Örneğin Karadeniz Bölgesi'nde, "horon" oynanılırken; Doğu Anadolu Bölgesi'nde, "halay" oynanılmaktadır. Farklı ama çeşitli bir kültür içerisinde

²⁵ Mehmet Surur Çelebi, "Somut Olmayan Kültürel Miras ve Üniversite Gençliği" *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 Aralık 2016. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/pub/adusobed/issue/27378/288155>

²⁶ Mehmet Zencirkıran, *Sosyoloji* (Bursa: Dora yayınları, 2015), 57.

²⁷ Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, 16.

bulunmaktayız. Dolayısıyla da bu farklılıklara zenginlik gözüyle bakmalı ve farkında olmalıyız. İnsanları bir arada tutan bu çeşitliliğe önem vermeli ve sahip çıkmalıyız. İnsanı insan yapan, toplumu toplum yapan asıl unsur sahip olduğumuz çeşitlilikte yani zenginlikte bulunmaktadır.

Milli kültür öğelerinin korunması, devam ettirilmesi ve benliğini kaybetmemesi için bu mirasın genç nesillere bırakılması, devredilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde unutulup gidecek ve toplumun kaybolmasına neden olacaktır. Bu mirasın korunmasında ve devam ettirilmesinde en büyük pay ise gelecek nesillere düşmektedir. Gelecek nesillerde atalarından kalan bu mirasa sahip çıkmalı, bilinçli olmalı ve bir milleti millet yapan unsurlara yani kültürüne değer vererek gereken önemi göstermelidir.

Toplumlar varlıklarını sahip oldukları kültür sayesinde göstermektedir. Kültür, toplumların bel kemiğini oluşturmakta ve kendi varlığını sürdürebilmesi için kültürünü de sürdürmesi gerekmektedir. Kültürün, olduğu milletin içinde yaşaması ve sürekli canlı tutulması gerekmektedir. Canlı kültür, kaynağının bulunduğu yerde güç kazanmakta ve bu kaynaktan uzaklaşması kaybolmaya yüz tutması anlamına gelmektedir.

Zaman geçtikçe dünyada değişimler ve gelişmeler de yaşanmaktadır. Tarım toplumundan sanayi ve bilgi toplumuna geçiş, ardında yaşanan göç olayları, ülkeler arasındaki ekonomik, sosyal vb. amaçlarla oluşturulan birlikteliklerin varlığı, yereliktan evrenselliğe geçiş, farklı kültürlerin tanınmasına ve kültürel etkileşimin hız kazanmasına neden olmuştur.²⁸ Buna bağlı olarak her şey değişmekte veya değişime açık hale gelmesi olağan olmaktadır. Böyle bir durumda kültürün etkilenmesini kaçınılmaz hale getirmekte ve bu durum kültür üzerinde olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Değişen yaşam koşullarına bağlı olarak insanların maneviyat duygularının da olumsuz yönde değişmesi, kültürün kaybolmasına neden olmaktadır. Çünkü kültürün korunması, varlığını sürdürmesi için bu duyguların devam etmesi gerekmektedir. Kültür'e olan inanç, bilinç, farkındalık ve sorumluluk duygularının bulunması kültürün yaşatılmasında önemli bir etkeni oluşturmakta hem insanlar hem de toplum için gereklilik arz etmektedir. Aksi takdirde

²⁸ İhsan Ünlü ve Hakan Örtten, "Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi" *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 Aralık 2013. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47941/606532>

duyguların ve hissiyatın kaybolması kültürün kaybolması demektir ki bu da insanlığın, toplumun kaybolmasına sebebiyet oluşturmaktadır.

Milli kültür, küreselleşmenin ortaya çıkardığı durumlardan olumsuz etkilenmeye açıktır. Küresel bir hale gelinmesi değer ve anlam bakımından verilen önemin azalmasına neden olmaktadır. Küreselleşme toplumların iktisadi, idari ve toplumsal alanlarını etkilediği gibi kültürel alanlarını da olumsuz etkilemektedir. Değersizleşme veya önemini yitirme noktasında olumsuz etkisi bulunmaktadır. Küreselleşme ile birlikte dünya üzerindeki kültürel çizgiler incelmış ve ülkelerin kültürleri birbiriyle etkileşime açık hale gelmiştir. Bu durum zamanla benzer kültürlerin ortaya çıkmasına ve kültürde ‘‘millilik’’ ve ‘‘özlük’’ kavramlarının kaybolmasına neden oluşturmaktadır. Bu durum toplumların varlığını sürdürmesi açısından olumsuz neden teşkil etmektedir. Çünkü kültür toplumların özünü yansıtan bir ayna gibidir. Küreselleşmenin getirmiş olduğu bu olumsuz etkilerin engellenmesi veya en aza indirilebilmesi için milli kültüre önem verilmesi ve farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Toplumların bütün değerlerini içinde barındıran milli kültürün toplumun geleceği ve devamlılığı için gerekliliği şartı bulunmaktadır. Yozlaşmanın engellenmesi, milli kültüre verilen önemi korumakla mümkün olmaktadır. Bu nedenle sahip olunan mirası korumak ve yaşatmak bizlere düşen önemli bir görev haline gelmektedir. Hem yaşamak hem de yaşatmak için bu mirasın nesillerde farkındalığın oluşturulması gerekmektedir.

Milli kültür, küreselleşmenin ortaya çıkardığı durumlardan olumsuz etkilenmeye açıktır. Küresel bir hale gelinmesi değer ve anlam bakımından verilen önemin azalmasına neden olmaktadır. Küreselleşme toplumların iktisadi, idari ve toplumsal alanlarını etkilediği gibi kültürel alanlarını da olumsuz etkilemektedir. Değersizleşme veya önemini yitirme noktasında olumsuz etkisi bulunmaktadır. Küreselleşme ile birlikte dünya üzerindeki kültürel çizgiler incelmış ve ülkelerin kültürleri birbiriyle etkileşime açık hale gelmiştir. Bu durum zamanla benzer kültürlerin ortaya çıkmasına ve kültürde ‘‘millilik’’ ve ‘‘özlük’’ kavramlarının kaybolmasına neden oluşturmaktadır. Bu durum toplumların varlığını sürdürmesi açısından olumsuz neden teşkil etmektedir. Çünkü kültür toplumların özünü yansıtan bir ayna gibidir. Küreselleşmenin getirmiş olduğu bu olumsuz etkilerin engellenmesi veya en aza indirilebilmesi için milli kültüre önem verilmesi ve farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Toplumların bütün değerlerini içinde barındıran milli kültürün toplumun geleceği ve devamlılığı için gerekliliği şartı bulunmaktadır.

Yozlaşmanın engellenmesi, milli kültüre verilen önemi korumakla mümkün olmaktadır. Bu nedenle sahip olunan mirası korumak ve yaşatmak bizlere düşen önemli bir görev haline gelmektedir. Hem yaşamak hem de yaşatmak için bu mirasın nesillerde farkındalığın oluşturulması gerekmektedir.

Birey içinde bulunduğu toplum tarafından kültürü öğrenir. Bu yüzden kültürün kazanılması ve öğretilmesinde toplumun önemli bir yeri bulunmaktadır. Kültürün sonraki nesillere aktarılmasında; aile, toplum, çevre ve okul etkilidir. Bilinçli veya bilinçsiz olarak kültürlenir, istendik ve kasıtlı olarak yapılan kültürlenme okullar aracılığı ile gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu mirası koruyup devam ettirilmesi eğitim ile mümkün olmaktadır. Bugün baktığımız zaman sosyal hayatta kullandığımız ya da kullanacağımız birçok öğreti okullarda alınan eğitim sayesinde olmaktadır. Ailede, çevrede ve daha sonra okullarda alınan eğitim ile sağlam temeller oluşturulmaktadır. Eğitimin birey üzerinde davranış kazandırma rolü yadsınamaz bir gerçektir.

Kültürel bilinç çevreden öğrenilir ancak kültürel farkındalığın sağlanması okul ile gerçekleşmektedir. Bu yüzden okulun kültürel farkındalık kazandırmadaki rolü inkâr edilemez. Bu eğitim ile gelecek nesillerde bilinç ve farkındalık oluşturulmakta, kültürün devamlılığı ve kalıcılığına da katkı sağlanılmaktadır. Eğitim ile kültürel beceri ve değerlerin, vatandaş olarak kültürel alandaki sorumlulukların kazanılması sağlanmaktadır. Kültürün anlam kazandığı, öneminin anlatıldığı, yaşatılması noktasındaki gayesi, sürdürülebilirliği noktasındaki bilinçliliği ve farkındalığı eğitim ile mümkün olmaktadır. Nesiller boyunca bilinçli şekilde aktarılmasını sağlamaktadır.

Birey kültürel değerleri, toplumsal inançları, gelenekleri içinde yaşadığımız çevreden kazandığı gibi eğitim ile de kazanmaktadır. Ayrıca kültürünü tanıma, tanıtmaya ve öğrenme noktasında eğitimin aktarıcı olarak rolü ve kültür aktarımını destekleyici işlevi de bulunmaktadır. Çünkü eğitim; her kuşağa, geçmişin bilgi ve deneylerini düzenli bir biçimde aktarma ya da kazandırma işi²⁹ olarak tanımlanmaktadır. Bundan dolayı kültürel mirasın eğitim yoluyla aktarımı daha bir işlevsellik kazandırmaktadır.

²⁹ Firdevs Güneş, ‘‘Tanım ve Kavramlar ‘’, içinde *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, ed. Firdevs Güneş (Ankara: Pegem akademi, 2014), 20.

Okullarda ve toplumda verilen eğitim aslında bireyin bir kültürlenme sürecini oluşturmaktadır. İstekli veya isteksiz olsun insanoğlu yaşadığı toplumdan kültürünü tanıma fırsatı bulmaktadır. Okullarda ise bu eğitim bilinçli olarak verilmektedir. Çünkü kültür bireyin rastgele öğrenmesine bırakılamayacak kadar önemli bir yapıya sahiptir. Ailede başlayan eğitim serüveni okul ile devam ederek parçaları tamamlamaktadır.

Kültürel mirası korumak için atılan imzalar, sözleşme maddelerinin oluşturulması, taraf devletlere yüklenen sorumlulukların belirtilmesi, yasaların oluşturulması vb. gibi durumlar öncelikle ‘‘koruma’’ amaçlı görünüyorsa da yeterli bir etken olarak görülmemelidir. Yapılan çalışmalar veya alınan kararlar kağıt üzerinde belgelenmiştir. Ancak bu yeterli görülmemeli öncelikle nesillerin zihinlerinde bilinç ve farkındalık oluşturularak belgelenmesi gerekmektedir. Yani bireylerin öncelikle değerlere, sorumluluklara, bilince ve bilgilere sahip olması ve donatılması gerekmektedir. Çünkü her şey bireyin kendisinde başlar. Genç nesillere empoze edilmesi öncelikle yapılması gerekenler arasında olarak görülebilir.

Duygularımızı ve düşüncelerimizi aktarma, kültürümüzü tanıtmaya, geçmişten günümüze uzanan alışkanlıklarımız ve bunun sonucunda göstermiş olduğumuz davranışlarımız, sanat eserlerine yüklediğimiz anlamlar, değer yargılarımız, bütünleşme ve sahiplenme duyguları milli kültürümüzün oluşmasını sağlamaktadır.

Milli kültürün kökleri geçmişe dayanmaktadır. Geçmişten aldığı güç ile günümüze kadar ulaşmıştır. Benimseyerek, koruyarak, bilinçli davranarak ve nesillere aktararak varlığını yaşatacaktır. Milli kültür Türk milletinin köklerini oluşturmaktadır. Köklerin varlığı ve sağlamlığı ayakta kalınabilmesi için önem arz etmektedir. Dolayısıyla köklerin kaybedilmemesi ve sıkı sıkıya sarılması gerekmektedir. Bilinçli insanlar köklerinin nereye bağlı olduklarını bilir ve bu bilinç ile hareket ederler. Kültür kavramı daha evrensel nitelik taşıırken milli kültür kavramı ise yerellik taşımaktadır. Bu yerelliği yaşadığımız coğrafyanın halk oyunlarında, yemeklerinde, kıyafetlerinde görmek mümkündür. Öyle ki bu yerelliği halk hikayelerimizdeki sözcüklerde, söylenen manilerde, destanlarda görmekteyiz. Kültür öğeleri bulundukları coğrafyanın dilinden, dininden, yaşayış tarzından, tarihinden ve bakış açısından izler taşımaktadır. Bütün bunlar kültürün oluşmasındaki etkenler olarak da görülebilmektedir. Milli kültür bu yüzden önemlidir.

1.3. Eğitimde Öğretim Materyallerinin Kullanımı

Materyal; eğitim-öğretim süreci içerisinde bilgi edinmede kullanılan, anlatımın pekişmesini destekleyen ve bunun yanında da çeşitli beceri, tutum ve değerleri aktarmayı sağlayan öğretim araçları ve gereçlerine denilmektedir. Öğretim materyalleri, öğrenme süreci içerisinde öğretmen tarafından değişik ortamlarda öğrencilere sunulan araçlardır.³⁰ Eğitimde materyal kullanımı hem öğrenciyi güdülemekte hem de bilgilerin daha kalıcı hale gelmesinde önemli rol oynamaktadır. Öyle ki insanların çoğunda görsel öğrenmelerin daha etkili olduğu ve öğrenmeleri kolaylaştırdığı bilinmektedir.

Görsel materyaller, birey üzerinde dikkati artırmakta, bireyin öğrenmesini desteklemekte ve bireyi canlı tutmaktadır. Bilindiği üzere önce somut öğrenmeler daha sonra soyut öğrenmeler gerçekleşmektedir. Özellikle soyut olan bilgilerin somut hale getirilmesinde, akılda kalıcılığın sağlanılmasında, soyut bilgilerin somutlaştırılarak sağlam zemine yerleştirilmesinde materyallerin önemi bulunmaktadır. Çeşitli materyaller kullanılarak öğrenme ortamının zenginleştirilmesi ve öğrenmeleri kolaylaştırarak destek olunması gerekmektedir.

Görsel materyal kullanımının faydaları;

- Öğrenmeleri kolaylaştırır.
- Öğrenme isteğini artırır.
- Öğrenimi zor olan bilgileri kolaylaştırır.
- Öğrenmeleri kalıcı hale getirir.
- Güdülenmeyi sağlar.
- Derse karşı ilgi ve tutumları artırır.
- Öğrenme ortamlarını zengin hale getirir.

Eğitim programları, eğitim öğretimde eksikliğin giderilmesi ve ihtiyacın karşılanması için geliştirilen, gereklilik arz ettiği zaman oluşturulan programlardır.

³⁰ Tekin Çelikkaya, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç-Gereç ve Materyallerini Kullanma Düzeyleri” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 Ocak 2013. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuefd/issue/20246/214790>

Amaç; eğitim öğretim faaliyetlerini kolaylaştırmak, bilgilerin verimli şekilde kazanılmasını sağlamak ve nitelik oluşturmaktır.

Değişen ve gelişen dünya, teknolojik gelişmeler, eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını daha belirgin hale getirmiştir. Bu değişim ve gelişime ayak uydurma zorunluluğu hissedilmiştir. Öğretmenin değil öğrencinin merkeze alındığı ve çeşitli etkinliklerin yer aldığı çağdaş eğitim ortamına göre amacına uygun materyaller ile öğrenmelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çünkü çağımız bilgi ve teknolojinin olduğu, teknolojik gelişmelerin yaşandığı, teknolojik ürünlerin çeşitlilik gösterdiği bir çağdır. Bu yüzden ayak uydurmak ve bireyin ihtiyaçlarını karşılamak için yeni yöntem arayışlarına gidilmiştir. Birey ihtiyaçlarına yetişebilmek ve karşılayabilmek için öğretimde materyal kullanım gerekliliği oluşmuştur. Bilginin işlendiği, aktiflik kazandığı, anlama noktasında kolaylık sağlanıldığı materyaller ile öğrenmeler daha işlevsellik kazanmış olacaktır.

Ülkemiz eğitim öğretim faaliyetlerinin sorunlarına çözüm arayarak ihtiyaçları belirlemiş ve ihtiyaçların karşılanması için çözümler üretilmiştir. Bu doğrultuda 2005 yılında “Yapılandırmacı yaklaşım” anlayışına geçilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşım; öğretmenin yol gösterdiği yani rehber kişi olduğu ve önceden edindiğimiz bilgileri yeniden deneyimlememiz demektir. Geleneksel anlatımın aksine çağdaş anlatımın yapılması eğitim öğretim sistemine de canlılık getirmiş ve bireyleri pasiflikten kurtarmıştır. Öğretmen değil öğrenci odaklıdır.

Çağdaş eğitim anlayışı doğrultusunda birçok farklı yaklaşımlar, yöntemler, öğretim araçları (materyalleri), etkinlikler, stratejiler, teknikler, beceriler vb. programda yer almıştır. Bunların hepsi eğitim öğretim faaliyetlerini zenginleştirmekte, bireyin aktif ve etkin rolünün artmasını aynı zaman da bilgilerin anlamlı ve kalıcı hale gelmesine katkı sağlamaktadır. Bilgilerin hatırlanmasını kolaylaştırmakta, basit şekilde öğrenilerek bilgilerin anlaşılabilirliğinin artmasını ve ilgilerin artmasını da desteklemektedir.

Görsel materyal kullanımı; soyut olan konuların somutlaştırılmasını, derse karşı motivasyonun artmasını, öğrenme ortamının verimli hale gelmesini, tekdüze anlatımın aksine öğrenme ortamını zenginleştirerek öğrenmelerin kolaylaştırılmasını sağlamaktadır. Bundan dolayı görsel materyaller yapılandırmacılık anlayışının bir parçasını oluşturmaktadır. Birden fazla duyu organlarının öğrenme içerisinde yer alması öğrenmelerin anlamlı ve kalıcı hale gelmesini sağlamaktadır. Geleneksel öğretimde

birden fazla duyu organlarına ulaşamazken, çağdaş eğitim anlayışıyla birlikte sunulan öğretim sayesinde birden fazla duyu organlarına hitap edilmektedir. Böylece görsel öğelerin bellekte kalmaları daha kalıcı olmaktadır. Çünkü yapılan araştırmaya göre insanlar %83'ünü görme, %11'ini işitme, %35'ini koklama, %1,5'ini dokunma yoluyla öğrenmektedir.³¹ Görsel materyaller öğretilmek istenilen bilgileri daha açık hale getirerek öğrenmeler üzerinde büyük katkı sağlamaktadır. Görsel materyaller bilgiyi anlama, algılama ve özümsemede, kalıcılığı ve daha dikkati çekerek algıda seçiciliğin oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Görsel materyaller bireylerin öğrenme stillerini gerçekleştirerek (görsel, sözel, işitsel vb.) bireysel ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Hem görsel materyal (fotoğraf) hem de işitsel materyal (video) kullanımı konuyu basit hale getirmekte, konuya canlılık katmakta, anlamayı artırmakta ve kavramları anlamlandırmayı sağlamaktadır. Belirlenen ve ulaşılmak istenilen konularda kolaylık sağlamaktadır. Birden çok duyu organına hitap edildiği öğrenmeler kalıcı olmakta ve unutulmasını güçleştirmektedir. Bundan dolayı sosyal bilgiler dersinde soyut konuların öğretiminde veya somut olmayan kültürel miras öğretiminde görsel materyal kullanılması gerekmektedir.

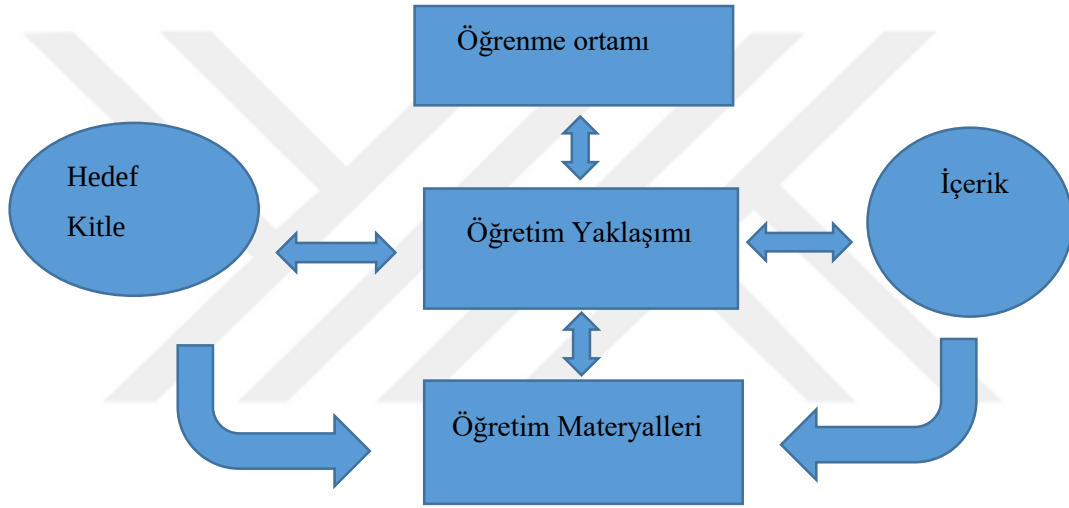
Görsel materyaller; soyut kültürel miras öğelerinin tanınmasında, tanıtılmasında ve bu konuda farkındalık oluşturulmasında kullanılan önemli materyallerdir. Bazen sözcüklerle anlatmak yetersiz kalabilir veya tam anlamıyla anlatmak istediğimizi yansıtamayız. Bu yüzden materyal kullanım ihtiyacı oluşabilmektedir. İşte fotoğraf ve video materyalleri de anlatmak istediğimiz konuyu görsel olarak sunmakta, tek bir kare fotoğraf veya süreci aktaran video çok önemli işleve sahip olmaktadır. Sözcüklerin ve anlatılanların havada kalmadığı, renklerle ve seslerle desteklendiği anlatımlarda etkili olmaktadır.

Gelişmişliğin en önemli göstergelerinden birisidir eğitim. Eğitimde kullanılan teknolojik araçlar, materyaller, nitelikli öğretmen gücü ve sınıf ortamında bulunması olması gereken nitelikler arasında yer almaktadır. En önemli yapıyı ise öğretmen oluşturmaktadır. Çünkü öğretmen, eğitim ortamında teknolojik araçları kullanan, öğretim

³¹ Erhan Yeşiltaş, ‘‘Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Materyalleri ve Teknolojileri ’’, içinde *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, ed. Mustafa Safran (Ankara: Pegem akademi, 2015), 228.

verimliliğini sağlayan, etkinlikleri uygulayan ve sorumluluk sahibi kişi olarak görülmektedir. Dolayısıyla öğretim ortamının verimliliğinde önemli bir yere sahiptir. Kültürel miras aktarımı konusunda da işlevselliğe sahiptir. Öğretim araçlarının hazırlanması, öğretimin planlanması, ders amaçlarının gerçekleştirilmesi ve hedeflere ulaşılma noktasında öğretmenin işlevselliği yadsınılmamalıdır. Öğretmen, öğrencilere rehber olmalı öğretim materyallerini verimli bir şekilde kullanmalıdır. Bu sayede öğretimin amaçları gerçekleşmiş, dersin hedeflerine de ulaşılmış olunacaktır.

Şekil 1.1: Öğretim Materyalleri ve Unsurları

Kaynak: Zeki Kaya (2006, s.27)

Öğretim materyalleri öğrenme ortamı ve öğretim yaklaşımı ile karşılıklı etkileşim halindedir. Şekil 1.1'e baktığımız zaman içerik ve hedef kitlenin öğretim materyalleri ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Öğrenme ortamını etkin bir şekilde oluşturmak için hedef kitleye ve içerik kısmına uygun öğretim materyalleri kullanılması gerekmektedir. Öğretim ortamına uygun materyallerin seçilmesi durumunda istenilen amaçlara ve hedeflere ulaşılmış olunacaktır. Öğretimde kullanılan araçların öğrenciye etkin ve anlaşılır şekilde hitap edebilmesi için dikkat edilmesi gereken bazı özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler öğretim materyallerinin amaca doğru bir şekilde hizmet edebilmesi için gereklidir. Bu özellikler şunlardır:

- Materyaller kısa, anlaşılır ve belirgin olmalıdır.
- Kullanılan öğretim materyallerinin konuya uygun olmalıdır.

- Öğrenciye göre olmalıdır.
- Dayanıklı olmalıdır.
- Kullanılan fotoğraf ve videolar gerçek yaşamla bağlantılı olmalıdır.

Böylece istenilen amaç ve hedeflere kolaylıkla ulaşılmış olunacaktır. Aynı zamanda bu öğretim materyalleri bilgisayar, tepegöz ve akıllı tahta gibi araçlar için kullanım imkanı sunmaktadır. Öğretim materyalleri ile birçok hedef kitleye ulaşım imkanı da taşımaktadır. Teknolojik imkanı bulunmayan durumlarda ise kullanılacak olan fotoğraflara yer verilebilmektedir. Kullanılması planlanan materyallerin amacına uygun hareket edilmesiyle etkili ve verimli bir öğrenme ortamı da sağlanmış olacaktır.

Kara tahtalardan projeksiyonlara sonra akıllı tahtalara geçiş ile birlikte hayatımızda görselliğin ve işitselliğin yeri daha da belirginleşmiştir. Bununla birlikte öğrenme ortamları daha da evrenselleşmiş ve zenginleşmiştir. Böylece öğrenmelere büyük ölçüde destek sağlanılmıştır. Eğitime entegre edilerek kullanılmakta ve hayatımızı da kolaylaştırmaktadır. Video ve fotoğrafların dışında kullanılan görsel araçlar, işitsel araçlar, hem görsel hem işitsel araçlar da bulunmaktadır. Radyo, resimler, DVD, video kasetler vb. bunlardan bazılarıdır. Öğretim araçlarının bir kısmı teknoloji ile de bağlantılıdır. Videolar, internet, videoteksler bunlardan bazılarıdır.

1.3.1. Görsel ve İşitsel Araç: Video

Videolar, hem görsel hem de işitsel öğretim materyalleridir. Fotoğraflar gibi görsel öğrenmeleri desteklemekte ve öğrenmeyi kolaylaştırarak öğrenmeler üzerinde kalıcı etkileri sağlamaktadır. Video, Latince “görmek” fiiliyle aynı kökten gelir ve bu kökten türeyen başka kelimeler, “görü” (vision), “görünür” (visible) ve videokasetire (videotape) dek uzanır.³² Sınıfa getirilmesi mümkün olmayan durumlarda kullanılabilecek, hareketli, renkli, sesli ve görüntülü olması nedeniyle de canlılık oluşturduğu aynı zamanda gerçeğini aratmayarak sadece sanal ortamda görülebilen, tekrar tekrar izlenebilen, gerçek ortamı yansıtan materyaller olması nedeniyle de öğrenmeler üzerinde önemli etkiler oluşturmaktadır.

³² Asiye Ata ve Abdulkadir Atik, “Eğitsel Bir Araç ve Ortam Olarak Videonun Tarihsel Gelişimi” *Atatürk İletişim Dergisi*, 9 Aralık 2017. (Erişim Tarihi 4 Aralık 2021) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiletisim/issue/33999/359178>

Videolar, hem yazının hem de fotoğraf veya resimlerin kullanılması bir de bunların ses ile desteklenerek hareketli bir şekilde sunulması etkili araç olmasını sağlamıştır. Anlatılmak istenilen bilgilerin açık ve görsel olarak sunulması eğitimde de kullanılabilecek bir araç haline getirmektedir. Çoklu öğrenme ortamları oluşturulduğunda hem öğrenme hem de öğretme pratiği sağlanmaktadır.

Ekonomik olmasının yanında hem görsel hem de işitsel öğrenme stillerine katkısı büyüktür. Hareketli, canlı ve sesli olması nedeniyle öğrenme ortamını zenginleştirmekte, bireylerin ilgilerini ve dikkatlerini de artırmaktadır. Öğrencilerin soyut döneme geçtikleri süreçte öğrenmelerine katkı sağlamak ve kolaylaştırmak için nesnelerin somut şekilde verilmesi fayda sağlayacaktır. Olayların nasıl ve ne şekilde gerçekleştiği tüm yönleriyle ve detaylarıyla görülmekte, zihinde yanlış veya eksik canlandırılması da engellenmektedir. Öğrenme ortamını durağanlıktan kurtarmakta ve eğlenceli hale gelmesini sağlamaktadır.

Videolar öğrenme öğretme sürecinde görsel ve işitsel öğrenmeleri sağlamakta, renkli ve hareketli olmasıyla öğrenmeleri etkilemekte ve öğrenme türlerine katkı sağlamaktadır. Bunun yanında; ekonomik, sınırsız, tekrarlanabilir, tasarruflu ve saklanabilme özelliğine de sahiptir. İstenildiği zaman yeniden faaliyete geçebilmekte veya tekrar tekrar izlenilebilmektedir.

Görsel ve işitsel araçlar eğitim alanında kullanıldığı gibi geçmişten günümüze motivasyon ve moral amaçlı da kullanılmaktadır. Bulunduğu anın farkına varma, olayları kavrama, anlama, monotonluktan kurtulma, gücün farkında olma, başarıya azmi oluşturma vb. gibi etkenlerde çözüm amaçlı ve yol gösterici olarak kullanılan etkili araçlardır. Eğitim ortamının dışında seminerlerde, sunumlarda, tanıtımlarda, toplantılarda, konferanslarda vb. gibi yerlerde destek amaçlı kullanılmaktadır. Özellikle anlatılan konunun görsel olarak sunulması anlatımın da etkili olmasını sağlamaktadır. Görsel ve işitsel bir araç olan videolar, birden fazla insana aynı anda hitap edebilme özelliğine sahip olan çok amaçlı araçlardır. Bu durum alternatif bir araç olmasına imkan sağlamaktadır. Dolayısıyla alternatiflerin avantajlara çevrilmesi ve etkin şekilde kullanılması iyi bir yetkinlik kazandırabilir.

1.3.2. Görsel Araç: Fotoğraf

Fotoğraf bir iletişim aracı olarak kullanıldığında rengi, içeriği ve kadrajı ile bir iletide en önemli unsurdur ve her görüntü bir ileti taşımaktadır.³³Anlatılmak istenilen konuyu açık ve anlaşılır kılmakta, anlatılmak istenilen konuyu tüm yönleriyle yansıtmaktadır. Fotoğraflar herhangi bir teknolojinin bulunmadığı ortamlarda kullanabilme imkanını ve avantajını yansıtmaktadır. Fotoğraf, dünyanın her köşesinde anlaşılan tek dil'dir ve bütün ülkelerle kültürler arasında köprü kurarak insanlık ailesini birbirine bağlar.³⁴

Özellikle görsel öğrenmeleri desteklediğinden büyük öneme sahiptir. Soyut olan nesnelerin görsel halde verilmesi öğrenmelerin kalıcılığını artırmaktadır. Sınıf ortamında zaman, ekonomik durum gibi nedenlerden dolayı uygulanması mümkün olmayan konuların öğretiminde tercih edilen olanaklı bir materyaldir. Fotoğraflar anlatılmak istenilen bilgilerin dili konumundadır. Çok fazla konuşmadan, hayale yer vermeden, zihni yormadan görselliği ile kolaylık sağlamaktadır. Öyle ki ilkçağlarda henüz yazının ve kelimelerin kullanılmadığı dönemlerde insanlar duvarlara yaptıkları şekilli resimler ile iletişim kurmuşlardır. Bazen bir fotoğraf birçok şeyi anlatmaktadır. Gerçekten yaşanan olay ve durumları bizlere yansıtarak yaşanan anın en iyi tanıkları olmaktadır.

İnsanlar gördükleri ve hafızaya kaydettikleri fotoğraf karesini unutmaları mümkün olmamaktadır. Bu nedenle işlevsel öneme sahiptir. Fotoğraflar sınıfa getirilmesi mümkün olmayan olay veya nesnelerin somutlaştırılmış şekilde verilmesinde ve bunlar hakkında bilgi sahibi olunmasında önemli rol oynamaktadır.

Konuyu ve anlatımı pekiştirmek, konuyu zenginleştirmek, desteklemek, renklilik katmak ve anlaşılmasını kolaylaştırmak için kullanılmaktadır. Anlatılmak istenilenler görsel materyal üzerinden zihinde canlandırılmakta ve görsel nesneden hareketle kalıcı hale getirilmektedir. Fotoğraflar aynı zamanda gerçek durumları yansıttığı için de akılda kalıcılığa etki etmektedir. Olayın zihinde canlandırılması, göz önüne getirilmesinde

³³ Tugay Arat, "İletişim Aracı Olarak Fotoğraf" *Aksaray İletişim Dergisi*, 27 Ocak 2020. (Erişim Tarihi 4 Mart 2022) <http://aid.aksaray.edu.tr/tr/pub/issue/52071/650660>

³⁴ Arat, "İletişim Aracı".

kolaylık sağlaması ve renkli olması nedeniyle de görsellerin zihin içine kolay şekilde yerleşmesini sağlamaktadır.

Olay veya durumların zihinde canlandırılması kolay değildir. Çünkü herkes kendi zihninde farklı şekillerde canlandırma yapabilmekte veya yaparken zorluklar yaşayabilmektedir. Daha önce hiç görmediğimiz veya yapamadığımız bir olayı zihinde canlandırmaya çalışırız. Kimimiz doğru şekilde kimimiz ise yanlış parçaları birleştirerek bu canlandırmayı yaparız. Fotoğraf kullanıldığı zaman ise anlatmak istediğimiz bilgileri, doğrudan vermiş oluruz. Nesneler, kişiler, kıyafetler, araçlar, insanların yüzlerindeki duygular, tepkiler, hareketler vb. gibi her şeyi bir fotoğraf karesinde doğrudan görmüş oluruz. Böylece olay veya durumlar hafızamızda doğru şekilde yer edinerek kalıcılığı da desteklemektedir. Aynı zamanda fotoğraf göstermenin yanında sözlü olarak anlatımında yapılması yani açıklamalara yer verilmesi yararlı olmaktadır. Buna göre, Sosyal bilgilerin en temel amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır.³⁵

Sosyal bilgiler başta olmak üzere soyut soyut konuların yer aldığı tarih ve coğrafya gibi derslerde de konuların somutlaştırılması için kullanılmaktadır. Fotoğraflar sosyal bilgilerde de yer alan görsel materyallerden birisidir. Sosyal bilgiler öğretiminde kültür öğeleri, coğrafi mekanlar, tarihi mekanlar, ülkemizin kaynakları, tarım ürünleri, iklimler, ürettiklerimiz, yaşadığımız dünya vb. gibi pek çok konuların soyut konuların somutlaştırılmasında görselliğe yer verilerek ders kitaplarında da fotoğraflar kullanılmaktadır. Fotoğraflar konuya renk katmakta, öğrenmeleri kolaylaştırmakta ve açıklayıcı olmasıyla katkı sağlamaktadır.

1.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitiminin Yeri

Sosyal bilgiler, insanların doğdukları andan itibaren varlığını göstermiştir. İçerdiği konulara bakılacak olursa insanların her alanını kapsadığı görülmektedir. Çevre,

³⁵ Ayşegül Pehlivan, "Açık ve Örgün Eğitim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Miras Öğelerinin İncelenmesi" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2015), 4.

kültür, birey, toplum, ekonomi, yönetim, üretim, dağıtım, tüketim vb. gibi tüm alanlar yani insanoğlunun ayak bastığı ve varlığının bulunduğu tüm alanlar ve yerler sosyal bilgiler içerisinde yer almıştır. Doğayı anlamaya çalışması, ihtiyaçlarının doğması, problemleri anlamlandırmaya ve çözümlmeye çalışması doğanın gerekliliğidir. Birey ve doğa hem iletişim hem de etkileşim halindedir. Bunun sonucunda da sosyal olaylar veya durumlar ortaya çıkmaktadır. Bunların tümü sosyal bilgilerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Yazının ortaya çıkmadığı dönemlerde bile kültür sözlü olarak aktarılmıştır. Gelenekler, görenekler, davranış kalıpları, değerler vb. bireye aktarılmıştır. Dolayısıyla köklerinin çok eskiye dayandığı söylenilebilir. Yazının ortaya çıktığı dönemde ise kültürel öğeler kayıt altına alınarak kalıcı olması sağlanmıştır.

Toplum içinde yaşayan ve birey olarak hayatına devam eden insanoğlunun, toplumda yaşamanın getirmiş olduğu bazı sorumluluklara ve kurallara uyum sağlaması gerekmektedir. Bu durum hayatın düzenli ve sorunsuz olarak devam etmesi için gereklilik arz etmektedir. Vatandaş olarak yerine getirmesi gereken sorumlulukları, kullanması gereken hakları bulunmakla birlikte kazanması gereken bilgi, beceri ve değerlere de önem verilmektedir. Problemlere çözüm üretebilen, aktif ve etkin hareket ederek toplumsal görevlerini yerine getirebilen, edindiği bilgi, beceri ve değerleri yansıtabilen, kararlar alabilen ve aldığı kararları uygulayabilen, değerleri, inançları, gelenekleri koruyarak sonraki kuşaklara aktarabilen, bilinçli ve etkin vatandaş yetiştirmek önemli hale gelmektedir. Tüm bunların gerçekleşmesinde ailelerin rolü bir yere kadar olmaktadır. Bir yerden sonra ise asıl işlev okula düşmekte yani eğitim ile mümkün olmaktadır.

Davranış kazandırılmasında ve vatandaş yetiştirmede eğitimin rolü büyüktür. Bunların kazanılmasında ise en büyük pay, sosyal bilgiler öğretiminde bulunmaktadır. Sürekli artan ve genişleyen nüfusu kontrol etmek veya bununla beraber oluşabilecek toplumsal çatışma ve anlaşmazlıkları önlemek imkânsızdır. Toplumsal düzeni ve barışı sağlamak, toplum ile uyumlu halde yaşamak her zaman mümkün değildir. Sorunlar ve çatışmalar çıkmakta, barış ve huzur ortamında bozulmalar yaşanmaktadır. Ancak birey olarak toplumsal rollerimizi bilmek, haklarımızı öğrenmek, sorumluluklarımızı yerine getirmek, bunları gerçekleştirmek için kazanmamız gereken davranışları, bilgileri, tutumları, becerileri, değerleri vb. bizlere aktaran, toplumsal ilişkilerimizi sağlıklı hale

getiren ve bunları nitelikli vatandaş yetiştirme doğrultusunda oluşturulan ders sosyal bilgiler dersi olmuştur. Toplumsal düzen ve uyum sürecini kolaylaştırması, çevreyle ve insanla olan iletişimde yardımcı olması, toplumsal hayatın getirilerinde rehber olması, kişisel ve toplumsal değerlerin, becerilerin, davranışların kazanılması noktasında önemli işlevleri bulunan ve bireye aktarılması rolünü üstlenmiş bir alandır.

Eğitim-öğretim ortamının bir parçasını da ders kitapları oluşturmaktadır. Öğretmene yardımcı, öğrenciye destek veren ders kitapları çeşitli değerler, beceriler, kazanımlar ve öğrenme alanlarını içermektedir. Bu yüzden önemli bir yol göstericidir. Resimlerin kullanıldığı, etkinliklerin yer aldığı, değerlendirme sorularının yer aldığı bir ders kitabı öğrenci için önemli araçlar arasında yer almaktadır. Her şeyden önce yazılı ve basılı bir kaynağın öğrencide bulunması, somut olarak dokunabilmesi, çizilebilmesi veya yazılar yazabilmesi, istediği zaman bilgiye ulaşabilmesi vb. gibi özellikler taşıması ders kitaplarının eğitim ortamındaki önemini ve yerini göstermektedir. Bu yüzden ders kitaplarının becerileri, kazanımları, amaçları ve hedefleri tam anlamıyla yansıtması gerekmektedir. Kullanılan resimlerin, yazıların ve metin içeriklerinin amaca uygun olarak yer alması gerekmektedir. Bunun yanında şekil, içerik ve konu olarak verilmek istenilen mesaj, ulaşılmak istenilen hedefler bir bütün olacak şekilde yer almalıdır. Bu durum amaçlar ve kazanımlar açısından önem arz etmektedir.

Kazanımların yeteri şekilde verildiği, hangi görseller ile desteklenildiği, görsellerin yeterliliği, kavramların yeterliliği vb. gibi unsurlar, bir ders kitabında dikkat edilmesi ve önem verilmesi gerekenler arasında yer almalıdır. Bu unsurlar doğrultusunda hazırlanan ders kitapları amaç ve hedefleri yansıtacağından, uygunluk ve uygulanabilirlik bakımından da tam anlamıyla yerini korumuş olacaktır.

Ders kitapları, geçmişten günümüze kadar bizimle birlikte eğitim-öğretim ortamında varlığını sürdürmüştür. Her ne kadar içerik, şekil ve biçim olarak değişikliklere uğrasa da öğretimin amaçları, hedefleri ve kazanımları hep varlığını sürdürmüştür. Çünkü eğitim değer, beceri ve davranış kazandırma rolünü taşımaktadır. Bunlardan birisi de eğitimin kültür aktarımını gerçekleştirmesidir. Kültürel değerlerin aktarımı, öğrenilmesi, öğretilmesi, tanınması ve tanıtılması ders kitaplarında da yer verilen kazanımlar ve kavramlar arasında yer almaktadır. Kültürün yapısı, işlevi, özellikleri ve öğeleri ders kitaplarında da yer alması gereken konulardan birisidir. Bundan

dolayı kültürün korunması gerekliliği noktasında hassasiyetlerin kazandırılması gerekmektedir.

Bu doğrultuda 5.6. ve 7.sınıf düzeyindeki Sosyal bilgiler ders kitaplarında soyut kültürel mirasın yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan öğrenme alanları ve sınıf düzeyleri aşağıdaki Tablo 1.1’de yer verilmiştir.

Tablo 1.1: Öğrenme Alanları ve Sınıf Düzeyleri

Öğrenme alanları	Sınıf Düzeyleri		
	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf
1	Bir bütünün parçasıyız	Biz ve değerlerimiz	İletişim ve insan ilişkileri
2	Geçmişe yolculuk	Tarihe yolculuk	Türk tarihinde yolculuk
3	İnsan ve çevre	Yeryüzünde yaşam	Ülkemizde nüfus
4	Yaşamımızdaki bilim ve teknoloji	Bilim ve teknoloji hayatımızda	Zaman içinde bilim
5	Ekonomi ve insan yaşamı	Üretiyorum, tüketiyorum, bilinçliyim	Ekonomi ve sosyal hayat
6	Etkin ve sorumluyum	Yönetime katılıyorum	Yaşayan demokrasi
7	Bu dünya hepimizin	Uluslararası ilişkilerimiz	Ülkeler arası köprüler

Kaynak: Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler Ders Kitabı. (Sosyal bilgiler 5.6. ve 7.sınıf ders kitaplarından uyarlanmıştır.)

Sınıf düzeylerinde yer alan konulara baktığımız zaman soyut kültür ile ilgili çok az sayıda değerlerin yer aldığını görmekteyiz. Genel olarak benzer değerlere yer verildiği belirlenmiştir. Kültürel mirasa duyarlılık, saygı, paylaşma, dayanışma, estetik, sevgi gibi değerlere yer verilmiştir. Bunun yanında her sınıf düzeyinde hemen hemen aynı soyut kültürel öğelere yer verilmiştir. Çeşitliliğe ve zenginliğe yer verilmemiştir. Kültürel miras ile ilgili konulara farklı öğrenme alanlarında yer verildiği tespit edilmiştir. Bunlar; 5.sınıf düzeyinde “2.öğrenme alanı” ve “7.öğrenme alanı”, 6.sınıf düzeyinde “1.öğrenme alanı” ve “7.öğrenme alanı”, 7.sınıf düzeyinde ise “1.öğrenme alanı” ve “7.öğrenme

alanı” şeklindedir. Sınıf düzeylerine göre incelendiğinde, çoğunlukla el sanatlarına ve halk oyunlarına yer verildikleri belirlenmiştir. Benzer öğeler üzerinden kültür aktarımı yapmak kültürel çeşitliliğin ve zenginliğin önünde birer engel olarak yer almaktadır. Değerler ise tüm sınıf düzeylerinde ortak olarak yer almıştır.

5.sınıf düzeyine baktığımızda 2 öğrenme alanı içerisinde (2.öğrenme alanı ve 7.öğrenme alanı) soyut kültürel mirasa yer verildiği görülmektedir. “Geçmişten günümüze kültürümüz” konusunda; karagöz resmine ve Türk kahvesi resmine yer verilmiştir. “Ekonomiye katkımız” konusunda ise Türkiye kültür portalına kısa değinilmiş ve adresi verilmiştir. “Geçmişten geleceğe armağan:ortak miras” konusunda da UNESCO’ya değinilmiş ve site adresine yer verilmiştir. Bunun yanında çini resmi, telkari, halı dokuma gibi el sanatlarına ve halay, horon, zeybek gibi halk oyunları resimlerine de yer verilmiş ve özelliklerine değinilmiştir. “Zengin kültürümüz” konusunda, yöresel yemeklere yer verilmiştir ancak bu öğeler soyut kültürel miras listesinde yer almamaktadır. “Ortak değerlerimiz” konusunda ise türkülerin öneminden bahsedilmiş ve türkü örneğine yer verilmiştir. 5.sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan türkü şöyledir:

Havada bulut yok bu ne dumandır.

Mahlede ölüm yok bu ne şivandır.

Şu yemen elleri ne de yamandır.

Adı Yemendir, gülü çimendir.

Giden gelmiyor, acep nedendir ?³⁶

5.sınıf düzeyinde yer alan değerler incelendiğinde sayının yeterli olmadığı görülmektedir. Bu değerler; estetik, kültürel mirasa duyarlılık ve saygı, sevgi, barış’tır. Kültürel miras alanı olarak baktığımız zaman ise el sanatları, sözlü gelenekler, halk oyunları ve gösteri sanatı olarak yer aldığı belirlenmiştir. Ders kitabı içerisinde yer alan soyut öğelerin görselleri küçük boyutta verilmiş, öğelerin özelliklerine ise kısa değinilmiştir. Çeşitlilik sağlanılmak istenildiği verilen görsel öğelerden anlaşılmaktadır. Özel günlerde yapılan

³⁶ Seçil Büket Harut, *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.sınıf Ders Kitabı* (Ankara: Ata Yayıncılık, 2022), 55

(düğün, sünnet, doğum, ölüm vb.) yemeklerin öneminden ve özelliğinden bahsedilmiş ancak bunlarla ilgili herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Yörelere özgü yemeklere (enginar, kebab, mantı vs.) yer verilmiştir. Aşağıdaki Resim 1.1’de ders kitabında yer alan Karagöz ögesine yer verilmiştir.

Resim 1.1: Karagöz oyunu

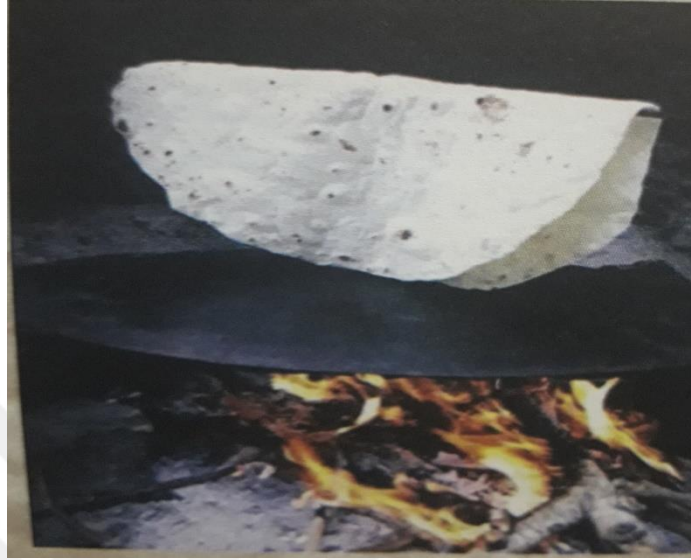

Kaynak: Seçil Büket Harut (2020, s.56)

6.sınıf düzeyine baktığımızda 2 öğrenme alanı içerisinde (1.öğrenme alanı ve 7.öğrenme alanı) soyut kültürel mirasa yer verildiği görülmektedir. “Biz ve değerlerimiz” ve “Kültür ve toplumsal birliktelik” konuları 1. öğrenme alanı içeriğinde yer almaktadır. Bu konu ve öğrenme içeriğinde soyut kültür ögesi olan yufka ekmeğinin resmine yer verilmiş bir araya gelinerek pişirilmesinden ve bunun da kültürel birlikteliği desteklemesine değinilmiştir. Halı ve kilim dokumacılığı ögesinde de görsel resim kullanılmış ancak herhangi bilgi verilmemiştir. Sadece birliktelik kavramını vurgulamak için yer verildiği görülmektedir. Bu sınıf düzeyinde soyut kültürün genellikle toplumsal birlikteliğin önemine vurgu yapılarak örneklere görsel olarak yer verildiği görülmüştür. Ancak kullanılan görsellerin, verilen özelliklerin yeterli olmadığı ve öğelerin üzerinde yeteri kadar durulmadığı düşünülmektedir. Çeşitlilik artırılarak sahip olunan zenginliklere daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Öğrenme alanı içeriği incelendiğinde çoğunlukla somut kültür öğeleri ile ilgili bilgi ve görsellerin yer aldığı ancak soyut kültür ile ilgili az sayıda görsel ve bilgilere yer verildiği tespit edilmiştir. 7.öğrenme alanı içerisinde ise “Uluslararası ilişkilerimiz” konusuna yer verilmiştir. Bu konu kapsamında popüler kültür kavramından söz edilmiş, horon resmine ve karagöz resmine yer verilmiştir. Bunun dışında meddahlık ve orta oyununun özelliklerine yer verilerek kültürün de tanımı yapılmıştır. Soyut kültürün tanımı veya özellikleri ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Daha çok “dayanışma” ve “paylaşma”

değerlerine vurgu yapılarak öne çıkarıldığı belirlenmiştir. Aşağıdaki Resim 1.2’de 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer verilen ‘‘yufka ekmeği’’ öğesine yer verilmiştir.

Resim 1.2: Yufka ekmeği

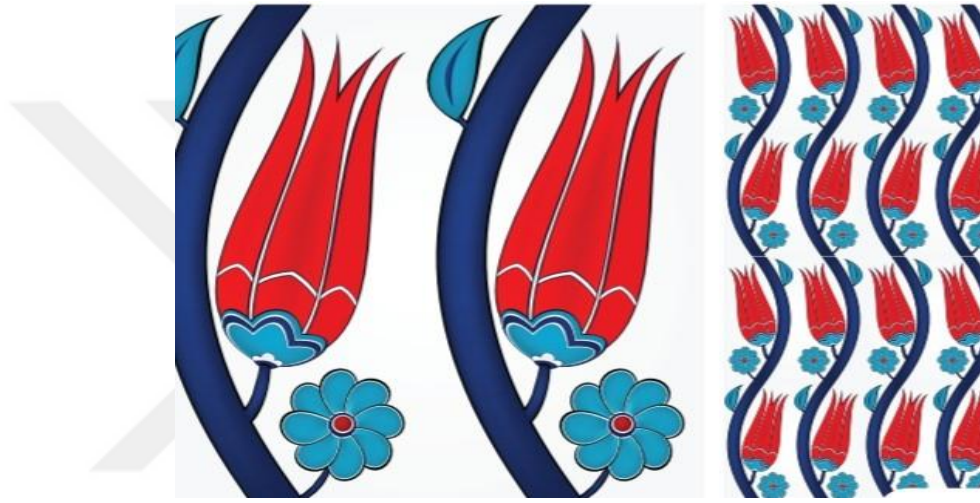

Kaynak: Erhan Şahin (2020, s.13)

7.sınıf düzeyine baktığımız zaman 2 öğrenme alanı içerisinde (1.öğrenme alanı ve 2. öğrenme alanı) soyut kültürel mirasa yer verildiği görölmektedir. 1.öğrenme alanı kapsamında ‘‘iletişim ve insan ilişkileri’’ konusu, 2.öğrenme alanı kapsamında ise ‘‘Türk tarihinde yolculuk’’ konusuna yer verilmiştir. 1.öğrenme alanı içeriğinde iletişimin önemine değinilmiş ve soyut kültürel miras olarak ‘‘Kuş dili’’ öğesinin görseline ve hakkında bilgiye yer verildiği görölmektedir. 5.sınıf ve 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında olduğu gibi bu sınıf düzeyinde de karagöz öğesinin resmine yer verildiği tespit edilmiştir. Bunun yanında bir de diyaloglar yer almıştır. Her sınıf düzeyinde aynı öğelere yer vermek çeşitliliği engellemektedir. Bunun yanında her sınıf düzeyinde farklı soyut kültür öğelerine yer verilebilir. Böylece zenginliğimiz ve bilgi ağımızda geniş bir yelpazeye sahip olabilir. 2.öğrenme alanı kapsamında da Osmanlı Devleti’nin kuruluşu ile ilgili bilgiler yer aldığı için sadece padişahların resimlerine görsel olarak yer verilmiştir. Padişah görselleri ise ‘‘Minyatür sanatı’’ ile verilmiştir. Bunun dışında minyatür sanatı ile ilgili verilen herhangi bir bilgiye de rastlanılmamıştır. Seyyah’ların gözüyle osmanlı konusunda ise sadece Osmanlı’da yer alan minyatür, çini, tezhip, ebru, hat gibi eserlerin varlığından bahsedilmiş, görseller ise sadece etkinlik kısmında verilmiştir. Verilen görsellerin isimlerinin yazılması ise öğrencilerin araştırmalarına

bırakılmıştır. Çini sanatında ise ‘’lale’’ resmi yer almıştır. Osmanlı içeceği olan kahveden bahsedilmiş ancak kahve görseline yer verilmemiştir. Bu da eksiklik olarak görülmektedir. Bunun dışında cirit oyunuyla ilgili görsel ve bilgiye yer verildiği tespit edilmiştir. Bu sınıf düzeyinde de belli bir alana (el sanatları) yoğunlaşıldığı görülmüştür. Bunun yanında farklı soyut kültür öğesine veya farklı alanları yansıtan öğelere yer verilerek zenginlik, çeşitlilik ve bilgi ağı genişletilebilirdi. Aşağıdaki Resim 1.3’te 7.sınıf Sosyal bilgiler ders kitabındaki çini ögesine yer verilmiştir.

Resim 1.3: Çini sanatı

Kaynak: Hikmek Azer (2020, s.84)

Çeşitliliğin sağlanılmaması veya tekrara düşülmesi kültürel aktarımda, tanınması ve tanıtılması noktasında engel teşkil etmektedir. Soyut kültür öğelerinin yalnızca kitaplarda yer aldığı kadarıyla bilinmemesi gerekmektedir. Bu yüzden yanlış ve yanlış düşmemek için soyut kültür öğeleri öğrenciler ile paylaşılmalı ve çeşitliliğe olabildiğince yer verilmesi gerekmektedir. Somut kültür öğeleri kadar soyut kültür öğelerine de yer verilmeli ve kitaplardaki varlığı açık olarak anlaşılmalıdır. Önemi ve gerekliliği konusunda bilgilere yer verilmesi, bilinç ve farkındalığın oluşması için önem arz etmektedir. 7.sınıf düzeyi incelendiğinde soyut kültüre yeteri kadar yer verilmediği düşünülmektedir. Görseller ile ilgili bilgilerin az sayıda yer aldığı veya verilen bilgilerle ilgili görseller kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu durum da soyut kültürün ders kitaplarındaki yerini ve önemini göz önüne sermektedir. Dolayısıyla yeterli görülmemektedir.

1.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültürel Miras Eğitiminin Yeri

İnsanlar toplumsal norm ve davranışları çevrenin etkisiyle öğrenilmektedir. Toplumsal uyumu, bilgi, beceri ve değerleri eğitim yoluyla kazanmaktadırlar. Ailede başlayan eğitim çevrenin etkisiyle devam ederek genişler ve en son okul ile birlikte verilen eğitim ile şekillenmeye devam eder. Ancak bu birey için yeterli bir süreç değildir. Desteklenmesi ve pekiştirilmesi için eğitim gerekmektedir. Okullar verilen eğitim ile bireyin birçok beceriyi ve davranışı kazanmasında önemli bir etken olmaktadır. Bu davranış ve becerilerin kazanmasında sosyal bilgiler dersinin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin amacı; bireylere hak ve sorumluluklarını bilen, bunları kullanabilen, etkin, üretken, aktif hareket edebilen, nitelikli vatandaş olarak yetiştirilmesini sağlamaktır. Hem birey hem de toplumda yer alan bir vatandaş olarak toplumsal yaşamının düzeni ve uyumu için kazanımları vermekte ve bu kazanımlara Sosyal bilgiler dersi öğretim programının amaçları arasında yer verilmektedir.

Sosyal bilgiler, Sosyal ve Beşeri Bilimlerden aldığı içeriği disiplinlerarası bir yaklaşımla bütünleştirerek kullanan, değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir öğretim programıdır.³⁷ Sosyal bilgiler dersi ile öğrencilere kazandırılacak bu bilgi, beceri, değer ve sosyal katılıma ilişkin amaçlar incelendiğinde bu amaçların hemen hemen hepsinin kültürel öğelerle ilişkili olduğu ve bu amaçlara ulaşabilmek için sosyal bilgiler dersinde kültürel öğelerden yararlanmak gerektiği söylenebilir.³⁸ Bu amaçlardan biri de “kültürel miras” öğretimi ile ilgili olanıdır.

Türk kültürü ve tarihini oluşturan temel öğe ve süreçleri kavrayarak milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunmasını ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri³⁹ programın amaçlarını oluşturmaktadır. Programın bu amaçları göz önüne

³⁷ Tuba Çengelci, “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı”.

³⁸ Handan Deveci, “Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürden Yararlanma: Öğretmen Adaylarının Kültür Portfolyolarının İncelenmesi” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 Şubat 2009. (Erişim Tarihi 12 Aralık 2021) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6142/82422>

³⁹ Milli Eğitim Bakanlığı, *Öğretim Programı*, 8.

alınacak olursa kültürel miras aktarımı noktasında önemli bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz. Öğretim programında böyle bir amacın yer alıyor olması kültürel aktarım bağlamında da önem teşkil ettiğini göstermektedir. Eğitim ile bireyin birçok alanda sahip olup kullanabileceği becerileri ve davranışları kazandırmak programın amaçları arasındadır.

Kültür, insan ürünüdür ve insan elinden çıkmıştır. Sosyal bilgiler dersi de insanların ortaya çıkardıklarını, toplumu, toplumda meydana gelen olayları ve olguları ele almasından dolayı bu ders içeriğinde yer almasını sağlamıştır. İnsan ve toplum ilişkileri, yerel kültür, insanların yaşamları, kültürel farklılıklar veya benzerlikler vs. bu ders içeriğinde yer almaktadır. Dolayısıyla kültürel mirasa yönelik kazandırılacak olan bilinç ve sorumluluk Sosyal bilgiler için görev niteliği oluşturmaktadır. Öğretim programlarında da bu görev doğrultusunda kültürel mirasa yönelik bilinç oluşturma gayesi bulunmaktadır.

Eğitim ile bireye hem beceri kazandırılmakta hem de sahip olduğu değerlerin farkına varması sağlanılmaktadır. Bu farkındalık kültürel alanda da olmaktadır. Eğitim ile kültür ve miras öğretimi gerçekleştirilmekte, bireylerde duyarlılık, sorumluluk, vatanseverlik vb. gibi değerlerin yanında değişim ve sürekliliği algılama becerisinin oluşmasını ve milli bilincin oluşturulması yer almaktadır.

Kültür ve Miras öğrenme alanı ile; kültürün her toplumda farklılıklar taşıdığı kadar benzerliklerde taşıdığını fark eder, sahip olduğu milli kimliğin farkına varır, toplumun değerlerini, inançlarını, geleneklerini, yaşam tarzlarını oluşturan kültürü tanıır ve sahip olduğu değerleri koruyarak varlığını sürdürmesi gerektiğinin bilincine varması sağlanır. Bu öğrenme alanı ile bireylerde farkındalık, sorumluluk, bilinçlenme, ortak miras, kültür, duyarlılık, milli kültür, kültürel kimlik vb. gibi kavramların ortaya çıkması amaçlanmaktadır.

Eğitim ile kültür birbirini tamamlayan kavramlardır. Eğitim ile kültür öğretimi yapılmakta, farkındalık oluşturulmakta ve bireyler bilinçlendirilmektedir. Milli ve manevi kültürlerini tanımak, kültürler arasındaki farklılık ve benzerlikleri görmek, değerlerini benimseyerek koruma bilinci içerisinde olmak aynı zamanda bu değerleri özümsemek, bugün ile geçmiş arasındaki kültürleri karşılaştırmak amaçları arasındadır. Bilinçlenen ve farkındalık oluşan bireyler kültürel mirası korumanın ve yaşatmanın önemini kavramaktadır. Birey kültürel miras eğitimi ile sahip olduğu değerlerin farkına

varmakla kalmaz aynı zamanda geçmişten günümüze gelen ve milletin kimliğini oluşturan değerleri anlamlandırır, kültürel miras öğeleri hakkında bilgilenir ve kültürel mirası algılar. Toplumun ortak değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasında, mirasın süreklilik kazanmasında aktarma işlevini gerçekleştirmiş olur. Okullarda verilen temel eğitimin amacı, bireyin çevreye uyum sağlamasını kolaylaştırmak ve toplumsal uyum için olumlu davranışlar kazanmasını sağlayarak yaşamını sürdürmesine yardımcı olmaktır.

Kültürün tam ve doğru anlamıyla nesillere aktarılabilmesi için öğretmenlere ihtiyaç vardır. Özellikle kültür kavramının yer aldığı Sosyal bilgiler dersine ve Sosyal bilgiler öğretmenlerine de önemli görevler düşmektedir. Öğrencilerin bilinçlenerek ilerlemeleri, farkındalıklarının oluşması, eksiksiz ve doğru bilgilerle aktarımın yapılması kültürün varlığını koruması açısından önemli olmaktadır. Bireyler kültürel öğeleri görmeli, tanımalı, bilmeli ve nesillere aktarmalıdır. Böylece en büyük yatırımı kendine ve içinde yaşadığı topluma yapmış olur. Kültürel miras eğitimi ile sadece yerel kültürü değil evrensel kültürde tanımış ve geniş bir yelpazeye sahip olduğunu görmüş olur.

Kültür ile ilgili kavramların çoğu ‘‘Kültür ve Miras’’ öğrenme alanında yer almaktadır. Bunun dışında, ‘‘Küresel Bağlantılar’’, ‘‘Birey ve Toplum’’, ‘‘İnsanlar, Yerler ve Çevreler’’ öğrenme alanlarında da yer verildiği görülmektedir. 2018 Sosyal bilgiler öğretim programına baktığımız zaman yer alan kazanımlar ve sınıf düzeylerinden bazıları şöyledir:

- 4.sınıf, Kültür ve miras öğrenme alanı: Geleneksel çocuk oyunlarının değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.⁴⁰
- 5.sınıf, Kültür ve miras öğrenme alanı: Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.⁴¹
- 6.sınıf, Kültür ve miras öğrenme alanı: Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.⁴²

⁴⁰ Milli Eğitim Bakanlığı, *Öğretim Programı*, 14.

⁴¹ Milli Eğitim Bakanlığı, *Öğretim Programı*, 17.

⁴² Milli Eğitim Bakanlığı, *Öğretim Programı*, 20.

Sosyal bilgiler öğretim programına baktığımız zaman 4.,5.,6. ve 7.sınıf düzeyindeki kazanımların çoğunda ortak olduğunu görebiliriz. Bunlar; Kültürel mirasa duyarlılık değeri, zaman ve kronolojiyi algılama becerisi, estetik değeri, kanıt kullanma becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisidir. Sosyal bilgiler 2018 öğretim programı incelendiğinde ayrı bir şekilde somut olmayan kültürel miras kazanımlarından bahsedilmemiştir. Ancak baktığımız zaman programdaki yeri tespit edilebilmektedir. Programda ‘‘Kültürel farkındalık ve ifade’’ başlığına yer verilmiştir. Düşüncelerin ve duyguların ortaya çıkmasında kendilerini bu anlamda ifade etmeleri amacıyla böyle bir yeterliliğe yer verilmiştir. Baktığımız zaman soyut kültür ile ilgili kazanım sayısının en az olduğu sınıf düzeyi 7.sınıf olduğunu söyleyebiliriz. Soyut kültürel miras ile ilgili beceri, değer ve kazanımlar ayrı bir başlık altında verilmediği görülmektedir. 7.sınıf düzeyindeki öğrenme alanlarına baktığımız zaman kültürel miras ile ilgili kazanımların yeterli düzeyde yer verilmediği görülmektedir. 2018 öğretim programında yer alan ‘‘Kültür ve Miras’’ öğrenme alanı başlığında soyut kültürel miras ile ilgili olarak sadece; osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir⁴³ kazanımı yer almaktadır. Bunun dışında soyut kültür ile ilgili kazanımlara rastlanılmamıştır. Bu durum büyük bir eksiklik olarak görülmektedir.

Kültürel mirasın korunması için öncelikle ‘‘neden’’ sorusuna cevap vermek gerekir. Böylelikle verilen cevaplar ile bilinç ve duyarlılık oluşturulabilir. Öncelikle nedenini kavramalı, anlamalı ve bilmeliyiz. Başka kültürlerle saygı duymayı ve kendi kültürümüz içerisindeki düşüncelere karşı saygılı olmayı, kültürleri yaşarken dayanışma içinde olmayı, farklı düşünce ve kültürlerle karşı hoşgörü ile yaklaşmayı, kültürümüzü yaşayanları ve yaşatanları sevmeyi öğreniriz. Buradan hareketle program içerisinde yer almasının önemini görebiliriz. Aşağıdaki Tablo 1.2’de 2018 Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan ‘‘Kültür ve Miras’’ öğrenme alanını ve programda somut olmayan kültürel miras ile ilgili kazanım, beceri ve değerler verilmektedir.

⁴³ Milli Eğitim Bakanlığı, *Öğretim Programı*, 23.

Tablo 1.2: Soyut Kültürel Miras ile İlgili Beceri, Değer ve Kazanım

Alan	Soyut kültürel miras ile ilgili beceriler	Soyut kültürel miras ile ilgili değerler	Soyut kültürel miras ile ilgili toplam kazanım	Kültürel miras ile ilgili toplam kazanım
Soyut Kültürel Miras	Zaman ve kronolojiyi algılama. Değişim ve sürekliliği algılama.	Estetik, sevgi, hoşgörü, dayanışma, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, kültürel mirasa duyarlılık	15	19

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı (2018, s. 9)

Kültür ve Miras ile ilgili toplamda 19 kazanım bulunmaktadır. Bunlardan soyut kültürel miras ile ilgili toplam 15 kazanımın bulunması kazanım sayısının yeteri düzeyde yer verildiğini göstermektedir. Bu öğrenme alanı, geçmiş ile günümüzü karşılaştırarak olan değişimlerin farkına varılmasını sağlamakta, günümüzde de çevrelerinde yaşatılan öğelerin kültürün sürekliliği noktasında farkındalık oluşturmaktadır. Kültürel miras aktarımında kültür öğelerinin korunması, yaşanması ve yaşatılması sorumluluğu verilerek bilinçli birey oluşturulması sağlanmaktadır. Bunun yanında kültürel mirasa karşı geliştirilen sevgi, farklı kültürlerle yönelik anlayış ile yaklaşma, kültür öğelerini koruma bilinciyle birlikte sorumluluk hissiyatının oluşturulması, birlikteliğin sağladığı güven ve huzur ortamının oluşmasına da katkı sağlamaktadır.

Kültür öğelerini okul içinde veya okul dışındaki ortamlarda öğrencilere gösterilerek kültürel miras eğitimi verilmektedir. Yazılı materyaller, görsel araçlar, belgeler, nesneler vb. okul içinde gösterilirken; anıtlar, abideler, kültürel varlıklar müzelerde ve doğal sit alanlarında görülmektedir. Kültürel miras eğitimleriyle geçmiş ile bağı koparmamaları, dünü anlayarak bugünü yaşamaları ve sorumluluk hissiyatıyla hareket etmeleri sağlanılmaktadır. Böylece öğrencilerde kültürel anlamda farkındalık oluşturmaya ve artırılmaya çalışarak bilinçli bir vatandaş yetiştirme eğitimin hedefleri arasında bulunmaktadır. Kültürel miras eğitiminde temel amaç; bireylerin kültürlerini, tarihlerini anlamaları ve farkında olmalarını sağlamak, farklılıkları anlamak, nitelikli bir vatandaş olarak yetişmelerine katkı sağlamaktır.

Kültürleri tanıma, tanıtmaya, çeşitliliklerin ve zenginliklerin farkına varabilmelerini sağlama noktasında kültürel miras eğitimi önem arz etmektedir. Kültürlenme, kültürlenme süreçlerini, kültürel özelliklerini, yapısını, kültürel öğeleri vb. yer aldığı ders Sosyal bilgiler dersidir. Geçmiş ile gelen tarih, bugün yaşananlar ve değişimlerle birlikte gelişmeler, koşullara uyum sağlamak için kültürel miras eğitiminin verilmesi gerekmektedir. Kültürel miras eğitiminde öğrencilerin bilgilendirilmesi, mirasın tanıtılması ve tanınması hissiyatının oluşturulması görevi Sosyal bilgilere verilmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programının amaçlarına bakıldığında da bunu görmek mümkündür.

Kültürel miras eğitiminde abidelerden, yazılı kaynaklardan, sözlü geleneklerden yani somut ve soyut kültür öğeleri bulunduğundan hem tarihi hem de kültürden izleri taşıyarak yansıtmaktadır. Kültürel miras eğitiminde yapıların tarihleri, mimari özellikleri, belgeleri, müzeleri, gelenekleri vb. hakkında bilgi edinilmektedir. Bireylerin yaşadığı ve yaşayacağı toplumun kültürünü öğrenmesi alınan eğitim ile mümkün olmaktadır. Etkili vatandaş olmanın diğer bir yolu da yaşadığı kültürü tanımaktan ve anlamaktan geçmektedir.

John Dewey ve Emile Durkheim gibi eğitim bilimciler de eğitim ve toplum entegrasyonu üzerinde önemle durmaktadır. Eğitim bilimcilere göre, toplumun bağlanması, birlikteliğin oluşması, ayakta kalmasındaki en önemli dayanak eğitimidir. Eğitim sayesinde toplumdaki bağlar oluşmakta ve ortak değerlerle birliktelik yaşanmaktadır. Eğitim yoksa toplum da yok demektir. Bundan dolayı eğitime önem verilmeli ve öğretim programları hazırlanırken toplumun değerlerinin, kültürel yapısının göz önüne alınması gerekmektedir. Kültürel miras eğitiminde öğretim programları da bu yönüyle önem arz etmektedir.

1.5.1. Somut Olmayan Kültürel Miras

Miras, bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey⁴⁴ olarak tanımlanmıştır. Böylece kültürün de nesilden nesile miras yoluyla aktarımı sağlanılmaktadır. Brian Graham'ın ifade ettiği gibi, miras kavramı daha ziyade oldukça seçici biçimde belirlenmiş

⁴⁴ Türk Dil Kurumu [TDK], "Miras". (Erişim Tarihi 04.12.2021), <https://sozluk.gov.tr>

eser, mitoloji, hatıra ve geleneklerin günümüze kaynaklık etme biçimleriyle meşguldür ve dolayısıyla unutmak kadar hatırlamakla da ilişkilidir.⁴⁵ Dolayısıyla miras günümüzden bağımsız değil aksine günümüzle alakalı, geçmişten günümüze gelerek dünü yansıtan, bugünü gösteren, kapsamlı, kaybettiklerimiz değil aksine kazandıklarımız, atalarımızın birikimi, günümüzün serveti, gelecek için bir rehber ve kaynak özelliği taşımaktadır. Somut olmayan kültürel miras ismi bir anda ortaya çıkmamış ve diğer kavramlardan ayrı tutularak ortaya çıkarılmıştır. Gelenekler, sözlü ürünler, gösteriler vb. şeklinde yer alan ve somut olarak el ile tutulmayan öğelerin somut kültür öğeleri içerisinde yerinin farklı olduğu, kültür öğelerinin ayrı bir şekilde tanımlanması ve isimlendirilmesi gündeme gelmiştir. Bu konuda çeşitli şekillerde isim önerileri belirtilmiştir.”Maddi olmayan kültür”, “manevi kültür”, “soyut kültür” gibi isim önerileri getirilmiştir. Ancak tam anlamını yansıtmadığı gerekçesiyle kullanılmamıştır. İsim konusunda birçok tartışmalar ve eleştiriler beraberinde gelmiştir. Ayrı bir kavram olarak adlandırılma süreci uzun bir aradan sonra netlik kazanmış ve kullanılmaya başlanılmıştır.

Somut olmayan kültürel miras terimi, UNESCO’nun kültürel mirasın korunması ile ilgili çalışmalarından doğmuş ve yaygınlık kazanmıştır.⁴⁶ Somut olmayan terimi, son haliyle yansıtılmıştır. Ancak bu kavramın günümüzde ne anlama geldiği çok az insan tarafından bilinmektedir. Kelimenin tam anlamıyla bilinmemesi veya yansıtılıyor olmaması insanlık için tehlike oluşturabilir.

UNESCO, soyut kültürel miras ile ilgili farkındalığa sahip olduğunu yaptığı çalışmalar ile göstermektedir. Mevcut öğeler göz önüne alınmış ve somut kültür öğelerinden ayrı değerlendirilmesi sonucunda isim verilmiştir. Anıtlar, sözlü anlatımlar, abideler, gösteriler vb. gibi kültür öğeleri ele alındığında somut yani maddi; sözlü anlatımlar, gelenekler, el sanatları, gösteriler ele alındığında ise soyut yani manevi öğeler olarak adlandırma yapılmıştır.

⁴⁵ Ahmet Erman Aral, “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Eğitimi ve Kültürün Aktarımı: Türkiye Örneği*” (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2020), 28.

⁴⁶ M. Öcal Oğuz, “Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras” *Milli Folklor Dergisi*, 2013. (Erişim Tarihi 30 Kasım 2021) <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TURZek5qaBOQT09/terim-olarak-somut-olmayan-kulturel-miras->

Kültür insanları bütünleştiren, birleştiren, sahip olunan değerleri ortaya çıkaran önemli bir unsurdur. İnsan sahip olduğu kültürün ve toplumun bir parçasıdır. İnsanoğlu, parçasını oluşturduğu bu toplumun ve kültürün kendine has olan değerlerini koruma ve yaşatma görevine sahiptir. Sahip olduğumuz değerler ve geçmişten bize miras kalan bu öğeler kültürel mirası oluşturmaktadır. Kültürel miras unsurlarımız maddi ve maddi olmayan (manevi) kültür olarak ikiye ayrılmaktadır. Hangi sınıflamaya girerse girsin hepsi ‘‘Kültürel miras’’ başlığı altında yer almaktadır.

Bundan dolayı da kültürleri koruyup yaşatmak, özen göstermek ve varlıklarını sürdürebilmeleri için de önem verilmesi gerekmektedir. Kültürel ve doğal mirasın herhangi bir parçasının bozulmasının veya yok olmasının, bütün dünya milletlerinin mirası için zararlı bir yoksullaşma teşkil ettiği⁴⁷ şeklindeki söz, önem derecesini açıklayıcı niteliktedir. Dünya miraslarının yok olma durumundaki sonuçlarının yine tüm insanlığı olumsuz etkileyeceğini vurgulamaktadır. Somut olmayan yani soyut olan her şeyin yok olup gitmesi veya üstünün örtülerek bir yerlerde kalıp tozlanmaya başlaması ve bu sebepten dolayıda kaybolup gitmesi aşikâr bir gerçektir. Soyut olan öğeler el ile tutulup göz ile görülmediği için unutulması olağandır. Ancak kayıt altına alındığı ve yaşatıldığı takdirde unutulması imkânsız hale gelecek ve sürekliliğini de korur durumda olacaktır. Aksi takdirde soyut olan ve farkında olunmayan her şey gibi yok olup gitmesi olağan hale gelecektir. Bu olağan durumun yaşanmaması için insanlar da somut olmayan bu öğeler ile farkındalık olması ve farkındalık oluşturmaları gerekmektedir. UNESCO’nun 32. Genel Konferansında 17 Ekim 2003 tarihinde imzalanan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile bu konuya dikkat çekilmek istenmiş⁴⁸ ve adımlar atılmaya başlanılmıştır.

Somit kültür öğelerinin çeşitli sebeplerle yıkılması veya zarar görmesi sorununa karşılık olarak koruma altına alınması gerektiği belirtilirken, soyut kültür öğelerinin yok

⁴⁷ Burcu Günden, ‘‘Yükseköğretim Gören Bireylerin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Tutumları ile Kültürel Miras Kavramına İlişkin Metaforik Algıları Üzerine Bir Çalışma’’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacı Bayram Üniversitesi, 2021), 37.

⁴⁸ Sibel Turhan ve Elif Saral, ‘‘Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Bağlamında Türkiye’de Eğitim Alanında Yapılan Bilimsel Çalışmalar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi’’ *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 Mayıs 2018. (Erişim Tarihi 30 Kasım 2021) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muefd/issue/33939/354350>

olma ve unutulma problemine çözüm olarak da korunması kararlılığında bulunulduğunu, yapılan sözleşmelerden ve alınan kararlardan görebilmekteyiz. Bu kararlılığa öncülük eden UNESCO’ dur. Bu yönüyle de yadsınamaz bir öneme sahiptir.

Türkiye bunun için bilinçli bir hareket gerçekleştirmiş ve UNESCO ‘‘Somut olmayan kültürel miras öğelerinin (Soküm) korunması sözleşmesi’’ ni imzalayarak, kültürel anlamda ilk adımını atmasıyla farkındalığını ortaya koymuştur. Bu durum ne kadar önem verdiğini de bizlere göstermektedir. Soküm sözleşmesi doğrultusunda hemen çalışmalara başlanarak ülkemizin soyut kültürel miras öğelerini içeren listesi oluşturulmuş ve yeni unsurların eklenmesi ile yola devam edilmiştir.

Soküm öğeleri; insanların yaşantılarından, sevinçlerinden, inançlarından, ihtiyaçlarından, manevi hissiyatından ortaya çıkmış ve insan benliğinin bir parçası olarak kültürel kimliğin oluşmasında önemli rol oynamıştır. Kültürel miras öğeleri zamanla insan yaşamının merkezinde yer almaya başlamış ve yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Soküm alanları; somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, el sanatları geleneği⁴⁹ nden oluşmakta ve kültürel çeşitliliğin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

İnsan hayatından çıkmış olan bu öğeler sözlü şekilde toplumda yer alarak geleneksel hale gelmiştir. Daha sonraları ise yazı haline getirilerek insanların görmesi, tanınması, bilmesi ve unutmaması için hizmete sunulmuştur. Bu öğeler farklı şehirlerde, farklı ülkelerde ve bulundukları coğrafyaya göre farklı şekillerde isimler almaktadır. Her ne kadar çeşitli isimlerle anılıyor olsa da yansıttığı duygu herkeste aynıdır. Dünya üzerinde geniş bir alana yayılım göstermektedir.

İnsanoğlu sosyal bir varlıktır ve çevresiyle iletişim kurmaması doğal bir durum değildir. Bu iletişimin ve sosyalliğin sağlanması, duyguların paylaşılarak mutlulukların artması, üzüntülerin, sıkıntıların paylaşılarak azaltılması, insana yaşama sevinci vermesi gibi önemli işlevlere sahip olmaktadır. İnsanın ve toplumun kendini ifade ediliş biçimi olarak tanımlayabiliriz. İnsana iyi gelen, umut veren, iyi hissettiren soyut kültürel miras

⁴⁹ Kültür ve Turizm Bakanlığı, ‘‘Somut Olmayan Kültürel Miras Alanları’’, (Erişim Tarihi 30.11.2021), <https://karabuk.ktb.gov.tr>

öğeleridir. Soyut kültür öğelerine baktığımız zaman, ümit etmeyi, sabırlı olmayı, sabrederek istemeyi, vefalı olmayı, yardımlaşma duygusunu, dayanışma duygusunu, sahiplik duygusunu ve maneviyat duygusunu görmüş oluruz. Bu yüzden insanı ve toplumu doyuran bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Soyut kültür öğelerine baktığımız zaman kendimizden, yaşamımızdan ve doğadan izler görebilmekteyiz. Somut olmayan kültürel miras alanları toplamda 5 tanedir. Bu alanları Kültür ve Turizm Bakanlığı sitesinde, tiyatro sahnelerinde, il ya da ilçe kurslarında, yaşatılan mekanlarda, ders kitaplarında ve öğretim programlarında görmek de mümkündür. Kimi kültür öğeleri hala yaşatılmakta kimileri ise unutulmaya yüz tutmuş şekilde karşımıza çıkmaktadır. Şekil 1.2’de soyut kültür alanlarına yer verilmiştir.

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (<http://aregem.ktb.gov.tr> adresinden uyarlanmıştır.)

Soküm alanları içerisinde yer alan gösteri sanatları; meddahlık, karagöz vb. gibi öğeleri oluştururken; nazar boncuğu, bakırcılık, minyatür vb. öğeler de el sanatlarını oluşturmaktadır. Destanlar ve halk hikâyeleri ise sözlü geleneğin birer parçasını oluşturmaktadır. Toplumdaki uygulamalara baktığımız zaman ise nevrüz, hıdırellez, düğün kutlamaları karşımıza çıkmakla birlikte, geleneksel yemekler de doğa ve evrenle ilgili uygulamalar arasında yer almaktadır.

Sözlü gelenekler dil aracılığıyla insanlara aktarılmaktadır. Toplumsal uygulamalar, toplumda süregelen alışkanlıklardan oluşmaktadır. Doğada veya evrende olup biten olaylara yüklenen anlamları, algılanış biçimlerini ve görüşlerini yansıtmaktadır. Toplu olarak yapılabildiği gibi bireysel olarak da yapılabilmektedir. El

sanatları, el işçiliğine dayalı olarak yapılan ürünler arasında yer almaktadır. Usta- çırak ilişkisi içerisinde yapılarak süregelmesi sağlanılmaktadır. Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, insanların doğayla etkileşimi sonucunda meydana getirdikleri uygulamalardır. Çeşitli anlamlar yükleyerek ortaya çıkmış olan faaliyetlerdir.

Ortak değerlerin paylaşılması ve bu değerlere sahip olunması birlik ve beraberlik duygusunun güçlenmesine, güçlenen duyguların huzuru oluşturmaya, huzurun da toplumsal düzenin oluşmasına bağlı olarak görünmez bir zincir halkasının ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır. Örneğin, Geleneksel Sohbet Toplantılarında; sohbet edilir, oyunlar oynanılır, eğlenceli vakitler geçirilerek günün stresi atılmaktadır. Birbirini dinleyen, halinden anlayan, dermanı bulunan konular sohbet toplantılarının en önemli işlevini yansıtmaktadır. İnsanoğlunun yalnızlık hissetmediği, üzüntülerini ve sevinçlerini paylaşarak huzur bulduğu ortamlardan oluşmaktadır. Bu durum da insanları birbirine bağlayan, değerini gösteren manevi bir zincir olmaktadır.

Bunun dışında Çini ustalığında; çiniler renk renk süslenmekte, zevk ve isteğe göre şekillendirme yapılarak iç sıkıntıların giderilmesine, iç huzurun ve mutluluğun sağlanmasına, yeni bir ürün ortaya çıkarmanın hazzına ulaşılmasına imkân tanıyan bir özelliğe de sahip olmaktadır. Bir başka unsur olan mevlevi sema töreninde ise maneviyat hissinin oluşmasına, iç huzurun artmasına, manevi duyguların ortaya çıkarak insanın iyi hissetmesine neden olan bir rolü bulunmaktadır. Bunun gibi birçok somut olmayan kültür öğelerinin hem insan hem de toplum için önemli işlevleri bulunmaktadır. Toplumsal huzurun, beraberliğin oluşmasına, desteğin ve mutluluğun yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum da toplumsal düzenin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Toplum içinde her ne kadar somut kültür öğeleri konuşuluyor veya görülüyor olsa da soyut kültür öğeleri de toplum içerisinde yerleşmiş, sinmiş ve yadsınamaz bir gerçeklikle sayısını ve özünü korumuştur. Tek bir gerçek vardır ki o da soyut kültürün ancak yaşanıldığı zaman gözle görülecek olmasıdır. Soyut olması onu toplumdan, insandan ve var olma gerçekliğinden alı koymaz. İşte bu yüzden kıymeti daha da büyük olmakta ve anlaşılmaktadır.

Kültür öğeleri içinde görünmeyen, bakıldığında belli olmayan, kendini belli etmeyen ancak derinliklerine inildiğinde anlaşılan bir yapıya da sahiptir. Nesne, süs eşyası veya eğlence aracı olarak görülmesinden ziyade taşıdığı anlam ve vermek istediği

mesaj daha önemlidir. Örneğin Dede Korkut hikayelerinden çıkarılacak tecrübe, Mevlevi Sema Töreni'ndeki hissiyat ve semazenlerin hareketleri, Aşıklık geleneğinde söylenen maniler ve sözler. Görünüşten ziyade içinde taşıdığı anlamlar mesaj niteliğindedir. Bütün bunlar insanların ruhsal doyuma ulaşmasını sağlayarak manevi açlığın giderilmesine de katkıda bulunmaktadır.

Kültürel değerlerin yaşanıldığı ortamlarda birlik ve beraberlik duygularından rahatça bahsedebiliriz. Çünkü kültür öğeleri insanlara paylaşmaya, sevgiye, iyi niyete, güzele, dayanışmaya, sevince ve mutluluğa kavuşturmaktadır. Bir araya gelen insanların tek amacı, arzu edilene kavuşmak ve mutlu olmaktır. İsteklerine, arzularına, umut ettiklerine, hayal ettiklerine kavuşmaktır. Bundan dolayı değerler yaşamaya ve yaşatılmaya çalışılmaktadır. Çünkü kendilerine iyi gelen, mutluluk veren, haz veren olay ve durumları bırakmak istemezler. Toplumda kültürünü yaşayan insan aynı zamanda toplumun da bir parçası olduğunu fark etmektedir. Böylece birey olduğunun bilincinde olmakta ve kendisini güvende hissetmektedir. Acılarını paylaşarak hafifletmekte, sevincini paylaşarak çoğaltmakta, huzura kavuşmakta ve iç sıkıntısı gitmektedir. Dolayısıyla kültürün insan üzerinde de etkilerinin olduğundan söz etmek mümkündür.

Kültürün toplum üzerinde insanları birbirine bağlayan ve ortak duyguları yaşamasını sağlayan görünmez saydam bir özelliği vardır. Bu özellik ile insanlar yaşadıkları kültürden çeşitli paydalara sahiptir. Ancak sahip olunan bu paydalardan ortaya çıkan duygu, düşünce, hissiyat ve anlam aynıdır. İşte bu da kültürün görünmeyen bir gerçeğidir. Bu gerçek ise insanları güçlü, anlayışlı, sevgi dolu ve saygılı kılar.

1.6. Türkiye ve Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi

Türkiye, çok çeşitli kültürel zenginliklere sahip bir ülkedir. Bu zenginliğin vermiş olduğu farkındalık ve bilinçlilik durumu, kültürel zenginlikleri koruma ve nesilden nesile aktarma isteğini ortaya çıkarmıştır. Türkiye de kültürel zenginliğine önem vermiş, koruma ve sahip çıkma konusunda harekete geçmiştir. Bu konuda somut olmayan kültürel öğelerin belirlenmesi ve araştırılıp ortaya çıkarılması için farklı kurumlarla çalışmalar yürütülmüştür.

İllerde bulunan Kültür ve Turizm Müdürlükleri, araştırma merkezleri, kültürel miras taşıyıcıları vb. gibi olanakları ile ortak bir şekilde çalışmalar yürütülmüş ve Türkiye'nin soküm öğelerinin belgelenmesi için çalışmalar yapılmıştır. Teklif ve öneri

sonucunda onaylanan veya kabul edilen ögeler listeye eklenmekte ve onaylanan ögelerin kabul edilerek eklenmesi ile yenileri listede yer almaya devam etmektedir. Böylece liste yenilerek güncellenmektedir.

Türkiye; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO tarafından 2003 yılında kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi⁵⁰ ni, 2006 tarihinde kabul ederek kültürün korunması ve yaşatılması için gereken önemli bir işe imza atmıştır. Sözleşme, TBMM'nin 19.01.2006 tarihli oturumunda oy birliği ile kabul edilmiş ve Türkiye sözleşmeye taraf olmuştur.⁵¹ Sözleşmenin amacına ve işlevine uygun şekilde ilk olarak korunma ihtiyacı olan soyut kültürel mirası belirleyerek ilk adım atılmış ve bu konuda önemli bir paya sahip olunmuştur. Soküm ögeleri toplumla, insanla ve doğayla oluşmuştur.

Kültürel çeşitliliğin bu denli fazla olması, araştırılıp bir araya getirilmesi, ortaya çıkarılmasında; uzmanlar, araştırma merkezleri, illerde bulunan kültür ve turizm müdürlükleri, vb. kısacası çeşitli kurumlar tarafından çalışmalar yapılmıştır. Kültür ögeleri yetkili kişilere öneri olarak gönderilmekte yapılan çalışmalar sonucunda ögeler komisyon tarafından değerlendirilmekte ve uygun görülen ögeler belirlenmektedir. Daha sonra onay alan ögeler listede yer almaktadır. Listedeki yer almanın da belli kaideleri bulunmaktadır. Bu kaidelere uygun görülmeyen veya özellikleri taşımayan ögeler listeye alınmamaktadır. Öncelikle soküm'ün belirlenmesi yani "envanter" dediğimiz işlemin gerçekleşmesi gerekmektedir. Türkiye de Soküm unsurları ile ilgili envanter araştırmasını yaparak çalışmalarını yürütmektedir. Soküm unsurlarının belirlenmesine ilişkin envanter ölçütleri ise şu şekildedir:

Envanter Ölçütleri

- SOKÜM alanlarından birine girmesi
- İnsan yaratıcılığının bir kanıtı olarak değeri
- Kültürel ve toplumsal gelenekler içerisindeki köklülüğü ve önemi

⁵⁰ Solmaz Karabaşı, "Uygulamaları Açısından Somut Olmayan Kültürel Miras ve Folklor" *Folklor/ Edebiyat Dergisi*, 2014. (Erişim Tarihi 30 Kasım 2021) <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TURZMU5EVTJOZz09/uygulamaları-acisinden-somit-olmayan-kulturel-miras-ve-folklor>

⁵¹ Çengelci, "Sosyal Bilgiler Öğretim Programı".

- Belirtilen topluluk ya da grubu temsil niteliği
- Belirtilen topluluk ya da grubun rızası
- Kaybolma riski
- Önerilen koruma eylemlerinin yeterliliği.⁵²

Bu ölçütleri taşımayan öğelere listede yer verilmemektedir. Her şeyden önce insan elinden çıkması ve kültür içerisindeki köklerinin sağlam olması gerekmektedir. Bunun yanında yok olma tehlikesi taşıması ve temsil ettiği grupların da istekleri doğrultusunda listeye alınması belirlenen ölçütler arasında yer almaktadır. Böylece kültür öğeleri kayıt altına alınmakta ve nesillere belgeler aracılığı ile aktarılması sağlanarak unutulmasının önüne de geçilmektedir. Öneriler doğrultusunda komisyon tarafından değerlendirilen ve taşıdığı ölçütlere uygun bulunan unsurlara her yıl yenileri eklenmekte, listedeki sayıları artmakta ve bu durum da bizlere kültürel çeşitliliğin ve zenginliğin önemli bir yansıması olduğunu göstermektedir. Türkiye, UNESCO’nun kabul etmiş olduğu Soküm sözleşmesi’ne taraf olduğundan bu yana birçok kültürel öğeyi listeye eklemiştir. Bunların içinde; şöenler, kutlamalar, sözlü geleneğin ürünü destanlar, gösteri sanatları dahilinde karagöz, meddahlık, festivaller, el sanatları vb. gibi kültürel öğeler yer almıştır. Temsil listesi, acil koruma gerektiren unsurlar listesi, yaşayan insan hazineleri gibi listeler hazırlanmakta ve yayımlanmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo 1.3’te ise Türkiye’nin Soküm listesine alınan kültür öğelerine yer verilmiştir.

Tablo 1.3: Soküm Listesi

Sıra	Öğeler	Yıl	Ortak olan ülkeler
1	Meddahlık	2008	
2	Mevlevi Sema Töreni	2008	
3	Aşıklık Geleneği	2009	
4	Nevruz	2009	Afganistan, Azerbaycan, İran, Irak, Hindistan, Kazakistan, Pakistan, Tacikistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan
5	Karagöz	2009	
6	Geleneksel Sohbet Toplantıları	2010	

⁵² Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı, *Somut Olmayan Kültürel Miras* (İstanbul: Kültürel Mirası Koruma Müdürlüğü, t.y.), 12.

Tablo 1.3: Soküm Listesi (Devamı)			
7	Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali	2010	
8	Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah	2010	
9	Tören Keşkeği Geleneği	2011	
10	Mesir Macunu Festivali	2012	
11	Türk Kahvesi Kültür ve Geleneği	2013	
12	Ebru: Kağıt Süsleme Sanatı	2014	
13	Geleneksel Çini Süsleme Sanatı	2016	
14	İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka	2016	İran, Kazakistan, Türkiye, Kırgızistan, Azerbaycan
15	Bahar Kutlaması: Hıdırellez	2017	Türkiye, Makedonya
16	Işık Dili	2017	
17	Dede Korkut Mirası: Destan Kültürü, Halk Masalları ve Müzik	2018	Türkiye, Kazakistan, Azerbaycan
18	Geleneksek Türk Okçuluğu	2019	
19	Minyatür Sanatı	2020	İran, Özbekistan, Azerbaycan
20	Geleneksel Zeka ve Strateji Oyunu: Togyzqumaloq, Toguz, Korgool, Mangala/ Göçürme	2020	Kazakistan, Kırgızistan
21	Hüsn-i Hat Sanatı	2021	

Kaynak: T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı. (<http://aregem.ktb.gov.tr> adresinden uyarlanmıştır.)

Soküm sözleşmesi’ni imzaladıktan sonra Türkiye, kültürel miras konusundaki çalışmalarına başlamış ve ilk olarak soküm listesine 2008 yılında alınan öge “Meddahlık” olmuştur. Böylece hem kültürel zenginliğimiz ortaya çıkmakta hem de

yenilerinin eklenmesiyle kayıt altına alınarak korunmaktadır. Listede Türkiye’den yer alan ögeler vardır ancak dosyaya ortak diğer ülkelerde bulunmaktadır. Yani bazı ögeler birçok ülkenin kültüründe de yer almaktadır. Ülkelerin kültürlerinde de yer alan ve ortak olan ögeler ise şunlardır: Nevruz, İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü, Minyatür Sanatı, Mangala, Hıdırellez, Dede Korkut Mirası’dır.

Tablo 1.3’te UNESCO’nun soküm ögeleri ve ortak olan ülkeler yer almaktadır. Bu ülkeler: Azerbaycan, Kazakistan, Makedonya, Türkmenistan, İran, Irak vb. gibi ülkelerdir. Böylece kültürel mirasın korunması ve yaşatılması sorumluluğu altında bir değil birden fazla ülkeler yer alarak ortak mirasa sahip olmuşlardır. Buradan hareketle ögelerin “çok uluslu” ve “ulusal” olarak sınıflandırıldığını görmekteyiz. Bayramlar, festivaller ve ritüeller diğer ülkelerde de geleneksel hale getirilmekte ve kutlamalar yapılmaktadır. Böylece ortak kültürümüzde yer alan ögeler sürekliliğini korumakta ve nesilden nesile devamı sağlanmaktadır. Bu ögeler kayıt altına alınmakta ve kültürel çeşitliliğin ne kadar fazla olduğu da görülmektedir. Ayrıca nelerin olduğunu, ne olduğunu görüp bilme imkanımızda doğmaktadır. UNESCO insanlığın soküm listesine 2020 yılında “Minyatür Sanatı ve Geleneksel Zeka ve Strateji Oyunu: Mangala” alınmıştır. Hüsn-i Hat sanatı ise 2021 yılında listeye eklenen ögelerden biri olmuştur. Toplamda 21 ögenin dışında bulunan kültürel anlamda miras listeleri de bulunmaktadır. Bu listelerin oluşturularak kayıt altına alınması ve somutlaştırılması insanlık için çok önemli etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Gelecek nesillerin görmesi ve bilmesi için de önemli fayda sağlamaktadır.

Somut olmayan kültürel ögeler listesinin artması kültürel çeşitliliğin ve zenginliğin arttığının göstergesidir. Bu çeşitlilik toplumlar için büyük bir avantaj oluşturmaktadır. Türkiye de bu zenginliğe sahip ülkelerden birisidir. Dolayısıyla kültürel çeşitlilik ve zenginlik noktasında avantajlara sahip bir ülkedir. Bu avantaj ve zenginliklerin fırsata çevrilmesi beraberinde birçok yeni gelişmelerin yaşanmasını sağlayabilir. Kültürel zenginliklerin birçok insana ve ülkeye ulaşmasını sağlayarak toplumsal birlikteliğin ve duygudaşlığın yaşanmasına katkıda bulunmuştur. Böylece evrensel, barışçıl, sevgi dolu, anlayışlı, saygılı bir dünya düzeni oluşturulabilmektedir.

Somut olmayan kültürel miras ögeleri temsil ettikleri veya sahip oldukları unsurlara göre grublandırılmaktadır. Her ögenin yer aldığı bir grup ismi bulunmaktadır.

Örneğin, Ebru sanatı ‘‘klasik el sanatları’’ başlığı altında yer alırken Nevruz, ‘‘takvime bağlı inanış, kutlama ve gelenekler’’ başlığı altında yer almaktadır. Dolayısıyla sahip oldukları yapıya ve özelliğe göre başlıklar altında bulunmaktadır. Bunlar dışında Türk mutfağı kültürü, geleneksel sporlar, geleneksel seyirlik sanatlar ve oyunlar, halk ozanlığı geleneği, dokuma sanatı ve gelenekleri vb. gibi isimlerle grublandırma yapılabilmektedir. UNESCO insanlığın somut olmayan kültürel miras unsurları dışında bulunan birçok soyut kültür öğeleri bulunmaktadır. Bu öğelerin toplam sayısı 297’dir.

Bir kültür öğesinin listede yer alabilmesi için bazı aşamalardan geçmesi gerekmektedir. Listeye alınması planlanan öğe için önce araştırmalar yapılmakta, hazırlanmakta ve daha sonra aday olarak UNESCO ‘ya bildirilmektedir. Aday öğe veya öğeler gerekli incelemeler yapıldıktan sonra uygun görülürse listeye alınmakta böylece koruma altına da alınmış olmaktadır. Türkiye ise ulusal envanterini oluştururken bazı özelliklere dikkat etmektedir. Bu özellikler şunlardır:

- Soküm alanlarından birini taşıyor olması
- Geçmişten günümüze insanlar için büyük önem taşıması
- İnsanların veya bulunduğu bölgenin isteğinin olması
- Yok olup gitme ihtimali taşıması
- Çok eskiden beri süregelen olması
- Koruyabilmek için belli bir seviye düzeyinde bulunmak.

1.7. Soküm Sözleşmesi

Soküm öğeleri toplumların yaşamlarından doğmuş, yaşam tarzları, inançlar, adetler, hikayeler, gelenekler vb. ile oluşmakta ve ortak bir payda haline gelmektedir. İnsan ve doğa etkileşimi sonucunda meydana gelen bu soyut öğeler kültürel mirasın önemli parçasını oluşturmaktadır. Somut olmayan öğelerin unutulması, kaybolup gitmesi veya hatırlanmasının güç bir hale gelmesi olağandır. Bundan dolayı hatırdaki kalması ve varlığını sürdürebilmesi için koruma altına alınması gerekmektedir.

Ülkemizde kültürel miras öğeleri bulunmakta ve bu çeşitliliğin sürdürülebilmesi aynı zamanda yaşatılabilmesi için koruma altına alınması gerekliliği doğmaktadır. Soküm öğelerinin muhafaza edilmesi, gelecek nesillere aktararak yaşatılması ve insan hafızasında yok olup gitmesini engelleyip resmi hale getirilmesi sorumluluk hissiyatını

oluşturmaktadır. Aynı zamanda insan ürünü olan soyut kültürün görünür hale getirilmesi varlığının devamı için ihtiyaç halini doğurmaktadır.

Soküm sözleşmesi, bu hissiyatın bir göstergesini oluşturmaktadır. Türkiye’de 19 Ocak 2006 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinde oy birliği ile sözleşme kabul edilmiş ve sözleşmenin onaylanmasının uygun bulunduğu kanun mecliste çıkarılmıştır. 21 Ocak tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan bu kanun yayımlandıktan sonra yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise 2 ay sonra yani 27 Mart 2006’da tam anlamıyla bu konudaki işlemlerini süreç içerisinde tamamlamıştır. Türkiye, UNESCO’nun 2003 yılında kabul etmiş olduğu Soküm sözleşmesini 2006 yılında oy birliği ile kabul ederek bu tarihten itibaren somut olmayan kültürel öğelerin belirlenmesi için çalışmalarını yürütmüştür. Gelecek nesillerin bilinçlendirilmesi, somut olmayan kültürel mirasın çeşitliliğin ve zenginliğin artırılması, taraf devletlerle işbirliğinin oluşturulması ve üzerlerine düşen sorumlulukların yerine getirilmesi, ortak sorunların hep birlikte yardımlaşma duygusuyla, kaybolma tehlikesine karşı farkındalık ve bilinçlilik içinde çözümlenmesi düşüncesi içerisinde bulunularak soküm sözleşmesi kabul edilmiştir.

Sözleşmenin amaçları şu şekildedir:

- Soküm’ü korumak,
- İlgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek,
- Soküm’ün önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı artırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak,
- Uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak.⁵³

Türkiye de bu doğrultuda sözleşmeye uygun şekilde çalışmalarına başlamıştır. Çalışmalar ilk olarak korunması gerekli öğelerin belirlenmesi yönünde olmuştur. Bu belirleme taraf devletlerin ilk uyması gereken aşamayı oluşturmaktadır. Bu konuda en önemli rol, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğüne

⁵³ Serpil Demirezen ve Gülendam Aktaş, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretimine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi” *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 Aralık 2020. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/befdergi/issue/59091/699782>

düşmektedir. Kültürel öğelerin kayıt altında tutulması, saklanması ve yayımlanması bakanlığın görevleri arasında yer almaktadır.

Ülkemizde kaybolma riski taşıyan, geleneklerimizi yansıtan, insanlar tarafından oluşturulan öğeler belirlenmiş ve belirlenen ölçütleri taşıması halinde onay alınarak liste oluşturulmuştur. Listede yer alması istenilen öğeler, komisyondan geçtikten sonra makam onayı ile kabul edilmektedir. Kültürel miras içerisinde yer alan bazı öğelerin başka ülkelerle ortak değeri paylaşması nedeniyle ortak olan değerler sayesinde ülkeler arasında dayanışma, işbirliği ve yakınlaşmanın oluşturulması da diğer bir amacı oluşturmaktadır.

Somut olmayan kültürel öğelerin yok olmaması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması toplum içinde de aktif şekilde yer alması önem taşımaktadır. Toplumsal birlikteliği, uyum sağlamayı, manevi duygudaşlığı oluşturması göz önüne alınacak olursa “koruma” kavramı bu noktada anlam kazanmış olacaktır.

Kültür öğelerinin korumaya alınması için belli ölçütleri taşıması gerekmektedir. Bu alanlardan birini taşıması gerekmektedir. Bu alanlar şunlardır :

- Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında bir araç olan dille birlikte sözlü anlatımlar ve uygulamalar,
- Gösteri sanatları,
- Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler,
- Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar,
- El sanatları geleneği.⁵⁴

Sözleşmenin maddesine bakılacak olursa, II.Madde; Taraf devletler, kendi toprağı üzerinde bulunan somut olmayan kültürel mirasın korunmasını güvence altına almak için gerekli önlemleri alacaktır⁵⁵ ibaresi bulunmaktadır. Bu madde sözleşmeyi imzalayan devletlere sorumluluklar yüklediğini göstermektedir. Her devletin kendi kültürel mirasını koruma sorumluluğı ve gereken önlemleri alma yükümlülüğü bulunmaktadır.

⁵⁴ “Somut Olmayan Kültürel Miras Alanları”, (Erişim Tarihi 22.12.2020), <https://teftis.ktb.gov.tr>

⁵⁵ “UNESCO”, (Erişim Tarihi 04.06.2021), <https://www.unesco.org.tr>

Sözleşme, insanlar arasındaki bağı sağlamlaştıracak birlik ve beraberlik duygularının oluşmasını sağlamakta, aitlik hissini yaşatmakta, sahip olunan ortak değerler etrafında toplayarak duygu ve düşüncelerin paylaşılmasında etkili olmaktadır. Aynı zamanda sahip olunan değerlerin farkındalığı oluşmakta, kültürel zenginliğin, kültürel kimliğin kaybolmasını engellemekte ve kültürün yaşatılması inancını, bilincini oluşturarak değerlerini koruma amacı taşımaktadır. Sözleşmeyi onaylayan devletler kültürel mirasın korunması noktasında önemli bir adım attıklarını da göstermektedir.

Soküm sözleşmesi kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilmesi için resmi olarak atılan ilk adımı oluşturmaktadır. Bu anlamda kültürel öğelerin tanıtılması, tanınması ve kaybolmasını engelleme yönünde farkındalık ve bilinç ile hareket edildiğini göstermektedir. Sözleşme maddelerinin kabul edilmesi kültürel anlamda çok büyük bir önemi teşkil etmektedir. Kültürel farkındalığın canlı tutulması, bilincin gelecek nesillere aktarılması, kültürel öğelerin varlığını sürdürmesi noktasında önemli bir gelişme olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin de Soküm sözleşmesini imzalaması kültürel anlamda verdiği önemi, hassasiyetini ve sahip olduğu farkındalığı göstermektedir.

UNESCO'nun doğrudan kültürel mirasın korunmasına yönelik ilk sözleşmesi 14 Mayıs 1954 tarihinde kabul edilen Silahlı Çatışma Durumunda Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ve Protokolü'dür.⁵⁶ Bu sözleşme savaş, çatışma ya da herhangi bir olası durumda kültürel mirası kaybetme düşüncesi ile yapılmıştır. Çünkü kültür öğeleri böyle olası durumlarda kurtarılması pek de mümkün olmayan unsurlardır. Dünyanın değişmesine, küreselleşmenin getirdiği etkilere ve endüstrileşmeye karşı direniş gösteren bir sözleşme niteliğindedir. Önlem niteliğinde alınan ve imzalanan bu sözleşme kültürel varlıkları koruma, farkında olma ve sorumluluk hissetme duygusundan oluştuğu söylenebilir. Ancak bu sözleşme genel bir isim taşımaktadır. Yani kültürel mirasa sadece "maddi" gözle bakılmaktadır. Ancak kültürel miras maddi olmayan yani somut olmayan öğeleri de kapsamaktadır. Somut olmayan öğelerin böylesi genel bir başlık halinde yer alması uzmanları ve düşünürleri rahatsız etmiştir. Sadece maddi göz ile bakılmaması gerektiği kanaatinde olmuşlar ve konu hakkında düşüncelerini beyan etmişlerdir. Bu yönden manevi kültürü maddi kültür içerisinde çıkararak ayrı bir terim

⁵⁶ Oğuz, "Somut Olmayan Kültürel Miras".

olarak görülmesi sağlanmıştır. Adlandırılacak olan öğelere çeşitli şekillerde isim önerileri getirilmiştir. Son olarak verilen isim ”somut olmayan kültürel miras” olmuştur.

Bu sözleşme soküm öğelerinin koruma altına alındığının, gelecekte yok olma tehlikesine karşı farkına varılarak önlem alındığının ve bu konuda gerekli adımların atıldığının göstergesi olmuştur. Bu doğrultuda üye olan devletlere yükümlülükler getirilmiştir. Türkiye de bu sözleşme kapsamında somut olmayan kültürel miras listesi ve yine bu terim kapsamına giren kültür öğelerini icra ederek ustalaşmış insanları “Yaşayan insan hazineleri” olarak adlandırmakta ve listelerini oluşturmaktadır. Bu durum kültürü yaşatan ve nesilden nesile aktaran insanlara saygı duyulduğunun bir göstergesidir. Festivaller, kültür etkinlikleri, şenlikler vb. düzenlenerek yaşatılmaya, hatırlatılmaya, unutturmamaya ve gelecek nesillere tanıtılmaya çalışılmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı resmi internet sayfasında (ktb.gov.tr) kültürel miras ile ilgili metin, görseller ve videolara yer verilerek halkın erişimine imkan sağlanılmaktadır.

1.7.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Öğeleri

1.7.1.1. Meddahlık

Meddahlık her türden insana hitap eden bir sanattır. Meddahlar çeşitli sesler çıkararak ve çeşitli davranışlar sergileyerek insanları taklit ederler. Jest ve mimik kullanırlar. Hikayeyi anlatmadan önce olayı, kişi veya kişileri, playın geçtiği mekanı, mekanın nasıl bir yer olduğunu anlatmaktadır. Meddahlar belli başlı eğitim görmemekle birlikte eğitim almış meddahlarda bulunmaktadır. Meddahlık’da; zekası, söz kabiliyeti, taklit yeteneği, ses, jest ve mimiklerin ortaya çıkması, mizah yeteneği, canlandırması vb. önemli özellikler bulunmaktadır. Anlatımlar ve taklitler gerçek hayatta var olan olay veya kişilerdir.

Meddahlar insanların taklitlerini yapan bir oyuncu aynı zamanda da bunları izleyenlere sunan sanatçılardır. Meddahlar çok iyi gözlemcidirler ve günlük hayatta gördükleri olayları bir fotoğraf çeker gibi belleğine kaydetmekte ve sahnede ustalıkla gösterisini sergilemektedir. Meddahlar anlattıkları hikayenin en heyecanlı yerinde merak uyandırmak amacıyla anlatıma ara verdiği sırada izleyicilerden para toplamaktadır. Anlatı sırasında heyecan verici yerde durur ve sonunu merak edenler için bir çeşit hediye aracı olarak para toplama işlemini gerçekleştirmektedir. Toplanan paradan sonra hikayenin

kalan heyecanlı kısmı anlatılmaya devam edilmektedir. Anlatılan hikayeler gerçektir ve hikaye içerisinde olağanüstü varlıklara yer verilmemektedir.

Meddahlar anlatımlarıyla ders vermekte, tenkitte bulunmakta, güldürmekte ve alay ederek gösterilerini sergilemektedir. Gerçek hikayeler anlatıldığı için yaşanan dönemin bütün özelliklerini yansıttığı söylenilebilir.

Meddahlık, soküm listesine 2008 yılında eklenmiştir.

1.7.1.2. Mevlevi Sema Töreni

Sema, fanilik içinde beka zevkini tatmak, Allah'ın sırrına aracısız ulaşmak, Allah'la buluşmak, Aşk kucaklayıp bağrına basmaktır.⁵⁷ Sema törenleri geniş salon yerde yani semahanelerde yapılmaktadır. Sema demek, dönmek ve hareket etmek demektir. Dünyadaki her varlık sürekli dönmekte ve hareket etmektedir. Atomlar, yıldızlar, gezegenler, dünya vb. gibi. Bu hareket ve dönme olayı, cisimlerin var olmalarının göstergesi olarak düşünülmektedir. Yani varoluşlarının temeli bu dönme ve hareket olayı görülmektedir. Bundan dolayı kendi etraflarında dönen semazenler de bu olayın sembolü haline gelmiştir. Semazenlerin dönerken kullandıkları el duruşlarına : Sağ el avuç içinin yukarı bakması "‘hakk’tan aldığı", sol el avuç içinin aşağı bakması ise "‘halka verme" şeklinde anlamlar yüklenilmiştir. Hareketler musiki ile ritme uygun şekilde gerçekleşmektedir.

Sema'da kendinden geçme, dünyevi işlerden arınma, ilaha yönelme, ulaşma, anma ve içindeki ilahi aşkın ortaya çıkması, dünyadan soyutlanma demektir. Semazenler semahı gerçekleştiren kişilerdir. Birbirlerini selamlar, ellerini açıp uygun konuma getirir, başlarını eğip ve kendi etrafında dönmeye başlarlar. Giydikleri kıyafetin beyaz renkli olmasının sebebi saf, temiz ve arınmayı simgelemesidir. Sema, kişinin ilaha olan sevgisinin harekete geçmiş halidir.

Mevlana, hem zihniyeti ile hem de hayat felsefesi ile devrin önemli ve büyük islam düşünürlerinden birisi olmuştur. Tasavvufi konularda eğitim vermiş ve içinde büyük bir Tevhid inancı ile yaşamını devam ettirmiştir. Mevlana'daki aşk ilahi aşktır ve bu aşkla tüm benliğini yaşamış, düşüncelerini de yaşatmıştır. Düşünceleri, hayatı, yaşam

⁵⁷ "Sema", (Erişim Tarihi 06.06.2021), <https://Aregem.ktb.gov.tr>

tarzı hep bu ilahi yolda devam etmiştir. Mevlana, tüm insanları kucaklayıp, eşit ve bütünlük içinde olmalarını arzulamıştır. Mevlananın yürüdüğü bu yolda ona eşlik eden insanlar olmuş ve bu insanlara da “Mevlevi” denilmiştir. Bu yolda olan kişiler, içlerindeki mutluluğu, sevinci, coşkuyu, heyecanı vb. duyguları daha çok yaşatmak ve bu duygulara tercüman olması amacıyla tören icra etmektedirler.

Mevlevi Sema Töreni, soküm listesine 2008 yılında eklenmiştir.

1.7.1.3. Aşıklık Geleneği

Aşıklık geleneği sözlü kültürümüzün bir parçasını oluşturmaktadır. Saz ile birlikte şiirler okuyup, hikayeler anlatan kişilere “saz şairi” ya da “aşık” isimleri verilmektedir. Aşıklık geleneğini icra eden ozanlar, istedikleri kişi veya kişilere, yerlere, dinleyicilere, izleyicilere çeşitli göndermeler yapmaktadır. Rahatsız oldukları olay veya durumlara karşı dolaylı bir eleştiri de yapılmaktadır. Aşıklar; insanların dile getiremediği, yansıtamadığı duygu ve düşünceleri dile getiren, insanların duygularına, hislerine rehberlik eden kişidir.

Ozanlar yazılı metin olmadan ve doğaçlama şeklinde icra etmektedir. Dörtlükler şeklinde ve konu sınırlaması olmayan, karşılıklı veya tek başına sözcüklerin kafiyeli olarak saz eşliğinde söylenilmesidir. Aşıklık geleneğinde hem nazım (şiir) hem de nesir (düz yazı) yer almaktadır. Günümüzde bu geleneği yaşatmak ve devam ettirmek için festivallerde, özel olarak düzenlenen eğlence yerlerinde aşıklar gelerek mesleğini icra etmektedir. Bunun yanında düğünlerde, sohbet toplantılarında, televizyon programlarında yer alarak varlıklarını göstermektedir.

Sözlü kültürün yaşadığı ve ortaya çıktığı merkez insan hafızasıdır ve sözlü kültürün ögesi olan Aşıklık geleneği de içinde barındırdığı usta-çırak ilişkisi nedeniyle nesilden nesile geçmesinde etkili olmuştur. Kars, Erzurum, Sivas, Erzincan, Ardahan vb. gibi ülkemizin çeşitli şehirlerinde bu geleneği sürdüren aşıklar bulunmaktadır. İlk akla gelen ve ismiyle anılan Aşık Veysel olmak üzere bunun yanında Aşık Reyhani, Aşık Mahzuni Şerif, Aşık Şenlik, Aşık Şeref Taşlıova vb. birçok saz şairimiz yani “Aşıklar” bulunmaktadır. Aşıklar halk edebiyatımızda da önemli yere sahiptir.

Ben giderim adım kalır

Dostlar beni hatırlasın

Düğün olur bayram gelir

Dostlar beni hatırlasın.⁵⁸ Bu dizeler Aşık Veysel'e aittir. Aşık Veysel'in eserlerinde yaşadığı dönemin, hayatın ve onda bıraktığı etkileri görmek mümkündür. Çünkü o eserlerine düşüncelerini, duygularını ve hislerini yansıtmıştır.

Aşıklık Geleneği, soküm listesine 2009 yılında eklenmiştir.

1.7.1.4. Nevruz

Nevruz, çeşitli toplumlarda kendi kültürünün derinliklerindeki bir olayı kaynak göstererek kültür değerleriyle özdeşleştirip sembolleştirerek bayram niteliğinde kutlanılan gündür.⁵⁹ Bayram niteliğinde kutlanılan ve baharın gelişini çağrıştıran olaylar sonucunda her toplumda farklı şekillerde yer almış geleneksel hale getirilmiş ve insanlar tarafından günümüze taşınarak kültürümüzde yer almıştır. İnsanlar hayatlarında meydana gelen olaylara çeşitli anlamlar yükleyerek kutlama, eğlence, tören vs. haline getirmişlerdir. Yeni bir yılın, baharın geldiğini, bolluk ve bereketin yaşanacağı, ağaçların yeşerdiği, doğaya canlılık geldiğini temsil eden, gösteren, anlamlar ve simgelerle yüklü bir kutlamadır. Anlam yüklenilen olaylar heyecan ve büyük bir sevinç ile kutlanarak kültürümüzde yer almıştır. Her topluma göre farklı zamanlarda, farklı usul ve şekillerde kutlanılsa da, kutlama amaçları her toplumda aynıdır. Bayram niteliği taşıyarak insanları birleştirici ve toplum üzerinde canlılık getirmesi bakımından işlevsel hali bulunmaktadır. Olayların tarihleri bilinmediğinden dolayı, her olay farklı şekilde anlamlar yükleyerek simgeleştirilmiştir. Hasat zamanı, baharın gelmesi, ekin ekme zamanı gibi olayların insan hayatının canlandığının habercisi olmuştur. Nevruz da baharın gelişini müjdeleyen bir sembol haline getirilmiştir. Bu ortak günler topluluklar tarafından ortak hale getirilerek kutlama boyutuna ulaşmıştır. Farklı kültürlerde kabul edilip, değişik şekillerde insan hayatında yer almıştır. Anadolunun coğrafyalarında, komşu coğrafyalarda yerini alarak çeşitli şekillerde yaşatılmıştır. Azerbaycan, Kazakistan, Kırım vb. gibi coğrafyalarda kutlanılmaktadır.

⁵⁸ ‘‘Aşık Veysel’’, (Erişim Tarihi 06.06.2021), <https://Aregem.ktb.gov.tr>

⁵⁹ Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı, *Somut Olmayan Kültürel Miras*, 11.

Nevruz, her toplumun; sosyo-ekonomik hayatını, yaşayışlarını, inançlarını, coğrafyalarını, iklim özelliklerini, hayat gayelerini kendi bünyesinde barındırarak kutlamalarda bize göstermektedir. İnanç ve yaşam şekillerini bize yansıtan bir yapıya sahiptir. Doğanın yeşermeye başlaması, canlılık gelmesi vs. gibi özellikle göçebe kültürde yaşayan insanların doğanın uyanmasını, yeni dönem ile bolluk, bereketin geleceği inancı ile bayram niteliğinde kutladıkları görülmektedir. Baharın gelmesiyle birlikte otlar yeşerir, hayvanların yem ihtiyacı karşılanır, çiçekler açar ve tabiattan faydalanılarak birbirine bağlı sonuçlar zinciri gerçekleşmiş olur. Doğa ile birlikte insana da canlılık getirmektedir. Bu canlanmanın gerçekleştiği 21 Mart tarihi insanlar arasındaki bağları güçlendirerek ortak bağlarla bağlanmasında, birlik ve beraberlik duygularının oluşmasında önemli katkılar sağlamaktadır.

Nevruz, soküm listesine 2009 yılında eklenmiştir.

1.7.1.5. Karagöz

Karagöz, gölge oyunu veya gölge tiyatrosu olarak karşımıza çıkmaktadır. Karagöz, tarihi çok eskilere dayanan bir gölge oyunudur. Deve derisinden yapılan ve çeşitli renklerle boyanan kuklalar, perdenin arkasından ışık yardımıyla suretlerinin perdeye yansması sonucu ortaya çıkan gösteri oyunudur. Karagöz ve Hacivat ana karakterler olmakla birlikte bunların yanında ek olarak; Zenne, Bebe ruhi, Tuzsuz deli bekir gibi oyuncular da yer almaktadır.

Karagöz, eğitim görmemiş, aklına geleni söyleyen, açık sözlü bir karakterdir. Oyunda kendisine söylenenleri sürekli yanlış anlamakta veya hiç anlamayarak kendince anlamlar yüklemektedir. Bu durumda yanlış anlamlar oldukça fazlalaşmaktadır. Hacivat ise yarı eğitim görmüş, az da olsa bilgi sahibi birisidir. Karagöz'ün yanlış anladığı kelimeleri sürekli düzeltmekte ve doğrusunu anlatmaya çalışmaktadır. Karşılıklı atışmalar, zıtlıklar ve diyaloglar nedeniyle eğlenceli bir görünüm oluşmaktadır. Oyun genellikle ikisi arasında geçen konuşmaların mizahi olması nedeniyle izleyenleri güldürmekte ve ortamı eğlenceli hale getirmektedir.

Oyun sergilenirken toplumda yaşanmış olay veya bulunulan durum eleştirilerek mizahi şekilde verilmektedir. Oyun gösterimi sırasında oyuna renklilik katması ve desteklenmesi için tef ile sesler çıkarılmaktadır. Karagöz geleneği geçmişten günümüze

varlığını korumuştur. Günümüzde özellikle Ramazan ayında ve diğer günlerde gösteriminin yapılmasıyla etkinliklerde yer verilerek yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Karagöz Geleneği, soküm listesine 2009 yılında eklenmiştir.

1.7.1.6. Geleneksel Sohbet Toplantıları

Toplantılar adından da anlaşılacağı üzere sohbet etmek, eğlenerek vakit geçirmek, birlik ve beraberlik duygularının yaşatıldığı ortamlardan oluşmaktadır. Kitle iletişim araçlarının ve sosyal medyanın henüz yaygın olmadığı dönemlerde iş dışındaki zamanı güzel ve eğlenceli şekilde geçirebilmek, sıkıntı ve stresi atmak için sohbet toplantıları yapılmaktadır. Günün stresi ve yorgunluğunun atılmasında önemli yere sahiptir. Bunun yanında şarkı, türkü, oyun ve müzik olmazsa olmazlardandır.

Sohbet toplantıları, geleneksel oyunların sergilenmesi, kültürel değerlerin, yöresel müziklerin sergilenmesi ile yaşatılan bir tür etkinlikler toplamından oluşmaktadır. Toplantılar kapalı yerlerde, evlerde veya “oda” denilen alanlarda yapılmakta, birbirlerine karşı birlik ve dayanışma ruhunu taşıdıklarını göstermektedir. Boş vakitlerin değerlendirilmesinde, birlik ve beraberlik duygularının kazandırılmasında, insanların kötü alışkanlıklardan uzak tutulmasında önemli işlevlere sahiptir. Sohbet toplantılarında tüm insanlara eşit gözle bakılmakta, hiçbir ayrıcalığa yer verilmemekte ve sözlü kurallar yer almaktadır.

Geleneksel sohbet toplantılarının, yöreden yöreye çeşitli isimleri bulunmaktadır. Şanlıurfa’da; sıra gecesı, Elazığ’da; kürsübaşı sohbeti, Çankırı’da; yaren vb. gibi farklı şehirlerde farklı isimler ile yer almaktadır. Örneğin, Kayseri Sarız Kuçcu köyünde eskiden ev oturmaları yapılmaktaydı. Bu sohbetlerin gerçekleştiği mekan ise Mehmet Ağa’nın eşi Gara Emine’nin eviydi. Gara Emine, geç saatlere kadar süren sohbetleri tadında bitirmek için misafirlere nezaketen şu veciz sözü dile getirmekteydi;

Yandı bitti köz,

Kalmadı söz,

Kalkın gidin siz,

Yatacağız biz.

Geleneksel Sohbet Toplantıları, soküm listesine 2010 yılında eklenmiştir.

1.7.1.7. Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali

Güreşçilerin hayvan derisinden yapılan özel kıyafet giydikleri, vücutlarına zeytinyağı sürdükleri ve yeşil alanlarda yapılan, temel kuralları bulunan bir Türk sporudur. Vücutlarına sürdükleri zeytinyağı; rakiplerini tutmalarını ve kavramalarını zorlaştırdığı için vücut kuvveti gerektiren bir spor olduğu söylenilebilir. Güreş yapan insanlara ‘‘Pehlivan’’ unvanı verilmektedir. Pehlivan olan kişinin toplumdaki yeri büyüktür. Pehlivanların toplumdaki saygınlığını koruması, topluma örnek olması ve bu doğrultuda örnek davranışlara sahip olması beklenen bir durumdur.

Osmanlı saraylarında büyük ilgi gösterilen, bayramlarda, düğünlerde gösterimi yapılarak süreklilik gösteren ve geleneksel olarak varlığını koruyan bir festival etkinliğidir. Sözlü kurallar bulunmakla birlikte, yapılan güreşlerde davul ve zurna çalınmakta, hakemlik edecek kişiler bulunmaktadır. Ödül ise altın kemerdur. Günümüzde güreş denilince akla ilk gelen yerin Edirne olmasındaki neden, Osmanlı zamanında Edirne Sarayı’nda güreş meydanının kurulmuş olmasıdır. Kırkpınar yağlı güreşleri, 14.yüzyılda Rumeli’de doğup günümüze kadar uzanan geçmişiyle dünyanın en eski güreş festivallerinden biridir.⁶⁰

Güreş; karşılıklı saygıyı, beden ve zihin gücü becerisini gösteren, rekabetli bir spordur. Günümüzde bu sporu meslek edinmiş insanlar bulunmaktadır. Sıcakların görüldüğü yaz aylarında özellikle haziran ve temmuz aylarında sergilenmektedir.

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali, soküm listesine 2010 yılında eklenmiştir.

1.7.1.8. Alevi- Bektaşî Ritüeli: Semah

Semah; işitmek, güzel ve iyi şöhreti, anlayışlı durmak’’ anlamına gelir.⁶¹ Semah göçebe kültürden gelmekte ve buna bağlı olarak da değişimi her topluma göre farklı olmaktadır. Kişi sayısı belli sayılar düzeninde yapılmaktadır. Kadın- erkek karışık şekilde gerçekleştirilir ve herhangi bir kurala bağlılık yoktur. Semah’ta değişmez kurallar bulunmadığından dolayı çeşitlilik göstermiş ve birçok türü ortaya çıkmıştır.

⁶⁰ ‘‘Kırk Pınar Yağlı Güreşleri’’, (Erişim Tarihi: 18.11.2021), www.kulturportali.gov.tr

⁶¹ Fuat Bozkurt, *Semahlar: Alevi dinsel oyunları* (İstanbul: Kapı Yayınları, 2018), 1.

Kullanılan müzik türü ise türküdür. Müzik ile birlikte çeşitli hareketler sergilenmekte, beden hareketleri müziğin ritmine uygun olarak yapılmaktadır. Türkü eşliğinde söylenen sözlerde; birlik ve beraberlik kavramı, sevgi, paylaşma, dayanışma vb. gibi tavsiyeler yer almaktadır. Öğüt niteliğindeki bu sözlerde aslında insanlara nasıl olması gerektiği, toplumda nasıl davranması gerektiği konusunda mesajlar yer almaktadır. Hem dini konulara hem de dindışı konulara yer verilerek insanlara coşku ve heyecan yaşatarak duyguların kabarmasına neden olmaktadır. Böylece insanların manevi duygu ve düşüncelerinin dile gelmesinde ve korunmasında önemli role sahiptir. İnanç gereği yapılan bir dinsel tören şeklinde tarif edilebilmektedir. Günümüzde çeşitli yörelerde farklı türlerde gerçekleştirilmektedir.

Alevi- Bektaşî Ritüeli: Semah, soküm listesine 2010 yılında eklenmiştir.

1.7.1.9. Tören Keşkeği Geleneği

Keşkek, insanların bir kutlama için biraraya gelmesiyle pişirilen ve ortak yardımlaşma ile yapılan tören yemeğidir. Ana malzemesi buğday'dır. Buna ilaveten et konularak pişirilen geleneksel bir yemektir. Yörelere göre farklı isim ve teknik kullanılsa da taşıdığı anlam bakımından ortaktır. İnsanlar için özel anlam taşıyan ve değerli görülen günlerde yapılmakta, insanları ortak paydada birleştirmektedir.

Ülkemizde İzmir, Erzincan, Sivas, Uşak, Manisa vb. gibi illerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Asker uğurlamalarında, düğünlerde, kutlamalarda, özel günlerde yapılan, bereketin ve beraberliğin yemeğidir. Kalabalık ortamlardaki insanlara yapıldığı için büyük tencere veya kazanda pişirilmektedir. Yardımlaşma, dayanışma, birlik ve beraberlik duygularının oluşmasına katkı sağlayarak kadın, erkek, genç, yaşlı, çocuk demeden her türlü insanın katılımı ve iş bölümü ile yapılarak törenlerde pişirilen yemeğin ismi "Keşkek" tir. Günümüzde keşkek törenleri, festivalleri, etkinlikleri yapılmakta ve gelenek devam ettirilerek yaşatılmaya çalışılmaktadır. Törenlerde yapılarak önemli hale gelmiş ve geleneksel bir yemek olarak kültürümüzde yer almıştır.

Tören keşkeği geleneği, soküm listesine 2011 yılında eklenmiştir.

1.7.1.10. Mesir Macunu Festivali

Mesir macunun nasıl, ne zaman ve nerede ortaya çıktığı ile ilgili çok sayıda rivayetler bulunmaktadır. Mesir macunu birçok baharatın karışımı ile yapılmaktadır.

Buradaki düşünce insanlara şifa verdiği ve güçlenip enerji sağladığı yönündedir. Osmanlı Dönemi'nde Ramazan aylarında ve özel günlerde yapılarak halka dağıtılmıştır. 41 çeşit baharatın karışımı ile yapılmaktadır. Macun kelimesi Arapça yoğurmak anlamına gelen acn sözünden türetilen “yoğurulmuş” ya da “hamur edilmiş” demektir.⁶² İnsanlara şifa olduğuna, güçlendirip enerji verdiği düşünülmektedir. Bu düşünce özellikle hafza sultanın iyileşmesi için merkez efendi tarafından hazırlanan macunu tüketmesi ve sağlığına kavuşması nedeniyle daha da kuvvetlenmiş, bundan sonra da yapılmasına karar verilerek günümüze kadar süreklilik göstermiştir.

Günümüzde de değişik renklerde yapılmakta ve çubuğa sarılarak dağıtımı yapılmaktadır. Bunun yanında kavanoz veya kağıt içerisinde görmek de mümkündür. Kutlamalarda, bayramlarda ve özel şenlik günlerinde dağıtılmaktadır. İnsanları canlı tutması, güç vermesi, bazı rahatsızlıkları gidererek etkilerini göstermesi ile bilinmektedir. Mesir macunu şenlikleri Manisa ilinde geleneksel şekilde düzenlenmektedir.

Mesir Macunu Festivali, soküm listesine 2012 yılında eklenmiştir.

1.7.1.11. Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği

Kahve kelimesinin ortaya çıktığı yer ile ilgili çeşitli görüşler bulunmakta ancak tam olarak nerede ve nasıl ortaya çıktığı bilinmemektedir. İlk zamanlarda yiyecek olarak tüketilen kahve, daha sonraları içecek şeklinde tüketilmeye başlanmıştır. Zamanla farklı coğrafyalara yayılarak kullanılmaya başlanmıştır. Çekirdeklerinin toz haline gelmesi sonucunda tüketilmektedir. Suya atılan kahve çekirdeklerinin cezveye konularak, kömür ateşine verilmesi sonucu pişen ve telvesi alınan kahvenin fincanlara doldurulmakta, yanında su içeceği ve lokum yiyeceği ile birlikte tüketilmektedir. Ayrıca kum üzerinde ve tüp üzerinde de olmak üzere çeşitli pişirme yöntemleri bulunmaktadır. Topraklarımıza girmesi ile birlikte yaygınlaşması, tüketilmesiyle alışkanlık haline gelmesi Osmanlı'da da rağbet gören kahve; kız isteme, söz, nişan, arkadaş sohbetlerinde vs. tüketilen bir içecek haline gelmiştir. “Bir kahvenin kırk yıl hatrı vardır” sözü, kahveye verilen önemi ve dost ile yapılan sohbetin anısını, derecesini bizlere anlatmakta ve kahveye verilen değeri göstermektedir.

⁶² Recai Yahyaoğlu, *Mesir Macunu* (İstanbul: Nesil yayınları, 2005), 24.

Kahvenin Osmanlı kültürüne ne zaman girdiği kesin olarak bilinmemekte ancak kahve çekirdeğinin etiyoöyanın eski adı olan habesistan’da tüketildiğı, Yemen, Kahire gibi yerlerde yayılmaya başladıktan sonra Avrupa’da da yayılım gösterdiği bilinmektedir. Kahve; sohbetin, muhabbetin, paylaşımın, insanlar arasındaki iletişimin sembolü haline gelmiştir. Bunun yanında zinde tutma, enerji verme ve algıyı açma gibi çeşitli işlevler için de kullanılmaktadır.

Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneğı, soküm listesine 2013 yılında eklenmiştir.

1.7.1.12. Ebru: Türk Kağıt Süsleme Sanatı

Bu sanat; el becerisi, sabır, teknik bilgi gerektiren geleneksel bir el sanatıdır. Suyun yüzeyine arzu edilen her türlü desen ve şekiller yapılmaktadır. Bu desen ve şekiller kişinin ruh dünyasının birer yansımasını oluşturmaktadır. Ebru yapımında kullanılan malzemeler özeldir. Su yüzeyine dokundurulan her boya ile yapılan resimler farklı şekillerde yapılmaktadır. Ruhsal doygunluğu ve manevi hazzı yaşayarak gerçekleştirilen bu sanat huzuru sağlamaktadır. Ebru sanatının gerçekleşmesi için fırça ile suya atılan boya ların ve atış ların belirli bir ritmik düzende bulunması gerekmektedir. Az veya çok hızlı yapılan hareketler ebrunun yapısını bozmaktadır. Bu yüzden dengeyi sağlamak önemlidir. Adeta suyun yüzeyinde dans eden boya ların şekil almasında dikkat, sabır ve el esnekliği önemlidir.

Kağıdın süslemesi ile oluşturulan bu sanat, farklı ülkeler tarafından da yapılmaktadır. Ayrıca malzemelerin iyi ayarlanması, dengeli kullanılması, eşit ve istenilen bir görünüm elde edilmesi de önemlidir. Yapılan şekil ve desenler tamamen sanatçının ruh dünyasına bağlıdır. Günümüzde de kurslar verilmekte ve bu gelenek yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Ebru: Türk Kağıt Süsleme Sanatı, soküm listesine 2014 yılında eklenmiştir.

1.7.1.13. Geleneksel Çini Ustalığı

Çini hamurunun özel sıcaklıklarda pişirildikten sonra çeşitli renklerle boyanan ve desenler yapılarak gerçekleştirilen geleneksel bir el sanatıdır. Bursa, Kütahya, Edirne, İstanbul gibi yerler çiniciliğın ön plana çıktığı ve bu sanatın gelişmesini sağlayan önemli şehirlerdir. İstenilen şekil, renk ve desen yapılmakla birlikte, bitkiler, hayvanlar,

geometrik desenler çizilmektedir. Kırmızı, yeşil, beyaz, mavi gibi renkler geleneksel özelliği yansıtmaktadır.

Kullanılan malzemeler, boyalar, belirli bir sıcaklıkta pişirilmesi, yapılan şekiller ile estetik duygusunu ortaya çıkaran, hüneri, bilgi ve beceriyi yansıtan el sanatı olarak karşımıza çıkmaktadır. Selçuklu ve Osmanlı dönemleri'nde çok tercih edilen, odalarda, günlük kullanılan araçlarda, mimari süslemelerinde kullanılan ve yoğun ilgi gördüğü dönemler olmuştur. Günümüzde ise camilerde, ev eşyalarında ve mimari yapılarda süsleme olarak kullanıldığını görebilmekteyiz. Günümüzde tabak, vazo, tablo gibi eşyalarda görülürken, geçmişte; medrese, cami, duvar üzerinde kullanıldığı bilinmektedir. Çini ustaları tarafından bu sanat devam ettirilerek günümüze kadar ulaştırılmış ve geleneksel hale getirilmiştir.

Geleneksel Çini Ustalığı, soküm listesine 2016 yılında eklenmiştir.

1.7.1.14. Yufka Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü

Ekmek hem sofraların hem de insanların hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Uzun süre saklanıldığı için çokca tercih edilmekte, yapım aşaması zahmetli olduğundan dolayı da işbirliği içerisinde paylaşımı gerektiren bir kültür unsurumuz olmuştur. Mayalı veya mayasız hamurun oklava ya da el ile ince olarak açılmasıyla sac üzerinde veya tandırda pişirilen bir kültür unsurudur. Toplumlarda ‘‘lavaş, katırma, jupka, yufka’’ gibi çeşitli isimler ile anılmaktadır. Özellikle bir araya gelen insanların birbirlerine yardım ederek kışın veya yazın tükettikleri bir yiyecektir.

İnce ekmeğin yapılmasında, hazırlanıp pişirilmesinde el emeği ve güç önemlidir. İnsanlar arasında iş bölümünü, paylaşmayı, yardımlaşmayı, dayanışmayı, birlik ve beraberlik duygusunun kazandırılmasında önemli rol oynamaktadır. Çok sayıda yapılan ekmekler kış mevsiminde yenilmek için hazırlanmakla birlikte bayram ve düğün gibi özel günlerde de yapılmaktadır. Azerbaycan, İran, Kazakistan gibi ülkeler olmak üzere ülkemizin çeşitli bölgelerinde yapılmaktadır. Birçok ülkede yapılması sebebiyle ortak dosyada yer alan bir kültür unsurudur.

Yufka ekmek yapma ve paylaşma kültürü, soküm listesine 2016 yılında eklenmiştir.

1.7.1.15. Bahar Kutlaması: Hıdırellez

Hıdır ve İlyas isimlerinin birleşimi ile ‘‘Hıdırellez’’ ismini almıştır. Bu günde tabiata canlılık geldiğine, doğanın uyandığına inanılarak bolluk, bereket, sağlık, huzur vb. gibi dilekler tutulmakta ve gerçekleşmesi beklenmektedir. Baharın gelişi, sıcaklıkların başlaması, yeşilliklerin yer alması ile insanlarda da yeniliklerin olacağı, canlanacağı ve isteklerin gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Tabiatın canlanması ile insan hayatının da canlanıp bereketli bir yıl geçireceği görüşü bulunmaktadır. Bolluk ve bereketin olması için toprağa ürünler ekilmekte, pencereler açık tutulmakta, kişinin ne isteği varsa kağıtlara yazılıp gül ağacına asıldığında gerçekleşeceği inancı bulunmaktadır. Ev alma, araba ve çocuk sahibi olma, iş bulma, evlenme, sağlık, mutluluk vb. gibi dilekler de bulunmaktadır.

Her yıl 6 Mayıs’ta Hıdır ve İlyas peygamberlerin buluştuğuna ve bu buluşmada yapılan uygulamaların, dilenen dileklerin gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Türkiye dahil olmak üzere balkan ülkeleri ve Orta Asya ülkelerinde bayram niteliğinde kutlanan bir gelenektir. Kutlamalar ile geleneksel hale getirilmekte ve günümüzde de kutlanıldığı görülmektedir. Nohut, fasulye gibi bakliyatlar poşete konulup ağaca asılmakta, dilekler kağıda yazılıp gül ağacının dalına asılmakta, ateş yakılıp kötülüklerden arınmak için üstünden atlanılmakta ve bereket olması için yemekler pişirilip insanlara dağıtılmaktadır. İnsanların sevinçleri, mutlulukları, umutları ve istekleri bu inanılış ile paylaşılmaktadır.

Bahar Kutlaması: Hıdırellez, soküm listesine 2017 yılında eklenmiştir.

1.7.1.16. ıslık Dili

Dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan ve kültürümüzü oluşturan en önemli unsurdur. Anlatma ve anlaşmada dilin işlevi çok büyüktür. İnsanlar dil sayesinde konuşabilmekte ve iletişim kurabilmektedir. İnsanlar kelimeler ve işaretler ile kendilerini ifade edebilmekte, duygu ve düşüncelerini aktarabilmektedir. Ancak Karadeniz Bölgesi’nde bu durum farklılık göstermektedir.

Karadeniz Bölgesi’nin farklı yerlerinde özellikle Giresun ilinde bulunan Kuşköy’de haberleşme aracı olarak ıslık dili kullanılmaktadır. Evlerin birbirinden uzak olması ve iletişim sorununun yaşanması nedeniyle böyle bir yol bulunarak ıslık ile haberleşme sağlanılmaktadır. Dağlık ve dağınık yerleşmelerin olduğu bölgede ulaşım ve iletişim sorunu bulunmakta, kolay ve hızlı haberleşmeyi de engellemektedir. Bu

problemin giderilmesi noktasında çözüm olarak ıslığın iletişimde kullanılma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. ıslığın dil olarak kullanılabilmesi, dil, diş, dudak, yanak ve çoğu zaman da parmaklar yardımıyla, çeşitli tonların yapılmasıyla mümkün olmaktadır.⁶³ Söylenilmek ve iletilmek istenilen mesaj, çıkarılan ses frekanslarına ve ses tonlarına göre alıcıya iletilmektedir. Böylece uzak mesafelerde iletişim kolay hale gelmektedir. Kuşköy’de her yıl geleneksel olarak kuş dili yarışmaları düzenlenmektedir.

Islık Dili, soküm listesine 2017 yılında eklenmiştir.

1.7.1.17. Dede Korkut Mirası: Destan Kültürü, Halk Masalları ve Müzik

Bu miras, sözlü geleneğin yazıya geçirildiği şeklidir. Sözlü olarak anlatılmış ve sonra yazıya geçirilmiştir. Ders çıkarılacak ve öğüt niteliğinde bulunan bir eserdir. Yiğitlik, kahramanlık, güç ve kuvvet hikayelerdeki kişilerde bulunan önemli özelliklerdir. Destanlar; edebiyatı, gelenekleri, inançları, yaşam tarzlarını anlatan bilgileri edinebileceğimiz eserlerdir. Eldeki bilgiler dede korkut hakkında kesin bilgileri vermemektedir.

Dede Korkut çok yönlü kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır: Bilginliği, kutsallığı, devlet adamlığı. Dede Korkut’ta bulunan yerler farklı bölgelerde geçmektedir. Yani destanda geçen mekanlar çeşitlilik göstermektedir. Bundan dolayı hem Anadolu’da hem de diğer ülkelerde: Azerbaycan, Kazakistan gibi anlatılmakta ve miras olarak yer almaktadır. İçerisinde hikaye ve toplumsal yaşamın düzeni için söylenen atasözleri de bulunmaktadır. Günümüzde de hala bu destan anlatılmaktadır.

Geniş coğrafya ve kişilerce bilinen bu sözlü hikayeler, kişiler tarafından yazılı hale getirilerek unutulmasını veya kaybolmasını engellemişlerdir. Dede Korkut’un insanların bir arada huzurlu şekilde yaşamaları için bilgilendirici sözleri bulunmaktadır. Destan içerisinde şiir ve düzyazı birlikte yer almakta ve oğuzların yaşayış biçimleri, günlük hayatları, savaşları vb. her şey yer almaktadır. Destan, masal ve hikaye olarak çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Sözlü olan ürünlerin kalıcılığını koruması ve herkes tarafından bilinir hale gelebilmesi için yazılı biçimde sunulması gerekmektedir.

⁶³ Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı, *Somut Olmayan Kültürel Miras*, 105.

Dede Korkut Destanı'nın hala günümüzde de varlığını sürdürmesindeki en önemli etken şüphesiz yazıya geçirilmiş olmasıdır.

Dede Korkut Mirası, soküm listesine 2018 yılında eklenmiştir.

1.7.1.18. Geleneksel Türk Okçuluğu

Ok ve yay kullanımıyla birlikte anılan okçuluk terimi, eski Türklerden beri kullanılarak günümüze kadar gelmiştir. Türkler için ok ve yay en önemli egemenlik sembollerini oluşturmaktadır. Savaşlarda ve avcılıkta kullanılması, sosyal hayatta birçok işlevde kullanılması ve insan ile bütünleşmesi kaçınılmaz olmuştur. Savaşlardaki galibiyetlerin önemli bir gücü olarak görülmüş ve okçulara büyük önem verilmiştir. Aynı zamanda Türklerde okçuluğun her alanda kullanılmış olması ve kutsal sayılması verilen önemi artırmıştır.

Özellikle İstanbul'da bulunan ve aynı zamanda semt adı olan 'Ok meydanı' Osmanlı Dönemi'nde önemli çalışma alanı olarak okçulara ayrılmış ve yarışmalar düzenlenmiştir. Böylece meydan bu isimle anılmıştır. Ateşli silahların kullanılması ile birlikte önemini yitirmiş olsa da günümüzde okçuluk eğitimi verilerek kurslarda yaşatılmaya çalışılmaktadır. Okçuluk'ta, ok ve yayın tutuş teknikleri, kasların ve vücudun hareketleri, esnekliği, uygulanacak olan kuvvet, dikkat vb. gibi unsurlar önem arz etmektedir.

Okçuluk, soküm listesine 2019 yılında eklenmiştir.

1.7.1.19. Minyatür Sanatı

Fotoğraflar gerçeğe en yakın görsel araçlardır. Fotoğrafın icat edilmesi uzun zaman sonraları olmuştur. Fotoğrafın olmadığı zamanlarda gerçeğe en yakın olan 'minyatür' kullanılmıştır. Işık, gölge, yakınlık, uzaklık vb. gibi unsurlar bulunmamaktadır. Kişiler arka tarafta yer alıyorsa üst kısımda, ön tarafta yer alıyorsa alt kısımda olacak şekilde büyüklü- küçüklü olarak resmedilmekte ve figürlerin hepsi görünecek şekilde yer almaktadır. Minyatür, çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen,

ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı⁶⁴ şeklinde Türk Dil Kurumu sözlüğünde tanımlanmaktadır.

Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri'nde yoğun ilgi görmüş, sultanlar tarafından desteklenerek gelişmesi sağlanmıştır. Minyatür sanatının icra edilebilmesi için saraylarda "Nakkaşhane" kurulmuştur. Minyatürler; giyim-kuşam, savaşlar, eğlenceler, tarih hakkında bilgiler vermekte ve kişiler, dini konular, canlılar, doğal hayat, yaşam tarzları hakkındaki konularda da bilgi zenginliğini oluşturmaktadır.

Resim sanatının hayata girmesiyle birlikte önemi gittikçe azalmıştır. Bu sanatı icra eden insanlara "Nakkaş" veya "Müsavvir" denilmektedir. Bu mesleği ustalıkla icra eden, öğrenciler yetiştiren ve tüm inceliklerine hakim olan Cahide Keskiner, yaşayan insan hazineleri ulusal envanterine 2015 yılında alınan minyatür sanatçısı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Minyatür Sanatı, soküm listesine 2020 yılında eklenmiştir.

1.7.1.20. Geleneksel Zeka ve Strateji Oyunu:Mangala

Mangala, karşılıklı iki kişi ile ve 48 taş ile oynanılan bir zeka oyunudur. Oyunun oynanılacağı tahtada karşılıklı altı adet olmak üzere toplamda on iki küçük çukurlar bulunmaktadır. Tahta dışında toprağa çukurlar açılarak da oynanabilmektedir. Her çukura dört taş düşecek şekilde taşlar yerleştirilir. Amaç, taşları kendi bölgemizde toplayarak en çok taşı biriktirmektir. En çok taşı kendi bölgesinde biriktirmeyi başaran kişi oyunu kazanmış sayılmaktadır.

Osmanlı Dönemi'nde özellikle saraylarda, hanlarda ve cami avlularında oynanan Mangala/Göçürme oyunu, sosyalleşme ve kültür paylaşımı araçlarından biri olarak görülmüştür.⁶⁵ Mangala oyunu Kazakistan ve Kırgızistan gibi ülkelerde oynanılan bir oyundur. Oyun farklı coğrafyalarda farklı şekillerde oynanılmakta ve geçmişten günümüze gelen gelenek devam ettirilmektedir.

Günümüzde ise herkesin oynayabildiği, birlikte vakit geçirildiği, bir şeyler paylaşıldığı aynı zamanda zeka geliştirici bir oyundur. Yaratıcı düşünme becerisinin

⁶⁴ "Minyatür", (Erişim Tarihi: 24.12.2021), <https://sozluk.gov.tr>

⁶⁵ "Mangala", (Erişim Tarihi: 22.04.2021), <https://Aregem.ktb.gov.tr>

kazandırılması, zihnin aktif şekilde kullanılarak düşünme yeteneğinin geliştirilmesi gibi önemli faydaları bulunmaktadır.

Geleneksel Zeka ve Strateji oyunu: Mangala, soküm listesine 2020 yılında eklenmiştir.

1.7.2. Yaşayan İnsan Hazinesi Ulusal Envanteri

Yaşayan insan hazinesi (YİH) ulusal envanteri, soküm sözleşmesi'nde yetkili kurumlar tarafından oluşturulan ve bu doğrultuda belli ölçütleri taşıyan, kültürel mirası yaşayan ve yaşatan insanları kapsayan bir çalışma niteliği taşımaktadır. YİH, somut olmayan kültürel mirasın belli unsurlarını yeniden yaratmak ve yorumlamak açısından gerekli bilgi ve beceriye yüksek düzeyde sahip kişileri anlatır.⁶⁶ Belirlenen ölçütleri taşıyan sanatçılar envantere kayıt edilmektedir. Mesleğine gönül vererek en az on yıldır icra eden, meslek dalında tecrübesi ve becerisi olan, mesleğinin inceliklerini tam anlamıyla kavramış ve tecrübelerini çırağına aktarabilecek kabiliyete sahip olan insanlar bu envanterin içerisinde yer almaktadır.

Soküm'un korunması ve yaşatılması için taraf olan devletlere sorumluluklar yüklenmiştir. YİH ulusal envanteri ise bu sorumluluğun göstergesi sayılmaktadır. Koruma altına alınacak unsurlar için belli ölçütler bulunmakta ve bu ölçütlere uygun olarak envanter çalışmaları yapılmaktadır. Envanter, unsurların belli ölçütlere uygun olarak belgelenme şeklidir. Genç nesillere aktararak yaşatılması, meslek dalının devamlılığının sağlanması, ilgilerini ve isteklerini karşılayacak insanların bulunması, onların tecrübelerinin aktarılması vb. bakımından önemli yararlar sağlamaktadır.

Somit olmayan kültürel miras unsurlarının yaşatılarak varlığının sürdürülmesi; Bu alanda kendini yetiştirmiş, işin inceliklerini kavramış, engin ve nadir bilgiye sahip sanatçıların mesleği icra etmeleri ve usta- çırak ilişkisi içerisinde çalışmaya devam etmelerine bağlıdır. Çünkü bir sanat eseri, sanatçının elinden çıkarak var olmaktadır. Sanat ürününün ortaya çıkması için onu meydana getiren bir sanatçı olması gerekmektedir. Sanat eseri, sanatçının ellerinden, bilgi birikiminden, yaşamışlığından,

⁶⁶ Karabaşı, "Folklor".

estetik zevkinden ve sanat anlayışından ortaya çıkmaktadır. Bu noktada sanatı yapan kişi önem arz etmektedir.

Ülkemiz de, bu önemliliği gösteren bir çalışma ile kişilerin yer aldığı bir yaşayan insan hazineleri listesi oluşturmuştur. Bu listede mesleğinde ustalaşmış kişiler bulunmaktadır. YİH'in oluşturulması, kültür öğelerinin varlığının devam ettirilmesi, kaybolmasının önlenmesi, yaşatılarak gelecek nesillere tanıtılması ve tanınmasının sağlanması, nesillerin bizzat usta ellerden yaparak- yaşayarak uygulama yoluyla aktarılması imkanının bulunması vb. gibi varlığının faydalı sonuçları arasında gösterilmektedir. Sonuç olarak kültürel mirasa yönelik tedbir ve duyarlılığı gösteren önemli bir çalışmadır. YİH'in oluşturulmasının bir diğer nedeni de, kültürel öğelerin icra edilerek yaşatılmasını ve bu şekilde devamlılığının sağlanmasıdır. Çünkü sanat ürünü sanatçının varlığı ile yaşar ve yaşatılır. Sanatçı mesleğini yaşatırsa sanat ürünü de yaşar. Dolayısıyla sanat ürününün varlığı sanatçının mesleğini icra ettirmesine bağlıdır.

Mesleğini icra ettiren usta ve icra edecek olan çırak, kültürel mirasın sürdürülmesi noktasında önemli kişilerdir. UNESCO'nun taraf olan devletlere yüklediği sorumluluklar neticesinde YİH'in oluşturulma gerekliliği ve önemi ortaya çıkmaktadır. Özellikle icra ettiği meslek dalında yetkinliğe ve derin bilgilere sahip olması kültürel öğenin miras olarak aktarılmasında büyük bir avantaj oluşturmaktadır. Bundan dolayı YİH'e gereken değer ve önemin verilmesi kültürün yaşatılmasında önemli bir etken oluşturmaktadır. Öneminin anlaşılması bundan dolayıdır ki "Yaşayan İnsan Hazinesi" olarak adlandırılması yapılmıştır.

Ülkemizdeki illerde envanter çalışmalarıyla ilgilenen kurum ve kuruluşlar, araştırma merkezleri, temsilciler, uzmanlar vb. bulunmakta ve somut olmayan kültürel miras ile ilgili tespitler yapmaktadır. Yapılan tespitler YİH tespit formuna yazılmaktadır. YİH önerileri tespit ettikten sonra Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü'ne (AREGEM) gönderilmektedir. Daha sonra bu aday öneriler komisyon tarafından incelenmekte, değerlendirmeye alınmakta ve uygun görülenler yani belli şartları taşıyan envanterler belirlenmektedir. Bakan onayından geçtikten sonra envantere kayıt edilmekte ve böylece web sitelerinde yayımlanarak paylaşıma açılmaktadır.

Bir unsurun soküm unsuru sayılabilmesi için aranan ulusal koşullar da bulunmaktadır. Bu koşulları taşımayan öğelere ulusal envanter içerisinde yer

verilmemektedir. Belirlenen şartlar: Bir topluluğu veya belli bir grubu temsil etmesi, insanların gönül rızasının olması, kaybolma ihtimali taşınması, kültür içerisinde belli bir yeri ve önemi olması, insan ürünü olması ve belirlenen Soküm sözleşmesi alanlarından birini taşımasıdır. Ülkemizde oluşturulan envanterlerin ulusallık taşıdığını ve ülkemizin kültürel miras konusunda aktif olduğunu göstermektedir.

YİH usta- çırak ilişkisi içerisinde olmakta ve günümüzde de bu mirasın yaşatılması, kültür unsurlarının devamlılığına katkı sağlaması ve korunması için kurs merkezlerinde öğretimine devam edilmektedir. 2021 yılı itibarıyla Türkiye'nin soküm ulusal envanterine kayıtlı olan toplam öge sayısı 297' dir. 2021 yılı itibarıyla YİH ulusal envanterine kayıtlı olan kişi sayısı 67'dir. UNESCO insanlığın somut olmayan kültürel miras listesine kayıtlı unsur sayısı ise 21'dir. Yeni öğelerin eklenmesi ve ustaların listeye kayıt edilmesi ile sayılar artmakta ve çeşitlilik göstermektedir. Soküm unsurlarının varlığı onu yaşatan insanların varlığına bağlıdır. Yaşayan usta insanların varlığı olmasaydı kültür öğelerinin varlığı gelecek nesillere tam anlamıyla aktarılamazdı. Bu yönüyle yaşamak ve yaşatmak kavramları kültür öğeleri için büyük önem arz etmektedir.

Somut olmayan kültürel miras için soküm sözleşmesinin oluşturulması sürdürülebilirlik için önemli bir adım olmuştur. Sürdürülebilir kalkınma kavramı yaşanabilir bir dünya için insanlığın en yüksek hayrına olan keşfetmeyi, uygulamaya koymayı ve bunun sürekliliğinin sağlanmasını garanti altına almayı içerir.⁶⁷ Sürdürülebilir kalkınma hedefleri soküm için önemli bir yere sahiptir. Nesillere aktarılması, kalkınma hedeflerinde kültürün yer alıyor olması önemlidir. YİH ile birlikte kültürel anlamda sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda kalkınmanın sağlanılabileceği belirtilmektedir. Kısacası soküm kalkınma için önemli bir anahtardır.

YİH'in varlığı sadece ülkemizde değil diğer ülkelerde de görülmektedir. Fransa, Kore, Japonya, Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerde de farklı isimlerle yer almaktadır. Esasen YİH'in amacı, usta insanların varlığının artması, çırağa işin inceliklerini öğretmek, yetiştirmek, ödüllendirmek, çırakları özendirmek ve ilgilerini çekmektir. Ayrıca usta

⁶⁷ Pınar Fedakar ve Gonca Kuzay Demir, "Yaşayan İnsan Hazine Programının Somut Olmayan Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği Bağlamında Değerlendirilmesi" *Milli Folklor Dergisi*, 28 Kasım 2018. (Erişim Tarihi 5 Mart 2022) <https://www.millifolklor.com/Yayin/120>

insanların sahip oldukları bilgilerin korunmasını da sağlamaktır. Çünkü usta kişiler yaptıkları mesleğin, işin en ince ayrıntısına, püf noktalarına, engin bilgilerine, el becerilerine ve tecrübelerine sahip olan kişiler olarak görülmektedir. Dolayısıyla mirasın en önemli taşıyıcılarını oluşturmaktadır.

Yaşayan insan hazineleri içerisinde yerini almış olan usta isimlere ödüller verilmektedir. Farklı zamanlarda 2016, 2020 ve son yapılan 11 Ocak 2022 tarihinde ödüller sahiplerine verilmiştir. Ödüller, insanları teşvik edici, gururlandırıcı, sevindirici ve emeklerinin hakkı olarak görülmektedir. Ödüller aynı zamanda insanlara güç, azim ve başarıya duygusunu yaşatması bakımından da önemli olmaktadır. Bunun yanında düzenlenen projeler, festivaller ve müzeler de soküm tanıtımı için önemli faaliyetler arasında yer almaktadır. Örneğin “Altıneller Festivali” ülkenin her yerinden el sanatları alanında ürün yapan insanları davet etmekte ve nesillere bu mirası taşımaya amaçlamaktadır. “Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesi” ise soküm öğelerinin sergilendiği bir müzedir. Müze içerisinde kıyafetler, araçlar, tabaklar gibi çeşitli kültür öğelerine yer verilmekle birlikte, sözlü kültür içinde yer alan “masallar” da bulunmaktadır. Türk masallarının nesillere aktarımı yapılarak unutulmasını engellemeyi, gün yüzüne çıkarak tanınması ve tanıtılması amaçlanmaktadır.

1.7.2.1. Hüsn-ü Hat Sanatçısı

Arap harflerinden doğarak islam medeniyetinde müstakil ve olağan üstü bir mevki kazanan güzel yazı sanatı⁶⁸ dır. Kağıt üzerine özel malzemeler kullanılarak yazılan yazılara daha estetikli bir hale getirilmekte harfler yumuşatılarak daha sanatlı bir görünüme sahip olmaktadır. Esasen Kur'an-ı Kerim harflerini yazabilmek için ortaya çıkmış bir sanattır. Boya, kağıt ve kamyşın yontulması ile oluşturulan kamyş kalemi ile icra edilmektedir. Harflerin yazılabilmesi için kamyş kaleminin olması gerekmektedir. Bu sanat, sanatı icra eden sanatçının estetik duygusunu, estetik anlayışını ve hazzının yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁶⁸ “Hat Sanatı”, (Erişim Tarihi: 24.12.2021), <http://www.islamansiklopedisi.org.tr>

Hat sanatı, müslümanlığın bulunduğu yerlerde İslamın önemli sanatı haline gelmiştir. Bu sanatı icra eden kişilere ”Hattat” denilmektedir. Hat sanatı, soküm ulusal envanter listesi’ne 2014 yılında eklenmiştir.

2009 yılında YİH ulusal envanterine kayıtlı Hüsn-ü Hat sanatçısı: Hasan Çelebi’dir. Hasan Çelebi 1964 yılında hat çalışmalarına başlamıştır. Sultanahmet Camii’nin restore edilen kubbe yazıları, Hırka- i Şerif Camii kubbe yazısı ile yurt dışında birçok camide ve yerli ve yabancı koleksiyonlarda eserleri bulunmaktadır.⁶⁹ Hat sanatını ustalıkla icra edebilmek için hiçbir zaman çalışmayı bırakmamak ve yazılardan uzaklaşmamak gerektiğini belirtmektedir. Geniş bir zaman ve sürekli meşguliyet altında çalışma yapılması gerektiğini düşünmektedir. Ustalık diploması alınmış olsa bile insanların bu yazılara devamlılık göstermesi gerektiğini belirtmektedir. Birçok sayıda öğrenci yetiştirmiş ve yaptığı eserleri sergilerde sergilenmiştir. Hasan Çelebi aynı zamanda imamlık yapmış ve emekli olmuştur. Yapmış olduğu eserleri çeşitli ülkelerde sergilenmiştir.

Çelebi, kendi istek ve arzusıyla hat sanatını sevmiş ve ilgi duymaya küçük yaşlarda başlamıştır. Çevresindeki mekanlarda gördüğü hat yazılarına büyük ilgi duymuş ve hevesle yaklaşıp beğenisini göstermiştir. Zaten bir sanata başlamanın ilk adımı merak etmek ve ilgi duymaktır. Her şey ilk adımı atmakla başlamaktadır. Bu adımı atanlardan birisidir Hasan Çelebi.

Hat sanatı’nda çeşitli yazı şekilleri bulunmaktadır. Bunlar: Muhakkak, nesih, rika, reyhani, sülüs ve tevki’dir. Hasan Çelebi hat sanatında kullanılan bütün yazı çeşitleri ile eserlerini yazmaktadır. Hem kadınları hem de erkekleri bu sanatı icra ederken görmek mümkündür. Hat sanatına küçük adımlarla başlanılmaktadır. Önce tek harf yazımı yapılmakta sonra harflerin birleştirilmesi yapılmakta daha sonra ise yazının bütünü yazılmaktadır. Öncelikle yazı çeşidine, kalemine ve yazılan kağıda alışmak gerekmektedir. Yazının yazıldığı zemin yani kağıdın kalitesi çok önemlidir. Kullanılan kağıdın yapısı yazının kısa veya uzun ömürlü olmasında oldukça etkilidir. Yazının uzun

⁶⁹ ”Hasan Çelebi”, (Erişim Tarihi: 11.11.2021), <https://Aregem.ktb.gov.tr>

ömürlü olması yani uzun süreler saklanması için kağıt yapısına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Yazı çeşitleri göz önüne alınacak olursa köşeli, yuvarlak, küçük boyutlu, büyük boyutlu, küçük yazılar, harflerin birbirine bağlılığı, dikey harfler, yatay harfler, harflerin birbiriyle uyumu, oranları, keskin hatlı, yumuşak hatlı vs. sınıflandırmalar bulunmaktadır. Geniş, dar, uzun ya da kısa yazılar yazılmaktadır. Süslemeleri, harflerin sayısı, sade veya süslü olması, renklendirilmesi sanatkarın isteğine bağlıdır.

Hat sanatında en önemli unsur ise sabır ve sürekliliktir. El alışkanlığının kaybedilmemesi için sürekli meşgul olmak gerekmektedir. Şekillerin belli bir düzende oluşturulması ve tam harfi yansıtması için alıştırma yapmak gerekmektedir. Bunun yanında kararlılık da önem arz etmektedir. Acele etmemek, harfleri tanımak, ilgi duymak ve istekli olmak da önemlidir. Aşağıdaki Resim 1.4'te Hat sanatı örneğine yer verilmiştir.

Resim 1.4: Hat Sanatı

Kaynak: Araştırmacının kişisel fotoğraf arşivi

1.7.2.2. Minyatür Sanatçısı

Minyatür sanatı çok eski zamanlardan günümüze kadar gelerek varlığını koruyan geleneksel el sanatı olarak karşımıza çıkmaktadır. Selçuklu Devleti'nde, Osmanlı Devleti'nde ve hatta Türklerde bu sanatın varlığını görmek mümkündür.

Küçük veya büyük, farklı şekiller çizilerek resmedilen, dönemin özelliklerini yansıtan renkli bir sanattır. Işık ve gölge kullanılmadığı için çizilen figürlerin tam anlamıyla doğru şekilde yansıtılması gerekmektedir. Bu yüzden ustalık ve incelik isteyen

bir el sanatı olarak karşımıza çıkmaktadır. Minyatür’de yer alan figürlerin belli bir düzeni bulunmaktadır. Örneğin, en ön tarafta yer alan figürler en alt tarafa, en arkada bulunan figürler ise resmin en üst tarafına çizilmektedir. Böylece figürlerin önde veya arkada bulundukları anlaşılmaktadır. Aynı zamanda çizilen figürlerde herhangi bir yüz ifadesi bulunmamaktadır. Yani hiçbir duygu belirtilmemektedir. Ayrıca kullanılacak olan renklerin uyumuna da dikkat edilmektedir. Figürler birbirinin önünü kapatmaz ve ister önde ister arkada bulunsun bütün figürlerin boyları aynıdır. Bu özelliği ile resim sanatından ayrılmaktadır.

Minyatür sanatının, yeni resim teknikleri ve sanatlarının ortaya çıkması ile varlığı unutulmaya başlanılmış olsa da günümüzde çeşitli yerlerde yaşatılmaya devam edildiği görülmektedir. Hem kadınların hem de erkeklerin icra ettikleri bir sanattır. Minyatür, tamamen sanatçının hayal gücüne bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla hayal gücü yüksek insanlar için çok da zor bir sanat olarak görülmemektedir. Çizgilerin inceliğine, kalınlığına, yamuk olmamasına, figürlerin yerlerine, konumlarındaki uyuma ve düzene dikkat edilmesi gerekmektedir.

2015 yılında YİH ulusal envanterine kayıtlı Minyatür sanatçısı: Cahide Keskiner’dir. Cahide Keskiner, minyatür sanatı çalışmalarına 1953 yılında başlamıştır. Kendi çalışmalarından oluşan sergileri ve çeşitli ödülleri bulunmaktadır. Öğretim görevlisi olduğu yıllarda üniversitede öğrencilere dersler vererek minyatür çalışmalarında bulunmuştur. Birden fazla yayınlanmış eserleri bulunmakla birlikte plakelere de sahiptir. 1965 yılında İstanbul Yıldız Porselen Fabrikasına Türk Süsleme Sanatları Uzmanı olarak atandı ve burada ilk Türk Süsleme Atölyesini kurdu.⁷⁰ Bu atölyede birçok öğrenci yetiştirmiş ve kendisi de çalışmalar yapmıştır. Cahide Keskiner hem kendi çalışmalarıyla hem de yetiştirdiği öğrencileri ile minyatür sanatçısı olarak ismini yazdırmış ve hayatını minyatür sanatına adanmış bir usta isimdir.

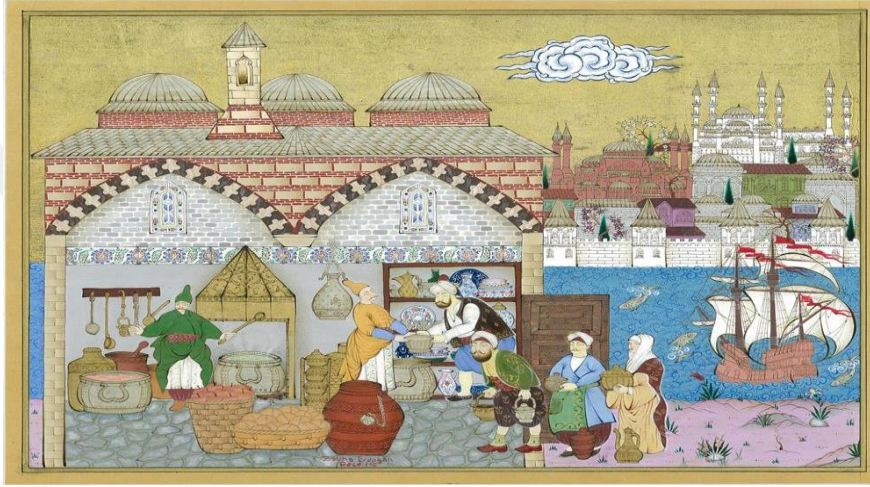
Yurt içinde ve yurt dışında sergileri açılmıştır. Makaleleri, kitapları ve kendine ait arşivi de bulunmaktadır. Keskiner, yaptığı çalışmalarında çoğunlukla Anadolu kadınına yer vermiştir. Anadolu kadınlarının çalışkanlığı, azmi, başarısı, üretkenliği, dik duruşu

⁷⁰ “Cahide Keskiner”, (Erişim Tarihi: 11.11.2021), <https://ktsv.com.tr>

vb. gibi özellikler etkili olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında Mevlana'ya olan sevgisi de eserlerine yansımıştır. Mevlana öncülüğünde gelişen tasavvuf, maneviyat duygusu, mevlana'nın görüşleri ve zihniyetinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Cahide Keskiner minyatür sanatı için vermiş olduğu emekleri, başarıları, eserleri, öğrencileri ve çalışmaları hafızalarda yer edinmeye devam etmiştir. Keskiner, 2018 yılında vefat etmiştir. Aşağıdaki Resim 1.5'te Cahide Keskiner'in yapmış olduğu minyatür çalışmasına yer verilmiştir.

Resim 1.5: Minyatür Sanatı

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, "Minyatür Sanatı", (Erişim Tarihi 24.12.2021), <https://aregem.ktb.gov.tr>

1.7.3. Halk Kültürü

Sosyal bilgiler; insanı ve toplumu, insanın toplum ile olan ilişkilerini düzenleyen, belirleyen ve ele alan bir derstir. İnsan toplum içerisinde yer alan sosyal bir varlık olmasıyla birlikte çevresi ile sürekli iletişim ve etkileşim kurma zorunluluğu da bulunmaktadır. İnsanın toplumsal düzene uygun davranışlar sergilemesi, toplumsal düzenin sağlanması, toplumda varlığını göstermesi ve yaşatması, düzenli bir ortamın oluşması için beceri ve değerler kazandırılması, toplumsal hayatın gerektirdiği şekilde yaşanılması sosyal bilgiler dersi ile sağlanılmaktadır. Hayatın içinden doğan, olay ve davranışların yansımasından ortaya çıkmış olan bu ders, hayatın kendisidir. Bu yüzden insan hayatında önemli işlevlere ve önemli bir yere sahiptir.

Halk kültürü dersi, kültürel farkındalığın oluştuğuna, kültürel miras eğitiminin gerekliliğine ve sahip olunan mirasın aktarılmasındaki önemi gösteren bir ders olmuştur.

Bu ders kültürel mirasın tanıtılmasında, tanınmasında ve gelecek kuşaklara doğrudan aktarılmasında önemli role sahip olmaktadır. Özellikle küreselleşme ile birlikte toplum içerisindeki kültürel değerlerin öneminin azalması ve unutulmaya yüz tutması hızla artmaktadır. Değişen dünya ve yaşam koşulları kültürel değerlerin önemini de azaltmaktadır. Bu önemin arttırılması, değerinin korunması için ‘‘ Halk Kültürü Dersi’’ daha işlevsel ve önemli hale gelmektedir.

Halk kültürü dersi, 2006-2007 eğitim öğretim sürecinden itibaren ilköğretim okullarının 6., 7. ve 8. Sınıf düzeylerinde aşamalı birer saat olarak ‘‘Halk Kültürü’’ adı ile seçmeli ders olarak okutulmuştur. Daha sonra 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren 5.sınıf düzeyi eklenerek iki ders saati olarak okutulmaya başlanılmıştır. Bu bağlamda Soküm sözleşmesi’nin eğitime yönelik atılan ilk adımı olmuştur. Bu dersin programda yer almasının en büyük payı kuşkusuz soküm sözleşmesi olmuştur. Sözleşmede eğitim kurumlarının kültürel miras aktarımını sağlaması da yer almaktadır. Böyle bir dersin oluşturulmasında; alan uzmanları yani akademisyenler, kurul üyeleri ve program geliştirme uzmanları, ölçme ve değerlendirme uzmanlarından oluşan komisyonda görev almışlardır.

Kültürel mirasın muhafaza edilmesi, sonraki kuşaklara aktarılması, yaşatılması vb. gibi amaçlar halk kültürü dersinin amaçlarına ve içeriğine yansıtılmasını gerekli kılmıştır. Kültürel mirasımıza ilişkin hangi alanlar ve uygulamalar varsa bu ders içeriğinde yer verilmiştir. Bayramlar, inançlar, geleneksel el sanatları, giyim, mimari, destan, halk hikayeleri, halk oyunları, halk tiyatrosu vb. gibi konular yer almaktadır. Kültürünü farketmek, farkında olmak, öğeleri tanımak, tanıtmak ve benimsetmek programın amaçları arasında bulunmaktadır.

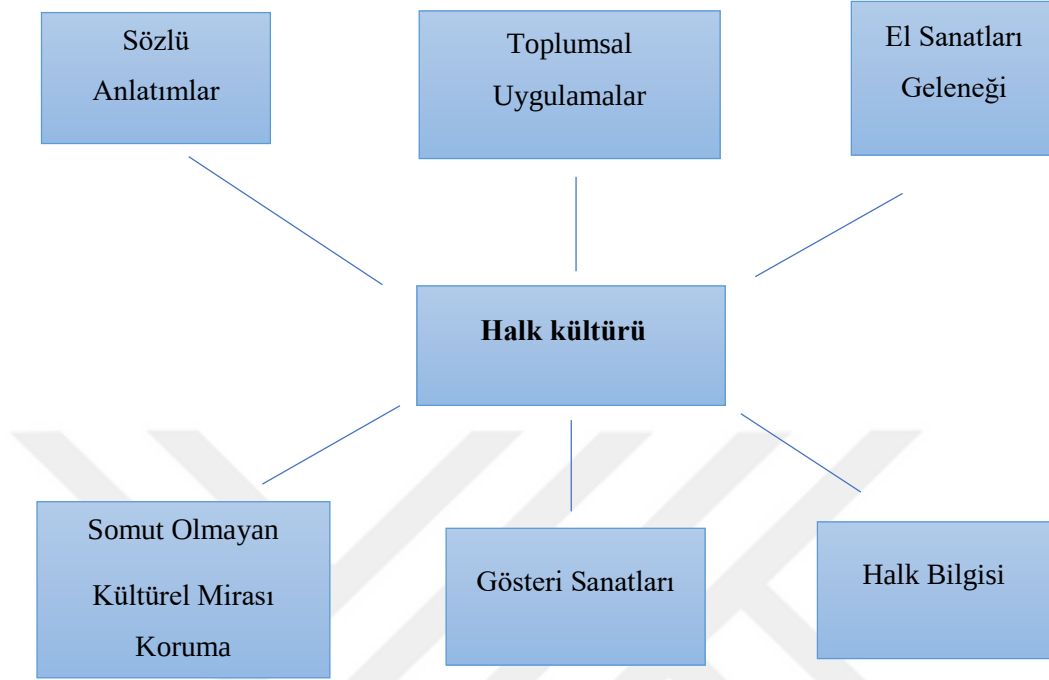
Kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında verilen eğitimin önemi büyüktür. Eğitim ile kültürel değerler öğrenilmekte ve öğretilmektedir. Bu eğitimin verilmesinde ‘‘Halk kültürü’’ dersi daha amaca yönelik bir işleve sahip olmaktadır. Ortaokul düzeyindeki 5.,6.,7. ve 8. sınıflarda verilen bu ders kapsamında, kültürümüz öğrenilmekte, kültürel değerlere ve becerilere sahip olunmakta, milli ve manevi değerler ile kazanımı sağlanılmaktadır. Böylece kültürün gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmaktadır.

Halk kültürü öğretim programında; alçak gönüllülük, güven, vefa, merhamet, paylaşma vb. gibi toplamda on iki değer bulunmaktadır. Toplam kazanım sayısı; 5.sınıf düzeyinde 21, 6.sınıf düzeyinde 25, 7.sınıf düzeyinde 22, 8.sınıf düzeyinde 21'dir. En fazla kazanım sayısının 6.sınıf düzeyinde olduğu görülmektedir. Somut olmayan kültürel miras öğrenme alanı sınıf düzeylerindeki kazanım sayısı ise şöyledir: 5., 6., ve 7. sınıf kazanım sayıları; 2'dir. Ancak 8.sınıf kazanım sayısı ise 1'dir. Bu alan içerisinde; kültürü korumak, benimseme, duyarlı olmak, müzeler, insan yaşamının sergilendiği müzeler, soküm sözleşmesinin önemi, işlevi, kayıt altına alınmış öğelerin tanıtılması, aktarılması vb. gibi kazanımlar bulunmaktadır. Bunun dışında diğer öğrenme alanlarında yer alan kazanımlar, kültürel yiyecekler, kıyafetler, müzik, el işi ürünler, toplumdaki geleneksel uygulamalar, geleneksel mimari yapılar, yöresel türküler, maniler, ninniler, halk oyunları vb. bulunmaktadır.

Soküm sözleşmesinin önemini kavramak ve soyut kültürel mirası koruma noktasındaki önemini anlaşılması 8.sınıf kazanımları arasında yer almaktadır. Müzeler, müze ziyaretlerinin önemi, kültür öğelerinin araştırılması 7.sınıf kazanımları arasında yer almakta; kültürel mirasa karşı duyarlı olunması, kültür öğelerinin müzelerde sergilenmesi yani müzeleştirilmesi, kültür öğelerinin korunmasına ilişkin konular 6.sınıf kazanımları arasında yer almakta; kültür öğelerine karşı duyarlılığa sahip olunması, müzelerin kültür aktarımındaki işlevliği ise 5. sınıf kazanımları arasında yer almaktadır.

Kültürel miras eğitiminde önemli katkılar sağlayan bu dersin ortaokul düzeyindeki öğrencilere verilmesi, bilinçlilik ve farkındalık oluşmasında, kültürel değerlerin kazanılmasında önemli bir etken oluşturmaktadır. Bu yaşlardaki bireylerin hafızasında kültürel değerlerin sağlam temellere oturtulması etkin olmaktadır. Bu ders kapsamında: bilmedikleri, eksik veya yanlış bildikleri kültürel öğeleri öğrenmekte, hafızasında kültürel zenginliğini artırmakta ve sahip olunan kültürel zenginliğin farkına varılması sağlanılmaktadır. Bireyler kültürlerini tanımakta aynı zamanda kültüre dair her şeyi öğrenmektedir. Kültürel öğelerimiz geçmişten günümüze taşınmakta, gelenekler ve görenekler öğrenilmekte ve nesillere aktarılmasında önemli işleve sahip olmaktadır. Halk kültürü dersi öğretim programında toplamda 6 tane öğrenme alanı bulunmaktadır. Somut olmayan kültürel mirası koruma ise bu alanlar içerisinde bulunmaktadır. Aşağıdaki Şekil 1.3'te halk kültürü dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına yer verilmiştir.

Şekil 1.3: Halk Kültürü Dersi Öğrenme Alanları

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı (2018, s.10)

Halk kültürü dersi öğretim programında yer alan masallar, destanlar, hikayeler, tekerlemeler vb. gibi unsurlar “sözlü anlatımlar” öğrenme alanı içerisinde yer almaktadır. Geleneksel oyuncaklar ve geleneksel oyunlar ise “gösteri sanatları” alanı içerisinde; sünnet, asker uğurlama, evlenme, ölüm vb. gibi toplumsal ritüeller ve törenler “toplumsal uygulamalar” alanı içerisinde; yaşanan çevrenin yemek kültürü, yemek çeşitleri ise “halk bilgisi” alanı içerisinde yer almaktadır. Geleneksel kıyafetler, düğün ve törenlerde giyilen kıyafetler “el sanatları geleneği” alanı içerisinde; somut olmayan kültürel mirasa yönelik farkındalık ve bilinçlilik kazandırma ise “somut olmayan kültürel mirası koruma” öğrenme alanı içerisinde yer almaktadır. Özellikle bilinç ve farkındalığın erken yaşlarda kazandırılması, ileride oluşabilecek kültürel mirasın yok olma tehlikesine karşı önlem niteliği de taşımaktadır. Küçük yaşlarda davranış, beceri ve değer kazanımı daha çok işleve sahiptir.

Halk kültürü içerisinde yer alan öğelerin bazıları yazıya dönüşmüş bazıları ise sözlü olarak kalmıştır. Türküler, destanlar, hikayeler vb. gibi sözlü kültür öğelerinin yazıya aktarılması önem teşkil etmektedir. Yazıya aktarıldığı zaman hem unutulması

güçleşir hem de kalıcılığı nesillere kolayca aktarılır. Sözlü ürünlerin yazıya aktarılırken özgün hallerini bazen korumakta zorluklar yaşanabilmektedir. Çünkü bu öğeler kulaktan duyma, ağızdan çıkma durumunda kalırlar. Hal böyle olunca yazıya aktarılmasında hafif bozulmalar görülebilir. Çoğu sözlü ürünlerin öz halleri unutulmuş, kaybolup gitmiştir. Yazıya geçirilmesi durumunda unutulmasının da önüne geçilmiş olmaktadır. Halk kültürü öğelerinin ortaya çıkışlarını bilinen veya bilinmeyen (anonim) şeklinde ayırabiliriz. İnsan elinden çıktığı için bazıları bilinmekte ancak zamanla kullanılmadığı veya kaynağı belgelenmediği için çeşitli sebeplerden dolayı bazılarının çıkış kaynakları bilinmemektedir.

Halk kültürü öğelerine baktığımız zaman; görselliğin olması, işitsel olması, dokunsal olması, tatma olması gibi birçok alana hitap ettiğini görmek mümkündür. Örneğin tiyatrolar; görme, halk müziği; duyma, el sanatları; dokunma, yöresel yemekler; tatma duyusuna hitap etmektedir. Halk kültürü öğeleri ulusal olmakla birlikte ülkemizin her yerinde bulunarak geniş bir yayılım göstermektedir. Bundan dolayıdır ki kültür öğelerinin farklı yerlerde farklı isimleri bulunmaktadır.

1.7.3.1. Halk Oyunları

Halk oyunları, kültürümüz içerisinde yer alan ve ülkemizin çeşitli yerlerinde çeşitli şekillerde gerçekleştirilen oyunlardır. Yörelere göre çeşitli isimleri ve hareket figürleri bulunmaktadır. Bunlardan birisi de Avşar halk oyunudur.

Avşarlar, Anadolu'ya gelerek Anadolu'nun Türkleşmesinde etkili olan bir boydur. Oğuzların bozok koluna bağlı olup, Orta Asya'dan Anadolu'ya ve İran, Irak gibi çeşitli bölgelere yayılmış göçebe topluluktur. Avşarlar, göçebe hayat geçirmiş ancak Anadolu'ya gelerek yerleşik hayat geçirmeye başlamışlardır. Bazı illerde özellikle geleneklerini ve göreneklerini devam ettirini ancak bazı illerde ise önem verilmediğini görmek mümkündür. Türkiye'nin Kayseri, Adana, Kahramanmaraş, Denizli, Manisa, Bursa vb. gibi birçok yerlerde görmek mümkündür. Günümüzde de hala oynanılmaya devam edilmektedir. Asker uğurlamalarında, düğünlerde, kutlamalarda, sünnet törenlerinde vb. bu oyunu görmek mümkündür.

Avşar halk oyununda; davul, zurna, bağlama ve koçaklama bulunmaktadır. Başta Dadaloğlu olmak üzere aşıkların deyişleri söylenilmektedir. Bunun yanında çeşitli isimleri de bulunmaktadır. Bunlar: Avşar oyun havası, Avşar zeybeği ve Avşar

türküleri'dir. Türküler dörtlükler eşliğinde söylenilmektedir. Çarık, çorap, gömlek, şalvar, yazma vb. gibi kıyafetler bulunmaktadır. Halk oyunları belli bir uyum şeklinde, müzikle veya el-ayak hareketleri ile ritme uygun olarak oynanılmaktadır. Halk oyunları insanların üzüntülerini, sevinçlerini ya da başlarına gelen bir olayın yansıması olmakla birlikte aynı zamanda da kültürün en önemli yapısını oluşturmaktadır. Birlik, beraberlik ile ortak paydaları paylaşan insanlar arasında olmazsa olmaz bir öneme sahip olmuştur.

Avşar oyunu; düğünlerde ve eğlence yerlerinde tekli, ikili veya karşılıklı olacak şekilde oynanılan bir tür oyun çeşididir. Genç, yaşlı, erkek, kadın, küçük, büyük, çocuk demeden herkesin oynadığı ve eğlenceli vakit geçirdiği kültürel bir oyun olarak karşımıza çıkmaktadır. Avşar oyunu, hem gözlere hem de kulağa hitap ederek gönüllere ulaşmaktadır.

1.8. İlgili Yayın ve Çalışmalar

Bu bölümde soyut kültürel miras ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

1.8.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde soyut kültürel miras ile ilgili yürütülmüş olan yurt içindeki araştırmalara ve literatürdeki çalışmalara yer verilmiştir.

Ar tarafından yürütülen ‘‘Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Turist Rehberlerinin Rolü’’ adlı çalışmada somut olmayan kültürel mirasın korunmasında turist rehberlerinin rollerini ve turistlerin buna yönelik algılarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 384 kişiden oluşan turistlere yönelik anket formu oluşturulmuştur. Anket formu içerisinde; turistlere yönelik demografik sorular, soyut kültürel miras ile ilgili sorular ve 25 maddeden oluşan 5’li likert tipi sorulara yer verilmiştir. Verilerin analizinde ise faktör analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçları doğrultusunda turist rehberlerinin kültürel bilgi aktarımı sürecinde etkin olduğu kadar kültürel değerlerin korunması konusunda da etkinlik gösterebildiği ve turistleri somut olmayan kültürel miras unsurlarına yönelik hassas davranmaya yöneltebildikleri görülmektedir.⁷¹

⁷¹ Hilmi Ar, ‘‘Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Turist Rehberlerinin Rolü’’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, 2015), 91.

Sağ, “*İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitime Yönelik Etkinlik Temelli Bir Eylem Araştırması*” isimli çalışmasında soyut kültürel miras etkinliklerine yer vermiştir. Araştırmanın amacı; sosyal bilgiler dersinde somut olmayan kültürel miras eğitime yönelik etkinlik temelli uygulamaların etkilerini incelemektir.⁷² Bu amaç doğrultusunda 4 erkek öğrenci ve 7 kız öğrenci olmak üzere toplamda 11 kişiden oluşan çalışma grubuna yer verilmiştir. 4.sınıf öğrencilerinden oluşan çalışmada nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Verileri toplama araçlarında çeşitlemeye gidilerek; yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme formu, sözlü tarih için öz değerlendirme, günlük ve anket kullanılmıştır. Araştırma sonunda toplanan verilerin analizinde ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, etkinliklerin öğrencilerin öğrenmelerine katkı sağladığı, soyut kültürel mirası tanıma noktasında faydalı olduğu ve başarı sağladığı tespit edilmiştir.

Karabaşa, “*Uygulamaları Açısından Somut Olmayan Kültürel Miras ve Folklor*” isimli makalede somut olmayan kültürel miras ve folklor kavramlarını karşılaştırarak iki kavramın aynı anlama gelmediğini belirtmiştir. Karşılaştırmayı soküm sözleşme maddelerinden örnekler vererek kanıtlar göstermiştir. Çalışmada UNESCO’nun belgelerine dayanarak somut olmayan kültürel mirasın folklorla aynı şey olmadığı ortaya konacak ve böylece bir yandan uygulama çalışmalarında karşılaşılan sorunların çözümüne katkıda bulunularak, bir yandan da konuya akademiyanın dikkatleri çekilmiş olacaktır.⁷³

Çakır tarafından yürütülen “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi*” isimli çalışmasında müzelerin soyut mirası muhafaza etme noktasında önemi ve işlevi bulunduğu yönünde görüşlerini belirtmiştir. Müze eğitim faaliyetleri ile çok çeşitli konularda uygulamalı çalışmaların yürütüldüğü, okul dışı eğitim ortamı ya da hayat boyu öğrenme yaklaşımını kullanan kimi müzeler eğitici müzeler olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁴ Dolayısıyla soyut kültürel mirasın saklanması, korunması ve devamlılığı

⁷² Çağrınur Sağ, “*İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitime Yönelik Etkinlik Temelli Bir Eylem Araştırması*” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, 2018), 2.

⁷³ Karabaşa, “Folklor”.

⁷⁴ Cemile Şeyda Çakır, “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi*” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2010), 12.

açısından müzelerin önemli rollerinin bulunduğunu ve müzelere büyük önem verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Demirezen ve Aktaş tarafından yürütülen “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretimine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi*” isimli makalede soyut kültürel miras ile ilgili öğretmenler görüşlerini incelemek hedeflenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan 20 Sosyal bilgiler öğretmenine yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanmıştır. Verilerin analizinde ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. SOKÜM korunması ile ilgili olarak çalışma grubundaki öğretmenlerin, genel olarak öğrencilere yönelik farkındalık oluşturma ve bilgi verme odaklı çalışmalar yapılması gerektiğini belirttikleri görülmüştür.⁷⁵ Öğretmenlerin konuyla ilgili yapılabilecek çalışmalara ilişkin öneriler getirdikleri, kavramlara ve tanımlara getirilen açıklamaları yapabildikleri için de konuya hakim oldukları sonucu ortaya konulmuştur.

Şahin ve Özdemir, “*İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri İnternet Sitelerinde Türkiye’nin Somut Olmayan Kültürel Miras Ürünlerinin Tanıtılması*” isimli makalede soyut kültürel miras ürünlerinin Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin internet sitelerinde ne düzeyde yer verildiğini incelemek ve bu konuda farkındalık oluşturmaya hedeflemişlerdir. Bu araştırmanın amacı ülke tanıtımında ve turistik çekicilik yaratmada etkin bir araç olarak kullanılabilecek SOKÜM unsurlarına dikkat çekmek ve SOKÜM unsurlarının İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri internet sitelerinde ne ölçüde tanıtıldığını belirlemektir.⁷⁶ Bu amaçla 81 ilin internet sitelerinden 77 ilin internet siteleri incelenmiştir. 4 ilin internet siteleri henüz yapım aşamalarında olduğu için incelemeye alınmamıştır. Araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmış ve veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında ise incelenen 77 ilin internet sitelerinden 44 tanesinde soküm öğelerine yer verildiği, 33 ilin internet sitelerinde ise soküm öğeleriyle ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Kutlu, “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitime Yönelik İlk Adım: Halk Kültürü Dersi*” isimli makalede Halk kültürü dersinin önemini ortaya

⁷⁵ Demirezen ve Aktaş, “Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretimi”.

⁷⁶ Seda Şahin ve Özcan Özdemir, “İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri İnternet Sitelerinde Türkiye’nin Somut Olmayan Kültürel Miras Ürünlerinin Tanıtılması” *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 Nisan 2018. (Erişim Tarihi 21 Ocak 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mjss/issue/40519/485971>

koymayı hedeflemiştir. Bu dersin soyut kültürel mirası korumada, tanıtmada ve yaşamada önemli katkıları olduğunu belirtmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun kısa bir deneme döneminden sonra "seçmeli" statüden "zorunlu" statüye geçirmeyi planladığı bu dersin, somut olmayan kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında etkin ve önemli bir araç olacağı düşünülmektedir.⁷⁷

Sağ ve Ünal tarafından yürütülen "Öğrencilerin Somut Olmayan Kültürel Mirasa İlişkin Farkındalıklarının Belirlenmesi" isimli makalede soyut kültürel mirasa yönelik öğrencilerin bilinçlilik durumlarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu çalışma, Sağ tarafından yazılan yüksek lisans tezine ait verileri kapsamaktadır. Nitel araştırma deseni kullanılmıştır. 4.sınıf öğrencilerinden 11 kişilik çalışma grubu oluşturulmuş ve verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Öğrencilerin somut olmayan kültürel mirasa ilişkin farkındalık düzeylerinin sınırlı olduğu, geleneksel oyunları dışında öğrencilerin neredeyse tamamının somut olmayan kültürel mirasa ilişkin farkındalıklarının bulunmadığı tespit edilmiştir.⁷⁸

Bu çalışmaların yanında benzer çalışmalara "Araştırmanın önemi" başlığı altında da yer verilmiştir.

1.8.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Goodarzparvari & Camejo tarafından oluşturulan "Preservation of Cultural Heritage via Education of Children, Utilizing Visual Communication Persepolis as a Case Study" adlı makalede kültürel mirası görsel iletişim aracılığıyla korunması amaçlanmıştır. Kültürel mirası koruma, tanıma, tanıtmada Perslere ait olan "persepolis" isimli kültürel miras seçilmiştir. Kültürel miras çocuklar tarafından maket şeklinde oluşturulmuş, renklerle boyanmış ve bizzat kendileri hazırlamıştır. Kültürel öğeleri yapım aşaması etkinlikler yoluyla gerçekleştirilmektedir. Çocuklara yönelik atölye çalışmaları, kültürel faaliyetler ve çeşitli etkinlikler ile kültür aktarımı

⁷⁷ M.Muhtar Kutlu, "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitime Yönelik İlk Adım: Halk Kültürü Dersi" *Milli Folklor Dergisi*, 1 Ağustos 2009. (Erişim Tarihi 21 Ocak 2022) <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TVRBek56VXINZz09/somut-olmayan-kulturel-mirasin-koeunmasinda-egitime-yonelik-ilk-adim-halk-kulturu-dersi>

⁷⁸ Çağrınur Sağ ve Fatma Ünal, "Öğrencilerin Somut Olmayan Kültürel Mirasa İlişkin Farkındalıklarının Belirlenmesi" *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 Aralık 2019. (Erişim Tarihi 11 Mart 2022) <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019..-519901>

gerçekleştirilmiştir. Kültürel mirasın korunmasında ve aktarılmasında görsel iletişimden yararlanılmıştır. Böylece sanatın mirasla görsel iletişim yoluyla iletişim kurduğu sonucuna varılmıştır.⁷⁹

Kim, Whitford & Arcodia “Development of İntangible Cultural Heritage as a Sustainable Tourism Resource: The İntangible Cultural Heritage Practitioners’ perspectives” isimli makalede soyut kültürel miras taşıyıcılarının görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Yapılan görüşmeler internet üzerinden gerçekleşmiş ve böylece 25 görüşme yapılmıştır. Kültürel miras taşıyıcıları, soküm’un özünü kaybetmesini büyük bir tehlike olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Çalışmanın amacı, Soküm uygulayıcılarının soküm’un gerçekliği, soküm’un dönüşünü ve metalaştırılması konusundaki bakış açılarını incelemektir.⁸⁰ Elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır.

Dimitropoulos “A Multimodal Approach for the Safeguarding and Transmission of İntangible Cultural Heritage: The Case of i- Treasures” isimli makalede teknolojiyen yararlanarak soyut kültürel miras aktarımı gerçekleştirilmeyi hedeflemişlerdir. Sesler, videolar, meta veriler kullanılmış ve üç boyutlu olacak şekilde motor becerileri ile görseller üzerinde hareketlendirmeler yapılmıştır. Herhangi bir yaş sınırlaması bulunmamakla beraber toplamda 26 etkinliğe yer verilmiştir. Hem nitel araştırma deseni hem de nicel araştırma deseni kullanılmıştır. Likert tipi ölçeğin yanı sıra 127 sorudan oluşan sorular ile röportaj yapılmıştır. Örneğin, çömlek yapımı sanal ortamda el hareketleri ile yapılarak yönlendirmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Similasyonu andıran uygulama içerisinde adımlar, sesler, hareketler yer almış ve sistem üzerinde kayıt edilmiştir. Kullanıcılar, genel olarak geliştirilen teknolojilerden memnun kaldılar ve

⁷⁹ Parnaz Goodorzparvari & Fransisco Carlos Bueno Camejo, “Preservation of Cultural Heritage via Education of Children, Utilizing Visual Communication Persepolis as a Case Study” *Scientific Research Publishing*, 2 February 2018. (Erişim Tarihi 6 Mart 2022) <https://hdl.handle.net/10550/74496>

⁸⁰ Soojung Kim, Michelle Whitford & Uharles Arcodia, “Development of İntangible Cultural Heritage as a Sustainable Tourism Resource: The İntangible Cultural Heritage Practitioners’ perspectives” *Journal of Heritage Tourism*, 15 December 2018. (Erişim Tarihi 6 Mart 2022) <https://doi.org/10.1080/1743873X.2018.1561703>

bunların soküm analizine, eğitimine ve araştırmasına yardımcı olabilecek ve ilerletebilecek yenilikçi ve gelecek vaat eden bir araç seti oluşturduklarını düşündüler.⁸¹

Selmanovic, Harvey & Hulusic ‘‘VR Video Storytelling for İntangible Cultural Heritage Preservation’’ isimli makalede soyut kültürel mirası teknoloji ile entegre ederek sanal ortama taşımışlardır. Kültür öğeleri video hikayeler aracılığıyla 3D görüntüler ve yerlerin fotoğrafları kullanılarak oluşturulmuştur. Fotoğraf üzerinde o yerin tarihini ve mimarisini öğrenebilir hatta sanal gözlük takarak 360 derece gezintiler yapılabilir. Uygulama 32 katılımcı ile gerçekleştirilmiş olup, yarı yapılandırılmış sorular yöneltilmiştir. Nicel veriler için de 5’li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Mevcut VR teknolojilerinin uygulamaları, bu somut olmayan mirasın korunmasını ve pedagojisini geliştirmek ve kullanıcının katılımını artırmak için kullanılmaktadır.⁸² Kullanıcılar için farklı ve zevkli görülen uygulama ile katılımcıları teşvik etmeyi ve kültürel mirası korumayı amaçlamışlardır.

Williams ‘‘Memorializing Authentic Heritage: An Examination of the UNESCO Representative List of the İntangible Cultural Heritage of Humanity’’ isimli çalışmasında devletlerin soyut kültür öğelerini listeye kayıt olması için geçirecek süreçlerden, uygulamaları nasıl sunmaları gerektiği ve sunum şeklinin ne kadar önemli olduğunu incelemiştir. Eğer bir öğe aday öğe olarak listeye alınmak isteniyorsa bunun için önceliğin yani sunum şeklinin nasıl olması gerektiğinden bahsetmiştir. Kültür öğesini aday olarak sunma şeklinin listeye kayıt edilmesindeki etkisine vurgu yapılmıştır. Sonuç olarak, Temsili listede yer alan bir öğe, iki tür özgünlük içinde çalışır: ‘‘Öğenin adaylık dosyasında kurumsal otoriteden bağımsız olarak tasvir edilmesinden elde edilen özgün atama ve kamu tarafından desteklenen UNESCO’dan elde edilen özgün atama.’’⁸³

⁸¹ Kosmas Dimitropoulos et al., ‘‘ A Multimodal Approach for the Safeguarding and Transmission of İntangible Cultural Heritage: The Case of Treasures’’ *Anastasios Katos IEEE Intelligent Systems*, 1 December 2018. (Erişim Tarihi 7 Mart 2022) <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/8255779>

⁸² Elmedin Selmanovic et al., ‘‘VR Video Storytelling for İntangible Cultural Heritage Preservation’’ *The Eurographics Association*, 12-15 November 2018. (Erişim Tarihi 25 Ocak 2022) <https://diglip.org.org:443/handle/10.2312/gch201>

⁸³ Katherina Elizabeth Williams, ‘‘Memorializing Authentic Heritage: An Examination of the UNESCO Representative List of the İntangible Cultural Heritage of Humanity’’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tennessee Universty, 2016), 139.

Dolayısıyla bu özgünlüklere dikkat edilmesi öğelerin listeye alınması için kolaylık sağlayabilir.

Jian-Sang Bai & Jang-Chul Boo ‘‘Study on Museum Dijital Exhibition Mode and Industrialization of İntangible Cultural Heritage ‘’ isimli makalede kültürün dijital ortamda sergilenmesi ve bu durumun dijital sanayileşmeyi de beraberinde getirdiğini belirtmektedirler. Soyut kültürel miras müzelerde dijitalleştirilerek görsel hale getirilmiştir. Kültürel miras bilgisayar gibi dijital ekranda görüntülenmekte ve ekranın dokunmatiği sayesinde bilgilere ulaşabilme imkanı sunmaktadır. Böylece 3 boyutlu görsellik sunmaktadır. Şu şekilde görüş belirtmişlerdir: Bu, genç neslin kabul etmesini kolaylaştırdı ve aynı zamanda dijital sanayileşmeyi zenginleştirdi ve genişletti.⁸⁴ Bunun yanında müze içerisinde sergilenen öğeleri telefon ekran okuyucu ile görüntüleyebilme ve gerçek görüntüsünü dosya haline dönüştürerek de kullanabilme imkanı bulunmaktadır.

⁸⁴ Jian- Sang Bai & Jang- Chul Boo, ‘‘Study on Museum Digital Exhibition Made and Industrialization of İntangible Cultural Heritage’’ *İnternational Journal of Kimics*, 23 March 2011. (Erişim Tarihi 10 Mart 2022) <https://doi.org/10.6109/jicce.2011.9.2.129>

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, uygulama süreci, verilerin toplanması, verilerin analizi kısımlarına yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, Sosyal bilgiler öğrencilerinin Sosyal bilgiler dersinde öğretim materyallerinin somut olmayan kültürel miras eğitiminde kullanılmasına yönelik görüşlerini alarak değerlendirebilmeyi, görsel araçların öğrenme üzerindeki katkılarını, kültürel farkındalığın oluşmasına katkısını ve kültürel mirasın aktarılmasındaki rolünü belirlemeyi amaçlamıştır. Böylece öğrencilerin düşünceleri alınarak, öğrenciler üzerinde ne gibi etkiler bıraktığı, öğrenmelerini nasıl etkilediğini ve öğrenmeler üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylece nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, insanların bir konu hakkındaki düşünce yapılarının ortaya çıkarılmasında ve davranışların gözlenmesinde kullanılmaktadır. Böylece insanların duygularını, düşüncelerini, anlamlarını içinde bulundukları durumda anlaşılmayı sağlamaktadır.⁸⁵

Çalışmanın verilerini belirleyebilmek için bir durum çalışması araştırması yürütülmüştür. Bundan sebeple, olay ve olguları derinlemesine ve detaylıca incelemek⁸⁶ için durum çalışmasından yararlanılmıştır.

⁸⁵ Beyhan Akarsu ve Bayram Akarsu, *Bilimsel Araştırma Tasarımı* (İstanbul: Ciriş Yayınları,2019), 64.

⁸⁶ Akarsu, Beyhan ve Akarsu, Bayram, *Bilimsel Araştırma Tasarımı*, 60.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Pendik ilçesinde bulunan bir ortaokulda öğrenim gören toplam 12 yedinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Okulun belirlenmesinde amaçlı örneklemeden yararlanılmıştır. Buna göre, araştırmacı örneklem için hangi birimlerin seçilebileceğine kendisi karar verir.⁸⁷ Okulun belirlenmesinde; ulaşım kolaylığına sahip olması, zamandan tasarruf sağlanması, okulun sahip olduğu teknolojik imkanlar ve araştırmacıya yakın bir konumda yer alması gibi etkenlere dikkat edilmiştir.

Çalışma grubunun belirlenmesinde ise amaçlı örneklemeden yararlanılmıştır. Amaçlı örnekleme; araştırmacı kimlerin seçileceği konusunda kendi yargısını kullanır ve araştırmanın amacına en uygun olanları örnekleme alır.⁸⁸ Çalışma grubunda yer alan öğrenciler için herhangi bir cinsiyet ayrımı yapılmamış ve öğrenciler rastgele yer almıştır. Çalışma grubu için yedinci sınıf düzeyinin seçilme sebebi ise araştırmacı isteğine bağlı olması ve bu sınıf düzeyinde soyut kültürel miras ile ilgili kazanım sayısının azalmış olması bulunmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ve sürece ilişkin öğrenci görüşlerini alabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Soruların oluşturulmasıyla ilgili olarak gerekli literatür kaynakları taranmış aynı zamanda Sosyal bilgiler alan uzmanları tarafından incelenmiştir. Kullanılan veri toplama aracı:

2.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmada verilerin elde edilmesi için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme soruları araştırmacı tarafından önceden belirlenmekte ve katılımcılar tarafından verilen cevaplar doğrultusunda veriler elde edilmektedir. Yapılandırılmış görüşmede sorulacak sorular önceden belirlenmiş ve

⁸⁷ Abdullah Koçak ve Özgür Arun, “İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu” *Selçuk İletişim*, 19 Kasım 2013. (Erişim Tarihi 6 Mart 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/19013/200754>

⁸⁸ Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma* (Ankara: Dağıtım yayınevi, 2010), 98.

planlanmış şekildedir. Yapılandırılmış görüşmede ise sorular genel olarak düşünülmüş ve görüşmenin akışına göre soru eklemeleri yapılabilmektedir. Serbest hareket edilmektedir. Görüşmeler, çoğun bu iki uç arasında bir ortamda yapılır ki, bunlara da yarı yapılanmış görüşmeler denir.⁸⁹ Görüşme formunun oluşturulmasında literatürdeki çalışmalardan (Dumrul⁹⁰, Polatcan⁹¹, Özlek⁹²) yararlanılmıştır. Görüşme sorularının oluşturulmasında alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır. Görüşme formunda 6 soru yer almaktadır.

2.4. Uygulama Süreci

Araştırma 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılı döneminde gerçekleştirilmiştir. Uygulamada kullanılacak olan materyaller araştırmacı ve alan uzmanı tarafından belirlenmiştir. Buna bağlı olarak fotoğraf ve video kullanılmıştır. Uygulamada kullanılacak olan fotoğraflar ve videolar araştırmacı tarafından temin edilmiştir.

2.4.1. Araştırmacının Rolü

Çalışmada, soyut kültürel miras öğelerinin videolar ve fotoğraflar kullanılarak öğrencilere sunulması yer almaktadır. Araştırma sürecinde araştırmacının rolünden bahsedilmiştir.

UNESCO insanlığın somut olmayan kültürel miras öğelerine ve halk oyunu olan avşar oyununa yer verilmiştir. Soyut kültürel miras öğeleri ile ilgili ilk olarak yarısı fotoğraf yarısı da video olacak şekilde seçilmiş ve eşit dağılım olmasına dikkat edilmiştir. Daha sonra öğelerle ilgili uygun fotoğraf ve videolar bulunmuştur. Öğelerin bulunmasında kısa, öz, açıklayıcı, net, renkli olması, video ses kalitesi, sesin netliği ve görüntü netliği gibi unsurlara dikkat edilmiştir. Bazı kültür öğeleri için araştırmacının kişisel fotoğraf arşivi kullanılmıştır. Fotoğraflar ve videolar önceden sosyal bilgiler

⁸⁹ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel yayın dağıtım, 1999), 168.

⁹⁰ Enis Dumrul, “*Kültürel Mirasın Aktarımında Bir Araç Olarak Kitap Resimleri*” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, 2021), 82.

⁹¹ Ahmet Polatcan, “*Öğretmen Görüşlerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı*” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, 2016), 1.

⁹² Özlek, “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretimine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi*” 1.

öğretmenine gösterilerek düşünceleri alınmıştır. Uygun görülmesi sonucunda çalışma içerisinde yer verilmiştir. Videolar bilgisayar yardımıyla dosya şeklinde depolanmış ve herhangi bir olası probleme karşı bilgisayarda yedekleme işlemi yapılmıştır. Fotoğrafların ise renkli olacak şekilde A4 kağıt formatında çıktıları alınmıştır. Böylece fotoğraflar daha görünür ve açık şekilde yer alması sağlanmıştır. Videolar öğrencilere akıllı tahta kullanılarak izletilmiş, fotoğraflar ise uygulamayı gerçekleştiren araştırmacı tarafından gösterilmiştir. Herhangi bir elektriğin gitmesi, akıllı tahtanın çalışmaması durumunda araştırmacı tarafından kişisel bilgisayara da yer verilmiştir. Böyle bir olası durumda hard disk sayesinde de videolar izlenebilmektedir. Görsel araçlar bu şekilde hazır hale getirilmiştir.

2.5. Verilerin Toplanması

Araştırma 2020-2021 bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin yaz tatiline girmeden önce uygulama gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından okul önceden incelenmiş ve sosyal bilgiler dersi öğretmeni ile görüşülmüştür. Araştırmacı tarafından sürecin nasıl işleyeceği, hangi araçları kullanacağı ve uygulama için gerekli olan öğrenci sayısı hakkında bilgilendirilme yapılmıştır. Araştırma için üç ders saati ayrılmıştır. Uygulama haftalık üç ders saati olarak işlenen sosyal bilgiler dersinde bir şubede yer alan öğrenciler ile yapılmıştır. Uygulama araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin süreç hakkındaki görüşlerini alabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

2.6. Verilerin Analizi

Çalışma grubunda yer alan öğrenciler için yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmış ve verilerin elde edilmesinde içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır. Araştırma nitel bir araştırmadır. Dolayısıyla çalışma grubunda yer alan öğrencilerin görüşlerini alabilmek için toplamda altı soru sorulmuştur. Sorulan sorular doğrultusunda temalar oluşturulmuş, elde edilen veriler sonucunda tespitlere yer verilerek özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Elde edilen veriler alt problemler halinde sunulmuş ve bulgular bölümünde yer verilmiştir. Araştırma bulguları aktarılırken öğrencilerin kimliklerine yer verilmemiş ve her bir öğrenciye ait kod verilmiştir. Öğrenci

görüşleri için örneğin: Öğrenci 1, Öğrenci 2, Öğrenci 3...vb. gibi kodlar verilmiştir. Araştırmanın geçerliliğinin ve güvenirliğinin sağlanması için öğrenci görüşlerine doğrudan alıntılar yapılmış, daha önceden yapılan benzer çalışmalara ve çalışma sonuçlarına yer verilmiştir. Soruların yönlendirici olmamasına ve açık olmasına da dikkat edilmiştir. Ayrıca verilerin toplanmasında, verilerin analizinde tarafsız, nesnel ve tutarlı çalışılmıştır. Bunun yanında soruların oluşturulması, materyallerin uygunluğu konusunda uzman görüşleri alınmıştır. Ayrıca, toplanan verilerin ayrıntılı bir şekilde rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen verilerin analizine dair nitel bulgulara yer verilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğrencilere yönelik toplamda altı soru yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular ayrı başlıklar halinde verilmiş ve tespitler yapılmıştır. Öğrenci görüşlerinin incelenmesinde içerik analiz tekniği kullanılmış ve doğrudan öğrenci görüşlerine yer verilerek sunulmuştur.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.1.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Derse Yönelik Tutumlara İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin soküm öğretiminde fotoğraf ve video kullanımının derse yönelik tutumlara ilişkin görüşlerine ait bulgular Tablo 3.1’de yer verilmiştir.

Tablo 3.1: Derse Yönelik Tutumlara İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f
Tutum	İlgi	Ö8, Ö11, Ö12	3
	Fayda	Ö5, Ö6, Ö9	3
	İyi	Ö10, Ö2, Ö11	3
	Kolaylık	Ö3, Ö4	2
	Eğlenceli	Ö7, Ö12, Ö1	3

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi öğrencilerin derse yönelik tutumlarına ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde, tek bir boyutta algılandığı görülmektedir. Öğrencilerin derse yönelik görüşleri “tutum” kategorisinde tanımlanmıştır. Öğrenci görüşleri “ilgi” (f=3), “fayda” (f=3), “iyi” (f=3), “kolaylık” (f=2), “eğlenceli” (f=3) olmak üzere 5 kod tanımlanmıştır. Öğrenciler soküm eğitiminde fotoğraf ve video kullanımına ilişkin tutumları ilgi çektiği, faydalı olduğu, iyi yönde olduğu, kolaylık

sağladığı ve eğlenceli olduğu yönündedir. Bu duruma ilişkin öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Öğrenci 2:

“İyidir. Hem fotoğraf ve video anlatımı dersi daha iyi öğreniriz ve anlayabiliriz.”

Öğrenci 3:

“Güzeldir çünkü ben görsel hafızamı daha iyi kullanan biriyim ve fotoğraf, video gibi konuya dair şeyleri aklımda tutmam kolay oluyor.”

Öğrenci 11:

“İyidir çünkü konuya olan ilgim arttı ve bu sayede konuyla alakalı birçok bilgi sahibi olmamı sağladı.”

Öğrenci 7:

“Bence bu tür dersler daha eğlenceli oluyor.”

Öğrenci 8:

“Bence daha iyi olur, ilgimi çekti.”

Öğrenci 10:

“İyi bir etki uygular, hem anlama hem de öğrenme açısından.”

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.2.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Kültürel Mirasa Yönelik Farkındalığın Oluşmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin soküm öğretiminde fotoğraf ve video kullanımının kültürel mirasa yönelik farkındalığın oluşmasına ilişkin görüşlerine ait bulgular Tablo 3.2’de yer verilmiştir.

Tablo 3.2: Farkındalığın Oluşmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f
Farkındalık	Farkındalığın artması	Ö2, Ö1, Ö5, Ö8, Ö10	5
	Farkındalığın oluşması	Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö11, Ö9, Ö2	7

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi öğrencilerin farkındalıklarına ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde, tek bir boyutta algılandığı görülmektedir. Öğrencilerin görüşleri ‘‘farkındalık’’ kategorisinde tanımlanmıştır. Öğrencilerin görüşleri ‘‘farkındalığın artması’’ (f=5) ve ‘‘farkındalığın oluşması’’ (f=7) olmak üzere 2 kod tanımlanmıştır. Öğrencilerin soküm öğretiminde fotoğraf ve video kullanımına ilişkin görüşleri farkındalığın oluşması ve farkındalığın artması yönündedir. Bu duruma ilişkin öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Öğrenci 2:

‘‘Düşünüyorum. Kültürel mirasa yönelik farkındalığımız daha çok açıldı. Fotoğraf ve video kullanımı kültürel mirasımızı daha çok anlamamızı ve farketmemizi sağlar.’’

Öğrenci 3:

‘‘Evet çünkü insanlar somut olmayan kültürel mirasımızı daha kolay bir şekilde akıllarında tutabiliyor ve öğrenebiliyorlar.’’

Öğrenci 6:

‘‘Somut olmayan kültürel miras olduğu için yaşanması ve yaşatmamız gerekir. Yoksa unutulur. Fotoğraf ve video kullanımını etkili buldum.’’

Öğrenci 7:

‘‘Önceden bilmediğim şeyleri öğrenmiş oldum, daha akılda kalıcı oluyor.’’

Öğrenci 11:

‘‘Somut olmayan kültürel miraslara farkındalığının olmasını sağladığı için etkili olduğunu düşünüyorum.’’

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.3.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Kültürel Mirasın Aktarılmasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin soküm öğretiminde fotoğraf ve video kullanımının kültürel mirasın aktarılmasına ilişkin görüşlerine ait bulgular Tablo 3.3’te yer verilmiştir.

Tablo 3.3: Kültürel Mirasın Aktarılmasına Yönelik Öğrenci Görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f
Kültürel miras aktarımı	Görsellik	Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö11	5
	Aktarım kolaylığı	Ö9, Ö10, Ö12	3
Etki	Etkili aktarım	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5	4

Tablo 3.3'te görüldüğü gibi öğrencilerin kültürel mirasın aktarımına ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 2 boyut altında algılandığı görülmektedir. Kültürel mirasın aktarılmasına yönelik öğrenci görüşleri “kültürel miras aktarımı” ve “etki” kategorisinde tanımlanmıştır. Kültürel miras aktarımı kategorisinde “görsellik” (f=5), “aktarım kolaylığı” (f=3) olmak üzere 2 kod tanımlanmıştır. Etki kategorisinde ise “etkili aktarım” (f=4) olmak üzere tek bir kod tanımlanmıştır. Öğrencilerin kültürel mirasın aktarılmasına ilişkin görüşleri görsellik taşıması, aktarımın kolay olması ve etkili aktarım sağladığı yönündedir. Bu duruma ilişkin öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Öğrenci 3:

“Evet çünkü insanlar fotoğraf ve video gibi şeyleri akıllarında daha rahat tutabiliyor ve insanlar bu bilgileri hatırladığı için bu konuda herhangi bir yerde hatırlayıp söyleyebiliriz. Bu sayede diğer tüm insanlar da öğreniyor ve kültürel mirasımız her nesle aktarılıyor.”

Öğrenci 4:

“Evet oluyor. Bize daha çok anlatıyor ve zihnimizde kalıyor.”

Öğrenci 5:

“Evet düşünüyorum, görmediğim şeyleri bu şekilde öğrendim.”

Öğrenci 6:

“Fotoğraf ve video kullanımının kültürel mirasın aktarılmasına yönelik etkisi olduğunu düşünüyorum. Görerek öğrendiğim için.”

Öğrenci 8:

“Aklımda kalmasında yardımcı oldu. Görsel resimler kullanıldığı için.”

Öğrenci 12:

“Düşünüyorum. Bilmediklerimi bu şekilde öğrendim. Böyle olursa herkes kolaylıkla öğrenir, bence etkisi var.”

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.4.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Öğrenmeler Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin soküm öğretiminde fotoğraf ve video kullanımının öğrenmeler üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerine ait bulgular Tablo 3.4’te yer verilmiştir.

Tablo 3.4: Öğrenmeler Üzerindeki Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f
Öğrenmeye yönelik etki	Öğrenmeyi kolaylaştırması	Ö7, Ö1, Ö6, Ö11, Ö9, Ö8, Ö3	7
	Görsel öğrenmeye katkı	Ö3, Ö2, Ö1, Ö8	4
Anlamli öğrenme	Anlamayı kolaylaştırması	Ö5, Ö12, Ö4, Ö10, Ö6	5

Tablo 3.4’te görüldüğü gibi öğrencilerin öğrenmeler üzerindeki etkisine ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 2 boyut altında algılandığı görülmektedir. Öğrencilerin öğrenmeler üzerindeki etkisine yönelik görüşleri “öğrenmeye yönelik etki” ve “anlamli öğrenme” kategorileri olarak tanımlanmıştır. “Öğrenmeye yönelik etki” kategorisinde öğrenci görüşleri “Öğrenmeyi kolaylaştırması” (f=7) ve “görsel öğrenmeye katkı” (f=4) olmak üzere 2 kod olarak tanımlanmıştır. “anlamli öğrenme” kategorisinde ise “anlamayı kolaylaştırması” (f=5) olarak tanımlanmıştır. Öğrencilerin soküm eğitiminde fotoğraf ve video kullanımının öğrenmeler üzerindeki etkisine ilişkin görüşleri öğrenmeyi kolaylaştırması, görsel öğrenmelere katkı sağlaması ve kolay anlamayı sağladığı yönündedir. Bu duruma ilişkin öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Öğrenci 11:

“Kolay aklımda kalmasını sağladı. Fotoğraf ve video kullanımı etkili olmasını sağlamıştır.”

Öğrenci 7:

“İyi oluyor çünkü kolayca aklımda kalıyor hemen unutmuyorum.”

Öğrenci 6:

“Kolay anlamamı sağladığı için etkili olduğunu düşünüyorum.”

Öğrenci 5:

“Kolay anlamamı sağladı, bu yüzden etkili olduğunu düşünüyorum.”

Öğrenci 3:

“Evet çünkü birçok insan görsel zekasını kullandığı için daha rahat öğrenebiliyor.”

Öğrenci 2:

“Evet düşünüyorum. Resimler olmasa kültürel miras sözcüğü aklıma bile gelmeyecekti.”

3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.5.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf ve Video Kullanımının Öğrenme Süreçlerine Etkisine İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin soküm öğretiminde fotoğraf ve video kullanımının öğrenme süreçlerine etkisine ilişkin görüşlerine ait bulgular Tablo 3.5’te yer verilmiştir.

Tablo 3.5: Öğrenme Süreçleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategori	Kod	Katılımcılar	f
Öğrenme sürecine etkisi	Öğrenme hızı	Ö2, Ö3, Ö7, Ö9, Ö8, Ö4	6
	İyi	Ö1, Ö8, Ö10	3
	Öğrenme kolaylığı	Ö4, Ö5, Ö6, Ö11, Ö12, Ö7	6

Tablo 3.5’te görüldüğü gibi öğrencilerin öğrenme süreçleri üzerindeki etkisine ilişkin verdikleri cevaplar incelendiğinde, tek bir boyutta algılandığı görülmektedir. Öğrencilerin öğrenme süreçleri üzerindeki etkisine ilişkin görüşleri ‘‘öğrenme sürecine etkisi’’ kategorisinde tanımlanmıştır. Öğrenci görüşleri ‘‘öğrenme hızı’’ (f=6), ‘‘iyi’’ (f=3) ve ‘‘öğrenme kolaylığı’’ (f=6) olmak üzere 3 kod tanımlanmıştır. Öğrencilerin öğrenme süreçleri üzerindeki etkisine ilişkin görüşleri, öğrenmelerin hızlı gerçekleşmesi, öğrenme süreci üzerinde iyi etki sağladığı ve öğrenmeyi kolaylaştırması yönündedir. Bu duruma ilişkin öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Öğrenci 2:

“İyidir. Hızlı etkiler çünkü anladığımız konuları hafızamıza daha iyi kopyalayabiliriz.”

Öğrenci 3:

“Aklımda daha rahat ve daha hızlı yer aldığı için öğrenme sürecide kısa oluyor.”

Öğrenci 7:

“Öğrenmemi kolaylaştırıyor daha hızlı öğreniyorum.”

Öğrenci 10:

“İyi bir şekilde etkiledi çünkü görsel hafızamıza daha çok katkı sağlıyor.”

Öğrenci 9:

“Daha hızlı oluyor ve daha iyi anlıyorum.”

3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

3.6.1. Soküm Öğretiminde Fotoğraf Ve Video Kullanımının Gerekliliğine İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin soküm öğretiminde fotoğraf ve video kullanımının gerekliliğine ilişkin görüşlerine ait bulgular Tablo 3.6’da yer verilmiştir.

Tablo 3.6: Fotoğraf ve Video Kullanım Gerekliliğine İlişkin Doğrudan Alıntılar

Kategori	Doğrudan alıntı
Anlama	Öğrenci 2: “Düşünüyorum çünkü daha güzel anlayabiliriz ve aklımızda resimli bir şekilde kopyalayabiliriz.” Öğrenci 12: “Anlamamda etkisi olduğunu düşünüyorum. Bence gerekli.”
Zihinde kalıcılık	Öğrenci 4: “Bence gerekli çünkü fotoğraf ve video kullanımı zihnimize yerleştiriyor.” Öğrenci 6: “Evet düşünüyorum çünkü anlatılanların aklında kalıcı olmasını sağladı.” Öğrenci 7: “Evet düşünüyorum çünkü aklında kalıyor resimler ve kolay kolay unutmuyorum.”

Tablo 3.6: Fotoğraf ve Video Kullanım Gerekliliğine İlişkin Doğrudan Alıntılar(Devamı)

İyi	Öğrenci 9: ”Gerekli olduğunu düşünüyorum. Daha iyi öğreniyorum çünkü.”
Görsel öğrenme	Öğrenci 10: ”Düşünüyorum çünkü bilmediğimiz şeyleri görsel hafızamıza kaydedip aklımızda tutabiliriz. Ne kadar bilsek de görseller ile daha iyi anlayıp öğrenebiliriz.” Öğrenci 3: ”Bence gerekli çünkü yazılı olarak okuduğumuzda ezberlememiz gerekiyor.”

Tablo 3.6’da görüldüğü gibi öğrencilerin fotoğraf ve video kullanım gerekliliğine yönelik verdikleri cevaplar incelendiğinde, dört boyutta algılandığı görülmektedir. Öğrencilerin fotoğraf ve video kullanım gerekliliğine ilişkin verdikleri cevaplar olumlu yöndedir. Öğrenci görüşleri ‘anlama’, ‘zihinde kalıcılık’, ‘iyi’ ve ‘görsel öğrenme’ şeklinde 4 kod tanımlanmıştır. Fotoğraf ve video kullanımının gerekli görülmesindeki ana etkenler tanımlanan kodlar ile ilişkilendirilebilir. Görsel öğrenmeleri desteklemesi, zihinde kalıcılığı sağlayarak anlamayı kolaylaştırması nedeniyle gerekliliği uygun görülmüştür. Öğrencilerin öğrenmelerine, öğrenme süreçlerine ve anlamalarına katkı sağlaması nedeniyle de kullanımının gerekli görüldüğü düşünülmektedir. Gerekli görülmesindeki en önemli etken olarak öğrenme süreçlerine ve etkilerine olumlu katkı sağlaması gösterilebilir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına, tartışmalarına ve önerilerine yer verilmiştir. Somut olmayan kültürel miras eğitiminde fotoğraf ve video kullanımına ilişkin çalışma grubundaki öğrencilerden görüş elde edebilmek için görüşme formu kullanılmış ve öğrencilere altı soru yöneltilmiştir. Bu soruların analizi sonucunda ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

Öğrencilere ‘‘Somut olmayan kültürel miras eğitiminde fotoğraf ve video kullanımının derse yönelik tutumlarınıza ilişkin görüşleriniz nelerdir?’’ sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar eğlenceli olduğu, ilgi çektiği, fayda sağladığı, iyi olduğu ve kolaylık sağladığı şeklinde olmuştur. Görüşlerin çoğu eşit şekilde dağılım göstermiştir. Bu durum görsel araçların işlevsel olduğunu ve derse yönelik tutumlarda pozitif yönde etki ettiğini göstermektedir. Hareketli ve görüntülü olması nedeniyle öğrencilerin ilgisini çekmiş ve eğlenceli görünmesini sağlamıştır. Geleneksel anlatımın aksine modern yöntemlerle dersin işlenilmesi öğrencilerin ilgilerinin ve derse yönelik tutumlarının olumlu yönde oluşmasını sağlamaktadır. Bu durum bizlere görsel araç kullanımının derse yönelik tutumları olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Kangöz çalışmasında, fotoğrafların kullanımının akademik başarıya etkisinin fazla olduğu; kontrol grubunda ise tutumlara etkisinin olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁹³ Düzenli yaptığı çalışmada, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde kullanılan görsel materyallerin öğrencilerin anlamayı kolaylaştırdığı, keyif aldıkları, sevdikleri ve beğendikleri sonucuna ulaşılmıştır.⁹⁴ Bu sonuçlar, araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

⁹³ Kenan Kangöz, ‘‘Sosyal Bilgiler Öğretiminde Fotoğrafların Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi’’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2019), 118.

⁹⁴ Hakan Düzenli, ‘‘İlköğretim 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Görsel Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi’’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, 2019), 48.

Öğrencilere ‘‘Somut olmayan kültürel miras eğitiminde fotoğraf ve video kullanımının kültürel mirasa yönelik farkındalığınızın oluşmasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?’’ sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar farkındalıklarının arttığı ve farkındalıklarının oluştuğu şeklinde olmuştur. En fazla görüşün farkındalığın oluşması başlığında olması soyut kültürün unutulmasının kolay olmasında bulunmaktadır. Akbaba, Keçe ve Erdem çalışmasında, çoklu öğrenme ortamları oluşturulduğunda öğrencilerin derse yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.⁹⁵ Öğrencilerin daha önceden soyut kültürle ilgili bilgiye sahip olmadıkları veya yeteri kadar bilgiye sahip olmadıkları için farkındalığın artmasından ziyade farkındalığın oluşması olası bir sonuç olarak görülmektedir. Çünkü farkındalığın artması için yeteri düzeyde bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Öğrencilerin kültürü yaşama ve yaşatma gerekliliğini ifade etmeleri farkındalığın oluştuğunu göstermektedir. Daha önce az da olsa bilgi sahibi olan öğrencilerde farkındalıkların arttığını, bilgi sahibi olmayanlar öğrencilerde ise yapılan çalışma ile farkındalıklarının oluştuğunu belirtmişlerdir. Görsel araç kullanıldığında görsel öğrenmelerin gerçekleştiğini, somut hale geldiğini ve unutulmasının da kolay olmayacağını ifade etmişlerdir. Kültürel öğeleri yaşama ve yaşatma gerekliliği konusunda görüş belirtmişlerdir. Unutulmasının kolay olacağı yönündeki görüşler kültürel öğelerin soyut olması ve toplumda hiç görülmemesinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Nesne olarak yer almadığı ancak tanıtıldığı ve yaşanıldığı takdirde unutulmasının kolay olmayacağı bilinmekte ve bu yönde farkındalık oluşmaktadır. Sağ ve Ünal yaptıkları çalışmada, öğrencilerin somut olmayan kültürel mirasa ilişkin farkındalık düzeylerinin sınırlı olduğu, geleneksel çocuk oyunları dışında öğrencilerin neredeyse tamamının somut olmayan kültürel mirasa ilişkin farkındalıklarının bulunmadığı⁹⁶ sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilere tanıtılması ve

⁹⁵ Bülent Akbaba, Murat Keçe ve Mahmut Erdem, ‘‘ Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortam Kullanımının Öğrencilerin Zaman- Kronoloji ve Değişim Sürekliliği Algılama Becerilerine Etkisi’’ *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012. (Erişim Tarihi 27 Şubat 2022) <http://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/3797>
<https://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/3797>

⁹⁶ Çağrınur Sağ ve Fatma Ünal, ‘‘Öğrencilerin Somut Olmayan Kültürel Mirasa İlişkin Farkındalıkların Belirlenmesi’’, 1557.

tanınması kültürel mirasa yönelik farkındalıklarının oluşmasına ve hatta artmasına katkı sağladığı görülmektedir. Bu sonuçlar, araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Öğrencilere ‘‘Somut olmayan kültürel miras öğretiminde fotoğraf ve video kullanımının kültürel mirasın aktarılmasına yönelik görüşleriniz nelerdir?’’ sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar görselliğin olması, kolay aktarımın gerçekleşmesi ve aktarımın etkili olduğu şeklinde olmuştur. En fazla görüşün görsellik yönünde olduğu görülmüştür. Fotoğraf ve video kullanımının kültürel miras aktarımında ‘‘etkili’’ olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar, ‘‘aklımda kalmasında yardımcı oldu, böyle olursa herkes kolaylıkla öğrenir, akılda daha rahat kalıyor’’ ifadeleri bunu destekler niteliktedir. Öğretim materyallerinin duyma ve görme organlarına hitap ederek görsel hafızaya katkıda bulunması kültürel mirasın aktarımını sağlamıştır. Bunun yanında aktarımın etkili olması ve aktarımın kolay görünmesi birden fazla duyu organlarının öğrenme ortamında yer almasından dolayı kaynaklandığını söylemek mümkündür. Öğrencilerin görsel öğrenmesi, aktarımında kolay şekilde gerçekleşmesini sağlamıştır. Dolayısıyla çoğu öğrenmelerin görsel öğrenme ile gerçekleştiği göz önüne alınacak olursa konunun somutlaştırılmasında kullanılan görsel araçlar ile kültürel miras aktarımının kolay şekilde gerçekleşmesini sağladığını söyleyebiliriz. Dumrul tarafından yürütülen çalışmada, çizerlerin kültürel mirasın aktarılmasında görsel sanatların ve tasarımın rolüne ilişkin sundukları görüşlerinde ise aktarım açısından görselleştirmenin etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır.⁹⁷ Türkoğuz yaptığı çalışmada, kullanılan görsel materyallerin etkin bulunduğu, ilgi çektiği ve istekli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.⁹⁸ Gerçek ortamın sanal ortama görsel olarak aktarımı sağlanmış ve öğrencilerle paylaşımı yapılmıştır. Bu sonuçlar, araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Öğrencilere ‘‘Somut olmayan kültürel miras öğretiminde fotoğraf ve video kullanımının öğrenmeleriniz üzerindeki etkisine ilişkin görüşleriniz nelerdir?’’ sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar öğrenmeleri kolaylaştırdığı, anlamayı

⁹⁷ Dumrul, ‘‘Kültürel Mirasın Aktarımında Bir Araç Olarak Kitap Resimleri’’, 82

⁹⁸ Suat Türkoğuz, ‘‘Fen Bilgisi Eğitiminde Pratik ve Teknolojik Öğretim Materyallerinin Kullanımı’’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, 2002), 156.

kolaylaştırdığı ve görsel öğrendikleri için öğrenmelerine katkı sağladığı şeklinde olmuştur. Görerek öğrenme hem öğrenmeyi hem de anlamayı kolaylaştırmaktadır. Bilgilerin zihine yerleşmesini, anlamlandırılmasını ve kolaylaştırmasını sağladığı için etkili görülmektedir. En fazla görüşün öğrenmeyi kolaylaştırması başlığı altında olmasının nedeni olarak soyut konunun somutlaştırılarak verilmesi, hem işitsel hem de görsel araçlar kullanılarak birden fazla duyu organına hitap edilmesi ve böylece öğrenmeleri destekleyerek katkıda bulunması görülebilmektedir. Öğrenciler görsel araçların öğrenmeyi kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Bu durum görsel araçların görsel öğrenmeleri desteklemesi ve kolaylaştırması üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Somutlaştırılarak verilmesi öğrenmeleri kolaylaştırmakta ve pozitif yönde etkilemektedir. Kurtdede Fidan öğretmenler ile yaptığı çalışmasında, araç gereçle yapılan öğretimin, çocuklarda kalıcı öğrenmeyi sağladığı, öğrencilerin derse karşı ilgilerini artırdığı, onların eğlenerek öğrenmelerini sağladığı, aktif katılım sağladığı, öğrenilen bilgilerin günlük hayata transferinin olduğu yönünde görüşlerini belirtmiştir.⁹⁹ Yapılan bu çalışmanın araştırmanın sonuçlarını destekler nitelikte olduğunu göstermektedir. Akbaba tarafından yapılan bir başka çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımının öğrencilerin akademik başarısı üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.¹⁰⁰ Bu sonuçlar, araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Öğrencilere ‘‘Somut olmayan kültürel miras eğitiminde fotoğraf ve video kullanımının öğrenme süreçlerinize etkisi nasıldır?’’ sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar öğrenmelerin hızlı gerçekleştiği, iyi yönde öğrenme sürecini etkilediği ve öğrenme kolaylığı sağladığı yönünde olmuştur. Bu durumun oluşmasında en önemli etkenin görselleştirilerek verilmesi ve görsel öğrenmeleri desteklemesi olarak görülmektedir. Anlatılmak istenilen konunun tek bir kare fotoğrafta verilmesi ya da

⁹⁹ Nuray Kurtdede Fidan, ‘‘İlköğretim Araç Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri’’ *AKÜ Eğitim Fakültesi Kuramsal Eğitimbilim*, 2008. (Erişim Tarihi 1 Ocak 2022) <https://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/4486>

¹⁰⁰ Bülent Akbaba, ‘‘Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı’’ *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2005. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1495985>

hareketli video olarak sunulması öğrenme süreçlerine olumlu yönde etki etmiştir. Görsel öğrenmelerine katkı sağlandığı düşünülürse en fazla görüşün öğrenmelerin hızlı gerçekleştiği yönünde olması olağan görülmektedir. Birden çok duyu organına hitap edilmesi öğrenmelerin kolaylaşmasını ve öğrenmenin hızlı gerçekleşmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla görsel öğrenmelerin öğrenme süreçlerine büyük ölçüde katkı sağladığını söylemek mümkündür. Ayrıca öğrenmeler üzerinde de iyi yönde etkisi olduğu belirtilmiştir. Çünkü görsel araçlar öğrenme süreçlerini desteklemektedir. Karakuş, fotoğrafın öğretim tekniği olarak kullanıldığı çalışmada; öğrencilerin şehir yerleşmelerine ilişkin planlama, çarpık kentleşme, ulaşım ve mekan- yerleşme etkileşimi gibi konuları örneklendirebildikleri¹⁰¹ sonucuna ulaşılmıştır. Gülen ve Demirkuş tarafından yürütülen çalışmada, görsel materyal kullanılarak deney ve kontrol grubundan elde edilen sonuçların eğitim-öğretimde görsel-işitsel olarak uygulanan kavramların daha etkili olduğunu belirtmişlerdir.¹⁰² Dolayısıyla kullanılan araçların öğrenme ve öğretme sürecinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Ulaşılan bu sonuçlar araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Öğrencilere “*Somut olmayan kültürel miras eğitiminde fotoğraf ve video kullanımının gerekliliğine ilişkin görüşleriniz nelerdir?*” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplar gerekli görüldüğü şeklinde olmuştur. Öğrencilerin tamamı kullanılan araçların somut olmayan kültürel miras eğitimi için gerekli görüldüğü şeklindedir. Gerekli görülmesinde; anlamayı kolaylaştırması, unutmayı zorlaştırması, daha iyi öğrenme sağlaması, hafızada kolay şekilde kalması, ezbere gerek duyulmaması neden olarak görülmektedir. Bunun yanında sesli olması nedeniyle eğlenceli görüldüğü, görsel öğrenmelere katkı sağladığı, kullanılan araçların ilgilerini çektiğini belirtmişlerdir. Sıradan anlatımların aksine böyle araçların öğrenme ortamında bulunması öğrencilerin öğrenmelerine katkı sağlayarak öğrenme ortamlarını daha nitelikli hale getirdiğini

¹⁰¹ Ufuk Karakuş, “Şehir Coğrafyası Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı” *Journal of World of Turks*, 2013. (Erişim Tarihi 4 Mart 2022) <https://diweltdertverken.org/index.php/ZfWT/article/view/433/0>

¹⁰² Salih Gülen ve Nasip Demirkuş, “Güneş Sistemi ve Ötesi: Uzay Bilmecesi Ünitesinde Görsel Materyalin Öğrenci Başarısına Etkisi” *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 Haziran 2015. (Erişim Tarihi 2 Temmuz 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/13704/165923>

söylemek mümkündür. Çünkü öğretim araçları sıradanlıktan ve sıkıcı ortamlardan bireyleri uzaklaştırarak etkili, nitelikli ve eğlenceli bir ortam oluşmasını sağlamaktadır. Bu yüzden öğrenciler tarafından ilgi çekici ve gerekli görülmektedir. Anlamada, öğrenme sürecinde ve öğrenme hızında etkili olduğunu ve olumlu katkı sağladığı yönünde görüş belirtmeleri görsel araç kullanımının gerekli görülmesini destekler niteliktedir. Ayvacı tarafından yürütülen çalışmada, animasyonların kültürel değerlerin tanıtılması ve tanınmasında, geleneklerin turistlere sunulması yönünde olumlu sonuçlar doğurduğu belirtilmiştir.¹⁰³ Kültürün aktarılması noktasında yararlı ve gerekli görüldüğü de belirtilmiştir. Tarakçı çalışmasında, değerler eğitiminin aktarılmasında sunu ve kitle iletişim araçlarına yer vermiş, öğrencilerin ise olumlu yönde görüş belirttikleri, öğretici ve eğlenceli buldukları sonucuna ulaşılmıştır.¹⁰⁴ Ayrıca derse yönelik tutumlarını da olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmaların öğrenciler üzerinde olumlu etki geliştirdikleri ve olumlu görüş belirttikleri göz önüne alındığında görsel araçların gerekliliği de anlaşılmış olacaktır. Bu çalışmalar araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

¹⁰³ Hasan Ayvacı, “Türkiye’deki Turizm Animasyonlarında Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Unsurlarının Kullanımı” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2018), 141.

¹⁰⁴ Aynur Tarakçı, “İlkokul 4.sınıf Türkçe Dersinde Görsel Okuma-Görsel Sunu Çalışmalarında Değerler Eğitiminde Kitle İletişim Araçları Kullanılmasının Değer Edinimine ve Türkçe Dersine Yönelik Tutuma Etkisi” (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, 2013), 96.

ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma elde edilen sonuçlara ilişkin önerilere yer verilmiştir.

- Görsel araçlar kullanılarak dersler zenginleştirilmelidir.
- Sosyal bilgiler dersinin yanı sıra diğer derslerde de kullanılabilir.
- Görsel araçlar soyut kültürel miras eğitiminde kullanılmıştır ancak diğer alanlarda da kullanılabilir.
- Orta okul öğrencilerinin görüşleri alınmıştır. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarının görüşleri alınarak da yürütülebilir.
- Görsel araçların kullanımına derslerde yer verilmelidir.
- Sosyal bilgiler dersinde somut olmayan kültürel miras eğitimi konusunda yapılan çalışmaların sayısı düşüktür. Bu alanda çalışmalar yapılmalıdır.
- Bu çalışma 7.sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Bunun yanı sıra farklı sınıf düzeyindeki öğrenciler ile de yürütülebilir.
- Bu çalışmada görsel araç kullanımına yönelik öğrenci görüşleri alınmıştır. Bunun yanı sıra öğretmen görüşleri alınarak da yürütülebilir.
- Bu çalışmada görsel araç olarak fotoğraf ve video kullanılmıştır. Bunun yanı sıra diğer öğretim araçları kullanılarak da çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, Beyhan ve Akarsu, Bayram. *Bilimsel Araştırma Tasarımı*. İstanbul: Cinius Yayınları, 2019.
- Akbaba, Bülent, Keçe, Murat ve Erdem, Mahmut, “Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortam Kullanımının Öğrencilerin Zaman- Kronoloji ve Değişim Sürekliliği Algılama Becerilerine Etkisi”, Sosyal Bilimler Dergisi, 2012. (Erişim Tarihi 27 Şubat 2022) <http://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/3797>
- Akbaba, Bülent, “Tarih Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı”, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 2005. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1495985>
- Akyol Kasapoğlu, Pınar. “Somut Olmayan Kültürel Miras (soküm) ve Eğitim: Halk Kültürü Dersi Örneği”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2015.
- Alım, Mete, “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme (OTMG) Dersinin Önemi ve Öğretim Sürecine İlişkin Öneriler”, Doğu Coğrafya Dergisi, 24 Aralık 2016. (Erişim Tarihi 4 Mart 2022) <https://dergipark.org.tr/pub/ataunidcid/issue/2442/31155>
- Ar, Hilmi. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Turist Rehberlerinin Rolü”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, 2015.
- Aral, Ahmet Erman. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Eğitimi ve Kültürün Aktarımı: Türkiye Örneği”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2020.
- Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü. “ Aşık Veysel”, Erişim Tarihi 06.06.2021, <https://Aregem.ktb.gov.tr>
- Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü. “ Hasan Çelebi”, Erişim Tarihi 11.11.2021, <https://Aregem.ktb.gov.tr>
- Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü. “ Mangala”, Erişim Tarihi 22.04.2021, <https://Aregem.ktb.gov.tr>
- Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü. “Sema”, Erişim Tarihi 06.06.2021, <https://Aregem.ktb.gov.tr>
- Arat, Tugay, “ İletişim Aracı Olarak Fotoğraf”, Aksaray İletişim Dergisi, 27 Ocak 2020. (Erişim Tarihi 4 Mart 2022) <http://aid.aksaray.edu.tr/pub/issue/52071/650660>
- Ata, Asiye ve Atık, Abdulkadir, “ Eğitsel Bir Araç ve Ortam Olarak Videonun Tarihsel Gelişimi”, Atatürk İletişim Dergisi, 9 Aralık 2017. (Erişim Tarihi 4 Aralık 2021) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiletisim/issue/33999/359178>
- Avcı, Ahmet. *Eğitim Bilimine Giriş*. İstanbul: Türdav Yayın Grubu, 2014.
- Ayvacı, Hasan. “Türkiye’deki Turizm Animasyonlarında Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Unsurlarının Kullanımı”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2013.
- Azer, Hikmek. *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 7.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı*. Ankara:Ekoyay, 2020.

- Bai, Jiang-Sang & Boo, Jang-Chul,” Study on Museum Digital Exhibition Made and Industrialization of İntangible Cultural Heritage”, İnternational Journal of Kimics, 23 March 2011. (Erişim Tarihi 10 Mart 2022) <https://doi.org/10.6109/jicce.2011.9.2.129>
- Balcı, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Dağıtım Yayınevi, 2010.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu. “Unesco”. Erişim Tarihi 04.06.2021, <https://www.unesco.org.tr>
- Bozkurt, Fuat. *Semahlar: Alevi Dinsel Oyunları*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2018.
- Çakır, Cemile Şeyda. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2010.
- Çankaya, Esra. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzecilik Bağlamında Korunması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2006.
- Çelebi, Mehmet Surur, “Somut Olmayan Kültürel Miras ve Üniversite Gençliği”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 Aralık 2016. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/pub/adusobed/issue/27378/288155>
- Çelikkaya, Tekin, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç-Gereç ve Materyallerini Kullanma Düzeyleri”, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1 Mart 2013. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuefd/issue/20246/214790>
- Çengelci, Tuba, “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yeri”, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1 Nisan 2012. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/vefod/issue/16695/173545>
- Demirezen, Serpil ve Aktaş, Gülendamar, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretimine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi”, Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 31 Aralık 2020. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/pub/befdergi/issue/59091/699782>
- Deveci, Handan, “Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürden Yararlanma: Öğretmen Adaylarının Kültür Portfolyolarının İncelenmesi”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 1 Şubat 2009. (Erişim Tarihi 12 Aralık 2021) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6142/82422>
- Dimitropoulas, Kosmas et al., “ A Multimodal Approach for the Safeguarding and Transmission of İntangible Cultural Heritage: The Case of Treasures”, IEE Intelligent Systems, 1 December 2018. (Erişim Tarihi 7 Mart 2022) <https://eeexplore.ieee.org/abstract/document/8255779>
- Dumrul, Enis. “Kültürel Mirasın Aktarımında Bir Araç Olarak Kitap Resimleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, 2021.
- Düzenli, Hakan.” İlköğretim 8.sınıf T.C.İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Görsel Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısına Etkisi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, 2019.
- Erman, Ahmet. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Eğitimi ve Kültürün Aktarımı: Türkiye Örneği”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2020.
- Fedakar, Pınar ve Kuzay Demir, Gonca, “Yaşayan İnsan Hazineleeri Programının Somut Olmayan Kültürel Mirasın Sürdürülebilirliği Bağlamında Değerlendirilmesi”, Milli Folklor Dergisi, 28 Kasım 2018. (Erişim Tarihi 5 Mart 2022), <https://www.millifolklor.com/Yayin/120>

- Goodarzparvari, Parnaz & Bueno Camejo, Fransisco Carlos “Preservation of Cultural Heritage via Education of Children, Utilizing Visual Communication Persepolis as a Case Study”, Scientific Research Publishing, 2 Şubat 2018. (Erişim Tarihi 6 Mart 2022) <https://hdl.handle.net/10550/74496>
- Gökalp, Ziya. *Hars ve Medeniyet*. Ankara: Elips Kitap, 2007.
- Gülen, Salih ve Demirkuş, Nasip, “Güneş Sistemi ve Ötesi: Uzay Bilmececi Ünitesinde Görsel Materyalin Öğrenci Başarısına Etkisi”, YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 Haziran 2015. (Erişim Tarihi 2 Temmuz 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/13704/165923>
- Günden, Burcu. “Yüksek Öğretim Gören Bireylerin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Tutumları ile Kültürel Miras Kavramına İlişkin Metaforik Algıları Üzerine Bir Çalışma”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2021.
- Güneş, Firdevs. “Tanım ve Kavramlar”. İçinde *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, editör Firdevs Güneş. 2-22. Ankara: Pegem Akademi, 2014.
- Güngör, Erol. *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1989.
- Gürel, Davut. “Somut Olmayan Kültürel Miras Etkinliklerinin 7.sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanımı”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2018.
- Gürgil, Fitnat. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Halk Kültürünün Yeri: İlköğretim Öğrencilerinin Halk Kültürü Dersi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2011.
- Gürkan, Bahar. “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Somut Olmayan Kültürel Miras Açısından İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2015.
- Halis, İsa. *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2002.
- Harut, Seçil Büket. *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı*. Ankara: Ata Yayıncılık, 2020.
- <https://sozluk.tdk.gov.tr>
- İslam Ansiklopedisi. “Hat Sanatı”. Erişim Tarihi 24.12.2021,
- Kafesoğlu, İbrahim. *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1998.
- Kangöz, Kenan.” Sosyal Bilgiler Öğretiminde Fotoğrafların Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2019.
- Kaplan, Mehmet. *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1983.
- Karabaşa, Solmaz, “ Uygulamaları Açısından Somut Olmayan Kültürel Miras ve Folklor”, Folklor/Edebiyat Dergisi, 2014. (Erişim Tarihi 30 Kasım 2021) <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TVRZMU5EVTJOZz09/uygulamaları-acısından-somut-olmayan-kulturel-miras-ve-folklor>
- Karakuş, Ufuk, “Şehir Coğrafyası Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı”, Journal of World of Turks, 2013. (Erişim Tarihi 4 Mart 2022) <https://diweltvertverken.org/index.php/ZfWT/article/view/433/0>
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999.
- Kaya, Zeki. *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2006.

- Kim, Soojung, Whitford, Michelle & Arcodia, Uharles, “Development of İntangible Cultural Heritage as a Sustainable Tourism Resource: The İntangible Cultural Heritage Practitioners’perspectives”, Journal of Heritage Tourism, 15 December 2018. (Erişim Tarihi 6 Mart 2022) <https://doi.org/10.1080/1743873X.2018.1561703>
- Klasik Türk Sanatları Vakfı. “Cahide Keskiner”. Erişim Tarihi 11.11.2021, <https://ktsv.com.tr>
- Koçak, Abdullah ve Arun, Özgür, “İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu”, Selçuk İletişim, 13 Kasım 2013. (Erişim Tarihi 6 Mart 2022) <https://dergipark.org.tr/pub/josc/issue/19013/200754>
- Kurtdede Fidan, Nuray, “İlköğretim Araç Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri”, AKÜ Eğitim Fakültesi Kuramsal Eğitimbilim, 2008. (Erişim Tarihi 1 Ocak 2022) <https://acikerisim.aku.tr/xmlui/handle/11630/4486>
- Kutlu, M. Muhtar, “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitime Yönelik İlk Adım: Halk Kültürü Dersi”, Milli Folklor Dergisi, 1 Ağustos 2009. (Erişim Tarihi 21 Ocak 2022) <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TVRBek56VXINZz09/somut-olmayan-kulturel-mirasin-korunmasinda-egitime-yonelik-ilk-adim-halk-kulturu-dersi>
- Kültür Portalı. “Kırkpınar Yağlı Güreşleri”. Erişim Tarihi 18.11.2021,
- Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı, *Somut Olmayan Kültürel Miras*. İstanbul: Şan Matbaası, t.y.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. “Minyatür Sanatı”. Erişim Tarihi 24.12.2021, <https://Aregem.ktb.gov.tr>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. “Somut Olmayan Kültürel Miras Alanları”. Erişim Tarihi 30.11. 2021, <https://karabuk.ktb.gov.tr>
- Milli Eğitim Bakanlığı. *Halk Kültürü Dersi Öğretim Programı*. Ankara:Milli Eğitim Bakanlığı, 2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı. *Sosyal Bilgiler Dersi (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6 ve 7.sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara:Milli Eğitim Bakanlığı, 2018.
- Oğuz, M. Öcal, “Terim Olarak Somut Olmayan Kültürel Miras”, Milli Folklor Dergisi, 2013. (Erişim Tarihi 30 Kasım 2021) <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TURZek5qazBOQT09/terim-olarak-somut-olmayan-kulturel-miras->
- Öksüz Kuşcuoğlu, Gizem ve Taş, Murat, “Sürdürülebilir Kültürel Miras Yönetimi” Yalvaç Akademi Dergisi, 5 Aralık 2017. (Erişim Tarihi 4 Temmuz 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yalvac/issue/32621/334791>
- Özdemir, Kadirhan. “Sivil Toplum Katılımı”, Milli Folklor Dergisi, 20 Haziran 2021.(Erişim Tarihi 28 Kasım 2021) <https://dergipark.org.tr/pub/millifolklor/issue/64594/919470>
- Özdemir, Servet, Halil İbrahim Yalın ve Ferudun Sezgin. *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Nobel Yayınevi, 2012.
- Özkul, Osman. *Kültür ve Küreselleşme*. İstanbul: Açılım Kitap, 2013.
- Özlek, Gülendam. “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Somut Olmayan Kültürel Miras Öğretimine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, 2019.
- Pehlivan, Ayşegül. “Açık ve Örgün Eğitim Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Öğretim Programında Somut Olmayan Kültürel Miras Öğelerinin İncelenmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, 2015.

- Polat, Mehtap ve Özkaral, Tuba Cevriye, “2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Göre Yayınlanmış 5.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Görsel Kaynaklar Açısından Karşılaştırılması”, *Avrasya ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 30 Ağustos 2020. (Erişim Tarihi 12 Aralık 2021) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/56449/769993>
- Polatcan, Ahmet. “Öğretmen Görüşlerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, 2016.
- Sağ, Çağrınur ve Ünal, Fatma, “Öğrencilerin Somut Olmayan Kültürel Mirasa İlişkin Farkındalıkların Belirlenmesi”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 Aralık 2019. (Erişim Tarihi 11 Mart 2022) <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019.-519901>
- Sağ, Çağrınur. “İlkokul Sosyal Bilgiler Dersinde Somut Olmayan Kültürel Miras Eğitimine Yönelik Etkinlik Temelli Bir Eylem Araştırması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, 2018.
- Selmanovic, Elmedin et al., “VR Video Storytelling for Intangible Cultural Heritage Preservation”, *Workshop on Graphics and Cultural Heritage*, 12-15 November 2018. (Erişim Tarihi 25 Ocak 2022) <https://diglib.eg.org:443/handle/10.2312/gch201>
- Sever, Ramazan, “Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Öğretimi ile İlgili Temel Kavramlar”. İçinde *Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi*, editör Ramazan Sever, Mesut Aydın, Erol Koçoğlu. 1-10. Ankara: Pegem Akademi, 2021.
- Şahin, Erhan. *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 6.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı*. Ankara: Anadolu Yayıncılık, 2020.
- Şahin, Seda ve Özdemir, Özcan, “İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri İnternet Sitelerinde Türkiye’nin Somut Olmayan Kültürel Miras Ürünlerinin Tanıtılması”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 Nisan 2018. (Erişim Tarihi 21 Ocak 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mjss/issue/40519/485971>
- Tarakçı, Aynur. “İlkokul 4.sınıf Türkçe Dersinde Görsel Okuma-Görsel Sunu Çalışmalarında Değerler Eğitiminde Kitle İletişim Araçları Kullanılmasının Değer Edinimine ve Türkçe Dersine Yönelik Tutuma Etkisi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, 2013.
- Teftiş Kurulu Başkanlığı. “Somut Olmayan Kültürel Miras Alanları”. Erişim Tarihi 22.12.2020, <https://teftis.ktb.gov.tr>
- Turhan, Sibel ve Saral, Elif, “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Bağlamında Türkiye’de Eğitim Alanında Yapılan Bilimsel Çalışmalar Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10 Mayıs 2018. (Erişim Tarihi 30 Kasım 2021) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muefd/issue/33939/354350>
- Türkoğuz, Suat. “Fen Bilgisi Eğitiminde Pratik ve Teknolojik Öğretim Materyallerinin Kullanımı”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, 2002.
- Türk Dil Kurumu [TDK]. “Kültür”. (Erişim Tarihi 28.11.2021), <https://sozluk.tdk.gov.tr>
- Türk Dil Kurumu [TDK]. “Minyatür”. (Erişim Tarihi 24.12.2021), <https://sozluk.gov.tr>
- Türk Dil Kurumu [TDK]. “Miras”. Erişim Tarihi 04.12.2021, <https://sozluk.gov.tr>
- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. “Somut Olmayan Kültürel Miras”. Erişim Tarihi 16.08.2021, <https://unesco.org.tr>
- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. “Unesco”. Erişim Tarihi 04.06.2021, <https://www.unesco.org.tr>

- Ünalın, Şükrü. *Dil ve Kültür*. Ankara: Eskiyeıı Yayınları, 2012.
- Ünlü, İhsan ve Örtlen, Hakan, ‘‘Öğretmen Adaylarının Çokkültürlölük ve Çokkültürlölü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi’’ , Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Faköltesi Dergisi, 1 Aralık 2013. (Erişim Tarihi 10 Mayıs 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47941/606532>
- Williams, Katherine Elizabeth. ‘‘Memorializing Authentic Heritage: An Examination of the UNESCO Representative List of the İntangible Cultural Heritage of Humanity’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tennessee Universty, 2016.
- www.kulturpotali.gov.tr
- Yahyaoğlu, Recai. *Mesir Macunu*. İstanbul: Nesil Yayınları, 2005.
- Yenişehirlioğlu, Şahin, ‘‘Cumhuriyetimizin Kültürel Temeli’’ , Atatürk Yolu Dergisi, 1 Haziran 1995. (Erişim Tarihi 3 Temmuz 2022) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ankuayd/issue/1865/22682>
- Yeşiltaş, Erhan, ‘‘Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğretim Materyalleri ve Teknolojileri’’. İçinde *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, editör Mustafa Safran. 225-241. Ankara: Pegem Akademi, 2015.
- Zencirkıran, Mehmet. *Sosyoloji*. Bursa: Dora Yayınları, 2015.

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma için etik kurul onayı Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun (Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu) 10/05/2021 tarihli ve 10435558 numaralı kararı ile alınmıştır.

EKLER

EK-1 Somut Olmayan Kültürel Miras ğeleri

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Süheyla Candan HÜNDÜR	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Sosyal Bilgiler
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Anabilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	